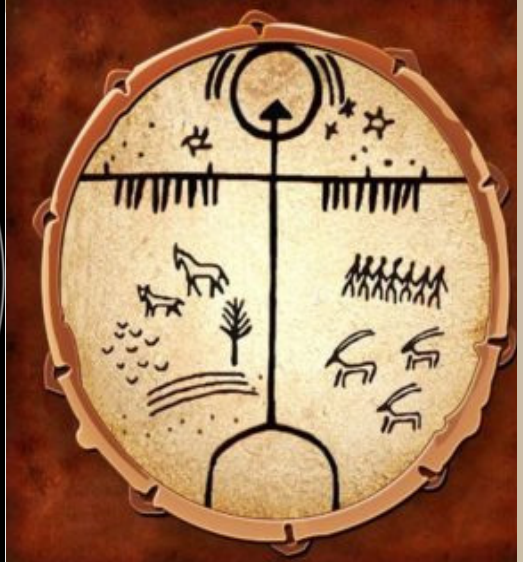
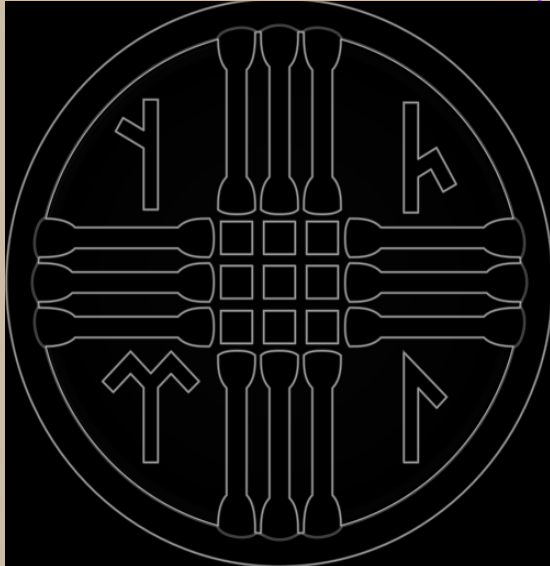

Erciyes

ISSN 1300-4689

Aylık Fikir Sanat Dergisi

45
YIL

!N#X€9:>#T4>↓:€T€T#K:↑T#K

Teñri Törükig korızu, yegedzü!

Tağrı Türk'ü korusun, yüceltsin!

YIL:45

SAYI:533

MAYIS

2022

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Genel Yayın Yönetmeni

Öğr. Gör. Mehmet BİLGEHAN

Halkla İlişkiler

Mehmet ÇAYIRDAĞ

Yaşar ELDEN

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN,

Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Dr. Ahmet KAYASANDIK,

Öğr. Gör. Mehmet BİLGEHAN

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniv.)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Hacı Bektaş Veli Üniv.)

Prof. Dr. Kemal GÖDE (Süleyman Demirel Üniv. Emekli)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Niğde Ömer Halisdemir Üniv.)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniv., TDK Bşk.)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Üniv. Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Ege Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

(Not: Soyadlarına göre alfabe sırasıyla)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 532 725 37 13 -0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8

38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com.tr

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

alimgercel@gmail.com

Nejdet Sançar'ın Perspektifinden Dün ve Dünü inkâr Etme Kompleksi

Âlim GERÇEL.....1

Tengricilik Dini Duası alkışlar

Mehmet BİLGEHAN.....7

El-Hârizmî'den Takiyyüddîn'e: Hesaplamalı Düşüncenin Çokmerkezli Tarihi

Fatih Çağrı BİLGEHAN.....16

Uzay Teknolojileri ve Yapay zekâ: İnsanlığın Geleceğini Şekillendiren sinerji

Hakan TOPUZOĞLU.....15

Küresel Bilgi Politikası ve medya Sektörünün Toplumsal Rolü

Coşkun BOLAT.....25

Ezgilerden Mozaikler: Antakya'da müziğin Renkleri

Erdal YARDIMCI.....30

Dizgi ve Tasarım

Mehmet BİLGEHAN -Hakan TOPUZOĞLU

www.erciyesdergisi.com.tr

İnternet Sayfasında Yayınlanmaktadır.

İndirme ücretsizdir, satılmaz!

Yazılarınızı

E-posta: mebilgehan@gmail.com

NEJDET SANÇAR'IN PERSPEKTİFİNDEN DÜN VE DÜNÜ İNKAR ETME KOMPLEKSİ

Âlim GERÇEL

Giriş

Necdet Sançar, Türk milliyetçiliği bağlamında tarih yazımı ile geçmişin kurucu rolünü vurgulayan bir düşünürdür. Sançar, Türk milletinin “dün”ünü millî bilincin en önemli kuvvet kaynaklarından biri olarak konumlandırır. Ona göre geçmiş, Türk milletinin zaferleri, kahramanları ve kültürel mirasını ihtiva eder; “dün” kavramı milletleri millet yapan temel unsurlardandır. Sançar, geçmişe sahip çıkmanın Türk milletinin geleceğini şekillendirmede kritik önemde olduğunu savunur; Türk tarihini millî gururu besleyen bir hazine olarak niteler ve “dün (kadim geçmiş)”ün inkârının millî kimliği zayıflatacağını belirtir. Bu yaklaşım, Türk milliyetçiliğinin tarih anlayışını yansıtır ve milletin geçmişine bağlılığını tahkim eder.

Necdet Sançar'ın düşüncesinde “dün”, yalnızca bir hatırlama alanı değil, aynı zamanda bugünü besleyen ve yarını inşa eden bir güç kaynağıdır. Ona göre tarih, sadece olayların sıralı bir anlatımı değil; milletin ruhunu diri tutan, onu mücadeleye ve yeniden dirilişe çağıran bir hafıza mahzenidir. Sançar, geçmişin unutulmasının milletleri köksüz ve savunmasız bırakacağını, kendi yolunu kaybetmiş bir topluluk haline getireceğini belirtir. Bu sebeple Türk milletinin tarihine sahip çıkması, onu idealler ve ülküler doğrultusunda işleme gerektiğini vurgular. Böylece “dün”, millî kimliği sadece koruyan değil, aynı zamanda ona yön veren bir mihver hâline gelir.

“Dün”ün Kimlik Kurucu İşlevi

Sançar'a göre “dün”, milletlerin kimliklerini şekillendiren temel bir kategoridir. Geçmiş, milletlerin övünç kaynaklarını ve kahramanlıklarını taşır; zaferler, kültürel eserler ve kahramanlar “dün”ün içindedir. Türk milletinin gönendiren üstünlük duygusunun tarihî birikimden beslendiğini vurgular. Niğbolu, Kosova ve Preveze gibi zaferler Türk tarihinin parlak sayfalarını teşkil eder ve milletin gücünü, birliğini simgeler. “Dün” aynı zamanda vatan, bayrak ve kan gibi değerlerin menşeyini oluşturur; bu bakımdan millî bilinç için vazgeçilmez bir mirastır.

Dünü İnkârın Kimliksel Yansımaları

Sançar'a göre dünü inkâr, bir milletin kimliği ve birliğini tehdit eder; geçmişi reddetmek millî bilinci zayıflatır. Dünü olmayan milletlerin bir varlık inşa

etmeye çalıştığını, zengin bir geçmişe sahip Türk milleti açısından bunun büyük bir hata olacağını ileri sürer. Böyle bir tutumun genç kuşaklarda millî gurur eksikliği doğuracağını, tarihî sürekliliği kesintiye uğratacağını savunur. Bu değerlendirme, Türk milliyetçiliğinin temel ilkelerinden biri olarak dünü inkârın milletin ruhunu zedelediği fikrini öne çıkarır.

Zaferler, Kahramanlar ve Kültürel Miras

Sançar'a göre Türk tarihi, zaferler, kahramanlar ve zengin kültürel mirasla örülüdür; bu zenginlik Türk milletinin “dün”ünün temelini oluşturur. Kılıç Arslan, Fatih Sultan Mehmed ve Kanûnî Sultan Süleyman gibi liderler tarihî kahramanlar; Âşık Yunus, Fuzûlî ve İtrî gibi isimler ise kültürel ufku abidevi temsilcileridir. Sançar, bu isimlerin milletin ruhunu yansıttığını, tarihin yalnız savaşlarla değil, sanat ve kültürle de teşekkül ettiğini vurgular; söz konusu zemin millî bilinci besleyen bir hazine niteliğindedir.

Geçmişten Dersler

Geçmiş, Sançar'a göre, milletler için önemli dersler sunar. “Dün” yalnızca zaferlerin değil, aynı zamanda hataların da bir yansımasıdır. Sançar, Türk tarihinin, geleceği şekillendirmek için bir yol gösterici olduğunu belirtir. Geçmişteki başarılar, ahlâk ve disiplin gibi değerlerin önemini gösterir. Hatalar ise, gelecekte nelerden kaçınılması gerektiğini öğretir. Sançar, Türk milletinin yükselmesi için geçmişten ders çıkarılması gerektiğini savunur. “Dün”ün dersleri, Türk milletinin geleceğini inşa etmede rehberdir. Geçmiş, Türk milletinin yolunu aydınlatır.

Siyasal Tez: Milliyetçilik ve “Dün” İlişkisi

Türk milliyetçiliği, Sançar’a göre, “dün”e sıkı sığına bağlıdır. Geçmiş, Türk milletinin birliğini ve üstünlüğünü vurgulayan bir unsurdur. Sançar, Türk milliyetçiliğinin, tarihî mirastan beslendiğini belirtir. Zaferler, kahramanlar ve kültürel eserler, milliyetçilik ruhunu güçlendirir. “Dün” olmadan, milliyetçilik eksik kalır. Sançar, Türk milletinin geçmişine sahip çıkmasının, millî bilinci diri tutacağını savunur. Türk milliyetçiliği, “dün”ün değerlerini geleceğe taşımaya hedefler. Bu yaklaşım, Türk milletinin kimliğini güçlendiren bir ilkedir. “Dün”ün milliyetçilikteki rolü, Türk birliğinin temel taşlarından biridir.

Psikolojik Boyut: İnkârın Toplumsal Ruh Hâli

Dünü inkâr etmek, Sançar’a göre, bir milletin kendine güvenini sarsan psikolojik bir sorundur. Geçmiş reddetmek, bir komplekstir ve milletin ruhiyatını olumsuz etkiler. Sançar, Türk milletinin zengin bir geçmişe sahip olduğunu belirtir. Bu geçmişin inkâr edilmesi, Türk milletinin özgüvenini zedeler. Dünü reddetmek, milletin tarihî sürekliliğini yok saymaktır. Sançar, bu kompleksin, genç nesillerde millî bilinç eksikliğine yol açtığını savunur. Psikolojik olarak sağlıklı bir millet, geçmişine sahip çıkar. Dünü inkâr, Türk milletinin ruhsal bütünlüğüne zarar verir.

Kültürel Çevrim: Mirasın Kimlik İnşasındaki Yeri

Türk tarihinin kültürel mirası, Sançar’a göre, milletin kimliğini şekillendiren önemli bir unsurdur. Bu miras, edebiyat, sanat ve mimari gibi alanlarda kendini gösterir. Âşık Yunus’un şiirleri, Fuzûlî’nin divanı ve Sinan’ın kubbeleri, Türk kültürünün abidevi eserleridir.

Sançar, bu eserlerin Türk milletinin ruhunu yansıttığını belirtir. Kültürel miras, Türk milletinin geçmişteki yaratıcılığını ortaya koyar. Bu miras, genç nesillere millî gurur aşılar. Sançar, Türk kültürünün, “dün”ün en değerli hediyelerinden biri olduğunu savunur. Türk tarihinin kültürel mirası, milletin kimliğinin temel taşlarından biridir.

Stratejik Yönelim: Geçmişin Geleceği Aydınlatması

Geçmiş, Sançar’a göre, geleceği inşa etmek için bir yol göstericidir. “Dün”ün dersleri, Türk milletinin geleceğini şekillendirmede rehberdir. Sançar, Türk tarihinin, başarı ve hatalarıyla bir hazine olduğunu belirtir. Geçmişteki zaferler, ahlâk ve disiplinin önemini

gösterir. Hatalar ise, gelecekte nelerden kaçınılması gerektiğini öğretir. Sançar, Türk milletinin yükselmesi için geçmişten ders çıkarılması gerektiğini savunur. “Dün”ün ışığı, Türk milletinin yolunu aydınlatır. Geçmiş, Türk milletinin geleceğine yön veren bir pusuladır.

Sembolik Sermaye: “Dün” ve Millî Gurur

“Dün”, Türk milletinin millî gurur kaynağıdır. Niğbolu, Kosova, Preveze gibi zaferler milletin gücünü simgeler; Kılıç Arslan’ın Haçlılara karşı mücadelesi, Fatih’in akıncıları, Kanûnî’nin fetihleri parlak sayfalar olarak sunulur. Bu başarılar tarihî sürekliliği görünür kılar ve kendine güveni artırır; “dün”ün millî gurur üretici rolü, birliği tahkim eder. “Dün” kavramı, Sançar’a göre, Türk milletinin millî gurur kaynağıdır. Geçmiş, Türk milletinin üstünlüğünü ortaya koyan zaferlerle doludur. Niğbolu, Kosova ve Preveze gibi zaferler, Türk milletinin gücünü simgeler. Sançar, bu zaferlerin, Türk milletinin göğsünü kabarttığını belirtir. Kılıç Arslan’ın Haçlılara karşı mücadelesi, Fatih’in akıncıları ve Kanûnî’nin fetihleri, Türk tarihinin parlak sayfalarıdır. Bu başarılar, Türk milletinin tarihî sürekliliğini yansıtır. Sançar, “dün”ün, Türk milletinin kendine güvenini artırdığını savunur. “Dün”ün millî gurur kaynağı olması, Türk birliğini güçlendirir.

Kahramanlık Panteonu: Örnek Şahsiyetler

Sançar, Türk tarihinin kahramanlarını “dün”ün en kıymetli miraslarından sayar. Kılıç Arslan’ın Haçlılara Anadolu’yu mezar kıldığı, Fatih Sultan Mehmed’in cihanşümül iddiayı temsil ettiği, Kanûnî’nin Avrupa’yı fetihlerle sarstığı anlatısı, gençlere ilham veren örnekler olarak sunulur. Kahramanların hatırası millî bilinci güçlendiren bir sembol kaynağıdır. Türk tarihinin kahramanları,

Sançar’a göre, “dün”ün en değerli miraslarından biridir. Bu kahramanlar, Türk milletinin ruhunu yansıtır. Kılıç Arslan, Haçlılara Anadolu’yu mezar yapmıştır. Fatih Sultan Mehmet, İtalya ovalarında at koşturmuştur. Kanuni Sultan Süleyman, Avrupa’yı fetihlerle sarmıştır. Sançar, bu liderlerin Türk milletinin gücünü temsil ettiğini belirtir. Kahramanlar, genç nesillere ilham verir. Türk tarihinin kahramanları, millî bilinci güçlendiren sembollerdir. Sançar, bu mirasın korunması gerektiğini savunur. Türk tarihinin kahramanları, milletin gurur kaynağıdır.

Kültür Atlası : Edebiyat ve Mimari İmlemler

Sançar, kültürel mirası “dün”ün en önemli hediyelerinden biri olarak değerlendirir. Âşık Yunus’un

şiiirleri manevî derinliği, Fuzûlî'nin divanı edebî zirveyi, Sinan'ın kubbeleri mimarî kudreti temsil eder. Bu miras, kimliği güçlendirir ve genç kuşaklara millî gurur telkin eder; "dün"ün zenginliği burada somutlaşır. Türk kültürel mirası, Sançar'a göre, "dün"ün en önemli hediyelerinden biridir. Bu miras, edebiyat, sanat ve mimari alanlarında kendini gösterir. Âşık Yunus'un şiiirleri, Türk milletinin manevi derinliğini yansıtır. Fuzûlî'nin divanı, Türk edebiyatının zirvesidir. Sinan'ın kubbeleri, Türk mimarisinin abidevî eserleridir. Sançar, bu eserlerin Türk milletinin yaratıcılığını ortaya koyduğunu belirtir. Kültürel miras, Türk milletinin kimliğini güçlendirir. Bu miras, genç nesillere millî gurur aşılır. Türk kültürel mirası, "dün"ün zenginliğini yansıtır.

Normatif Ders : Ahlâk ve Disiplinin Payı

Türk tarihi, Sançar'a göre, ahlâk ve disiplinin başarıdaki belirleyici rolünü öğretir. Hunlar, Göktürkler ve Osmanlı'nın kuruluş devri gibi dönemlerde bu erdemlerin ön planda olduğu hatırlatılır. Ahlâk ve disiplin, milletin kudretinin temelini oluşturur; yeniden tahkimi, geleceğin inşasında zaruridir. Geçmiş, Sançar'a göre, Türk milletine önemli dersler sunar. "Dün"ün vakaları, geleceği şekillendirmede rehberdir. Sançar, Türk tarihinin başarılarının, ahlâk ve disiplinle kazanıldığını belirtir. Örneğin, Türk milletinin yükseldiği çağlarda, üstün ahlâk ve disiplin ön plandaydı. Hatalar ise, iradesiz ve yetkin olmayan liderlerin zararlarını gösterir. Sançar, Baltacı Mehmet Paşa ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa gibi örnekleri ele alır. Bu örnekler, devlet yönetiminde liyakatin önemini vurgular. Geçmişin dersleri, Türk milletinin geleceğini inşa etmede yol göstericidir.

Yönetim İlkesi: Liyakatin Tarihi Zorunluluğu

Devlet idaresinde liyakat, Sançar'ın metninde merkezî bir ders olarak yer alır. Baltacı Mehmed Paşa ile Merzifonlu Kara Mustafa Paşa örnekleri üzerinden yanlış liderliğin millete maliyeti vurgulanır. Liyakatli kadrolar, kolektif başarının teminatı olarak sunulur. Baltacı Mehmet Paşa, Sançar'a göre, geçmişin ders verici örneklerinden biridir. Bu örnek, iradesizliğin zararlarını gösterir. Baltacı Mehmet Paşa, Prut Savaşı'nda büyük bir fırsat yakalamıştı. Ancak iradesinin zayıflığı nedeniyle bu fırsatı değerlendiremedi. Sançar, bu olayın, Türk tarihine olumsuz bir etki bıraktığını belirtir. Baltacı'nın hatası, devlet yönetiminde iradenin önemini ortaya koyar. Bu örnek, Türk milletinin geleceğinde benzer hatalardan kaçınması gerektiğini gösterir. Sançar, geçmişten ders çıkarmanın önemini vurgular. Bal-

tacı Mehmet Paşa örneği, Türk tarihinin ders verici bir sayfasıdır.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Sançar'a göre, Türk tarihinin başka bir ders verici örneğidir. Bu paşa, yanlış kararlarıyla Türklüğü zarara uğratmıştır. Viyana Kuşatması'nda alınan bozgun, Merzifonlu'nun hatalarının sonucudur. Sançar, bu olayın, Türk tarihine büyük bir kayıp yaşattığını belirtir. Merzifonlu'nun örneği, devlet yönetiminde liyakatin önemini gösterir. Yanlış liderlik, milletin geleceğini tehlikeye atar. Sançar, bu tür hatalardan ders çıkarılması gerektiğini savunur. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa örneği, Türk tarihinin uyarıcı bir vakasıdır.

Güvenlik Felsefesi : İhanetten Sakınma Dersi

Sançar, "dün"ün ihanet örneklerinden çıkarılacak derslere dikkat çeker; Türklüğe zarar veren kimi aktörlerin vakaları üzerinden, kimlere güvenileceğinin tarih tarafından öğretildiğini belirtir. Bu çerçevede uyanıklık, millî birliğin temel şartı olarak konumlanır. Türk tarihinde ihanet örnekleri, Sançar'a göre, "dün"ün önemli derslerinden biridir. Türk kanı taşımayan bazı kişiler, Türklüğe zarar vermiştir. Sançar, Balkan Savaşı'nda Selânik'i teslim eden Tahsin Paşa'yı örnek verir. Trablusgarp Savaşı'nda İtalyan şartlarını kabul eden Noradonkyan Efendi de bu gruba dahildir. Birinci Dünya Savaşı'nda Türklüğe ihanet edenler, Türk olmayanlardı. Çerkez Ethem'in isyanı da bu bağlamda ele alınır. Sançar, bu örneklerin, Türklüğün kimlerden faydalanması gerektiğini gösterdiğini belirtir. İhanet örnekleri, Türk milletinin dikkatli olmasını gerektirir.

Vaka Analizi :

1. Tahsin Paşa Örneği

Balkan Savaşı'nda Selânik'in müdafaasız biçimde teslimi, Sançar tarafından ağır bir tarihî kayıp olarak değerlendirilir. Tahsin Paşa'nın tutumu, güven ve sadakat tartışmaları bağlamında ibretlik bir örnek şeklinde sunulur.

Tahsin Paşa, Sançar'a göre, Türk tarihinin ihanet örneklerinden biridir. Bu paşa, Balkan Savaşı'nda Selânik'i düşmana teslim etmiştir. 40.000 kişilik bir orduya komuta eden Tahsin Paşa, bir kurşun bile atmadan teslim olmuştur. Sançar, bu olayın, Türk milletine büyük bir zarar verdiğini belirtir. Tahsin Paşa'nın Türk olmaması, bu ihanetin önemli bir detayını oluşturur. Bu örnek, Türklüğün kimlere güvenmesi gerektiğini gösterir. Sançar, geçmişten ders çıkarma-

nin önemini vurgular. Tahsin Paşa'nın ihaneti, Türk tarihinin acı bir sayfasıdır.

2. Noradonkyan Efendi Örneği

Trablusgarp Savaşı'nda İtalyan şartlarının kabulünü savunan tutum, Sançar'ın çerçevesinde millî çıkarılara aykırı bir yönelim olarak ele alınır; olay, devlet yönetiminde bağlılık ve liyakat ilkeleri bağlamında uyarıcı bir vaka niteliğindedir. Noradonkyan Efendi, Sançar'a göre, Türk tarihinin başka bir ihanet örneğidir. Trablusgarp Savaşı'nda, İtalyan şartlarını kabul etmeyi savunan tek kişi oydu. Sançar, bu tutumun, Türk milletinin çıkarlarına zarar verdiğini belirtir. Noradonkyan'ın Türk olmaması, bu olayın dikkat çekici bir yönüdür. Bu örnek, devlet yönetiminde Türklüğe bağlılığın önemini gösterir. Sançar, Türk milletinin geçmişten ders çıkarması gerektiğini savunur. Noradonkyan Efendi'nin tutumu, Türk tarihinin uyarıcı bir vakasıdır.

3. Çerkez Ethem Örneği

Kurtuluş Savaşı sırasında meydana gelen isyan, Sançar'ın anlatısında yakın dönem ihanet örneği olarak zikredilir ve gelecekte benzer ayrışmalardan sakınmak için tarih bilincinin gerekliliğine delil olarak kullanılır. Çerkez Ethem, Sançar'a göre, Türk tarihinin yakın dönemdeki ihanet örneklerinden biridir. Kurtuluş Savaşı sırasında Türklüğe karşı isyan etmiştir.

Sançar, bu olayın, Türk milletine zarar verdiğini belirtir. Çerkez Ethem'in Türk olmaması, bu ihanetin önemli bir detayını oluşturur. Bu örnek, Türklüğün kimlere güvenmesi gerektiğini gösterir. Sançar, geçmişten ders çıkarmanın önemini vurgular. Çerkez Ethem'in isyanı, Türk tarihinin acı bir sayfasıdır.

Değerler Eğitimi: Ahlâk/Disiplin Sürekliliği

Sançar, başarıların ahlâk ve disiplinle kazanıldığını yeniden hatırlatır; Hunlar, Göktürkler, Osmanlı'nın ilk dönemleri gibi tarihî uğraklar bu tezin örnekleri olarak sunulur. Bu değerlerin tahkimi, yükseliş için elzemdir. Türk tarihi, Sançar'a göre, ahlâk ve disiplinin önemini öğretir.

Geçmişteki başarılar, bu değerlerle kazanılmıştır. Sançar, Türk milletinin yükseldiği çağlarda, üstün ahlâk ve disipline sahip olduğunu belirtir. Örneğin, Hunlar, Gök Türkler ve Osmanlı'nın ilk dönemleri, bu değerlerin ön planda olduğu çağlardır. Ahlâk ve disiplin, Türk milletinin gücünün temelini oluşturur. Sançar, bu değerlerin yeniden kazanılması gerektiğini savunur. Türk tarihi, geleceği inşa etmede rehberdir. Ahlâk ve disiplin dersi, Türk milletinin yükselmesi

için vazgeçilmezdir.

Yönetişim Dersi: Liyakatın Kurumsallaşması

Baltacı Mehmed Paşa ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa hadiseleri, liyakat eksikliğinin devlet ölçeğinde yol açtığı risklere işaret etmek üzere tekrar ele alınır. Tarih, doğru kadroların seçilmesi gerektiğini öğretir. Türk tarihi, Sançar'a göre, devlet yönetiminde liyakatin önemini öğretir. Yanlış liderlik, milletin geleceğini tehlikeye atar. Baltacı Mehmet Paşa ve Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, bu dersin örnekleridir. Sançar, bu paşaların hatalarının, Türk milletine büyük zararlar verdiğini belirtir. Liyakatlı liderler, milletin başarısını garantiler. Türk tarihi, devlet yönetiminde doğru insanların seçilmesi gerektiğini gösterir. Sançar, bu dersin geleceği şekillendirmede rehber olduğunu savunur. Liyakat dersi, Türk milletinin yönetim anlayışını güçlendirir.

Toplumsal Hafıza: İhanete Karşı Korunma

Sançar'ın "dün" okuması, ihanet vakalarından çıkarılacak kurumsal ve toplumsal dersleri öne çıkarır; tarihî tecrübe, kime ve neye güvenileceğini tayin etmede rehberlik eder. Böylelikle millî birlik ve süreklilik korunur. Türk tarihi, Sançar'a göre, ihanetten korunma dersi sunar. Türk kanı taşımayan bazı kişiler, Türklüğe zarar vermiştir. Tahsin Paşa, Noradonkyan Efendi ve Çerkez Ethem, bu dersin örnekleridir. Sançar, bu vakaların, Türklüğün kimlere güvenmesi gerektiğini gösterdiğini belirtir. Türk milleti, tarihinden bu dersi çıkararak geleceğini korumalıdır. İhanetten korunma, Türk birliğinin temel şartlarından biridir. Sançar, geçmişten ders çıkarmanın önemini vurgular. İhanetten korunma dersi, Türk milletinin geleceğini güvence altına alır.

Birlik Tezi : "Dün" ve Ortak Kimlik

"Dün", ortak değer ve zaferleriyle Türk birliğini pekiştirir. Niğbolu, Kosova, Preveze gibi zaferlerin sembolik sermayesi, ortak kimliği kuvvetlendirir; genç kuşaklara gurur aktarımı sağlar. Geçmişe sahip çıkmak, birliği güçlendirir. "Dün" kavramı, Sançar'a göre, Türk milletinin birliğini güçlendiren bir unsurdur. Geçmiş, Türk milletinin ortak değerlerini ve zaferlerini barındırır. Niğbolu, Kosova ve Preveze gibi zaferler, Türk birliğini simgeler. Sançar, "dün"ün, Türk milletinin ortak kimliğini pekiştirdiğini belirtir. Geçmiş, genç nesillere millî gurur aşılar. "Dün" olmadan, millî birlik zayıflar. Sançar, Türk milletinin geçmişine sahip çıkması gerektiğini savunur. "Dün"ün millî birlik için önemi, Türk milletinin geleceğini şekillendirir.

Kuşaklararası Aktarım : Gençlik ve Millî Bilinç

Sançar, kahramanların gençlere ilham verdiğini, “dün”ün zenginliğinin Türklük bilincini kuvvetlendirdiğini belirtir. Geçmişin genç kuşaklara aktarımı, kimlik inşasında kurucu bir rol oynar. “Dün” kavramı, Sançar’a göre, genç nesillerde millî bilinç oluşturur. Geçmiş, gençlere tarihî gurur ve sorumluluk aşılar. Sançar, Türk tarihinin kahramanlarının, gençlere ilham verdiğini belirtir. Kılıç Arslan, Fatih ve Kanuni gibi liderler, genç nesillerin örnek aldığı figürlerdir. “Dün”ün zenginliği, gençlerde Türklük bilincini güçlendirir. Sançar, geçmişin genç nesillere aktarılması gerektiğini savunur. “Dün” olmadan, gençler kimiksiz kalır. “Dün”ün genç nesiller üzerindeki etkisi, Türk milletinin geleceğini inşa eder.

Kültürel Kimlik : Mirasın Sürdürülmesi

Âşık Yunus, Fuzûlî, Sinan gibi isimlerin temsil ettiği kültürel miras, Türk kimliğini tahkim eder. Bu mirasın korunması, genç kuşaklara millî gurur telkini ve birliğin pekişmesi bakımından zorunludur. “Dün” kavramı, Sançar’a göre, Türk milletinin kültürel kimliğini şekillendirir. Türk kültürel mirası, “dün”ün en değerli hediyesindedir. Âşık Yunus, Fuzûlî ve Sinan gibi isimler, Türk kültürünün abidevî temsilcileridir. Sançar, bu mirasın, Türk milletinin kimliğini güçlendirdiğini belirtir. Kültürel kimlik, genç nesillere millî gurur aşılar. “Dün”ün kültürel zenginliği, Türk milletinin birliğini pekiştirir. Sançar, bu mirasın korunması gerektiğini savunur. “Dün”ün kültürel kimlikteki rolü, Türk milletinin varlığını sürdürür.

“Dün” kavramı, Sançar’a göre, geleceği inşa etmede önemli bir rol oynar. Geçmiş, Türk milletinin yolunu aydınlatır. Sançar, Türk tarihinin başarı ve hatalarıyla bir rehber olduğunu belirtir. Zaferler, ahlâk ve disiplinin önemini gösterir. Hatalar ise, nelerden kaçınılması gerektiğini öğretir. “Dün”ün dersleri, Türk milletinin yükselmesini sağlar. Sançar, geçmişten ders çıkarmanın önemini vurgular. “Dün”ün geleceği inşa etmedeki rolü, Türk milletinin hedeflerine ulaşmasını sağlar.

Gelecek Perspektifi : Tarihî Rehberlik

Geçmiş, Türk milletinin yolunu aydınlatır; zaferler ahlâk ve disiplinin önemiyetini, hatalar ise sakınılması gereken yönleri öğretir. “Dün”ün derslerinden beslenmek, hedeflere ulaşmanın imkânını artırır. Dünü inkâr etmek, Sançar’a göre, millî bilince büyük zarar verir. Geçmiş reddetmek, Türk milletinin kimliğini zayıflatır. Sançar, dünü inkârın, genç nesillerde millî gurur eksikliğine yol açtığını belirtir. Türk milleti, zen-

gin bir geçmişe sahipken, bu geçmişin reddedilmesi büyük bir hatadır. Dünü inkâr, Türk milletinin tarihî sürekliliğini kesintiye uğratar. Sançar, bu kompleksin, milletin ruhiyatını olumsuz etkilediğini savunur.

Dünü inkâr etmek, Türk milletinin birliğini tehdit eder

Dünü inkâr etmek, Sançar’a göre, psikolojik bir komplekstir ve milletin ruhiyatını zedeler. Geçmiş reddetmek, Türk milletinin özgüvenini sarsar. Sançar, Türk tarihinin zengin bir miras sunduğunu belirtir. Bu mirasın inkâr edilmesi, milletin kendine güvenini azaltır. Dünü inkâr, genç nesillerde kimlik bunalımına yol açar. Sançar, sağlıklı bir milletin geçmişine sahip çıktığını savunur. Dünü inkârın psikolojik sonuçları, Türk milletinin ruhsal bütünlüğünü tehdit eder.

Dünü inkâr etmek, Sançar’a göre, Türk milletinin kültürel kimliğine zarar verir. Geçmiş, Türk kültürünün temel taşlarını barındırır. Sançar, Âşık Yunus, Fuzûlî ve Sinan gibi isimlerin, Türk kültürünün abidevî temsilcileri olduğunu belirtir. Dünü inkâr, bu mirasın yok sayılmasına yol açar. Kültürel kimlik, genç nesillerde millî bilinç oluşturur. Dünü inkâr, Türk milletinin kültürel sürekliliğini kesintiye uğratar. Sançar, bu mirasın korunması gerektiğini savunur. Dünü inkârın kültürel sonuçları, Türk milletinin kimliğini zayıflatır.

Dünü inkâr etmek, Sançar’a göre, Türk milletinin geleceğini olumsuz etkiler. Geçmiş, geleceği inşa etmede rehberdir. Sançar, Türk tarihinin dersleriyle dolu olduğunu belirtir. Dünü inkâr, bu derslerden mahrum kalmaya yol açar. Türk milleti, geçmişten güç alarak geleceğini şekillendirmelidir. Dünü reddetmek, milletin yolunu kaybetmesine neden olur. Sançar, geçmişe sahip çıkmanın önemini vurgular. Dünü inkârın gelecek üzerindeki etkisi, Türk milletinin hedeflerini tehlikeye atar.

Sonuç

Kurucu Tezlerin Toplanması

Sançar, “dün” kavramına milliyetçi perspektiften derin bir anlam yükler; Türk tarihinin zaferleri, kahramanları ve kültürel mirası “dün”ün zenginliğini temsil eder. Dünün inkârı kimliği zayıflatır; geçmişin dersleri geleceği şekillendirir. Bu anlayış, millî mirasa sahip çıkmayı ve kimliğin güçlendirilmesini hedefler. Nejdet Sançar, “dün” kavramına milliyetçi bir perspektiften derin bir anlam yüklemiştir. Sançar, Türk milletinin geçmişini, millî bilincin temel taşı olarak görür. Türk tarihinin zaferleri, kahramanları ve kül-

türel mirası, “dün”ün zenginliğini yansıtır. Sançar, dünü inkâr etmenin, milletin kimliğini zayıflatığını savunur. Geçmişin dersleri, Türk milletinin geleceğini şekillendirmede rehberdir. Sançar’ın “dün” anlayışı, Türk milliyetçiliğinin temel ilkelerinden birini oluşturur. Bu katkı, Türk milletinin tarihî mirasına sahip çıkmasını sağlar. Sançar’ın “dün” kavramına katkısı, Türk kimliğinin güçlenmesine rehberdir.

Tamamlayıcı Yargı: Tarih ve Millî Bilinç

Türk tarihi, millî bilincin oluşumunda merkezi bir rol oynar; Niğbolu, Kosova, Preveze gibi zaferler birliğin sembolleridir; kültürel miras kimliği tahkim eder. Dünü inkâr bilinci zayıflatır; tarih, geleceğin inşasında rehberdir. Türk tarihi, millî bilincin oluşumunda merkezi bir rol oynar. Sançar, Türk milletinin geçmişinin, gurur kaynağı olduğunu vurgular. Niğbolu, Kosova ve Preveze gibi zaferler, Türk birliğini simgeler. Kültürel miras, Türk kimliğini güçlendirir. Sançar, Türk tarihinin, genç nesillere millî gurur aşılması gerektiğini savunur. Dünü inkâr, bu bilinci zayıflatır. Türk tarihi, milletin geleceğini inşa etmede rehberdir. Türk tarihinin millî bilinçteki önemi, birliğin ve kimliğin temel taşıdır.

Eleştirel Değerlendirme : Inkârın Riskleri

Dünü inkâr, kimlik ve birliği zedeler; gençlerde kimlik bunalımına yol açar. Zengin geçmişin yok sayılması hatalıdır; bu tutum, ruhiyatı ve geleceği olumsuz etkiler. Geçmişe sahip çıkmak birliği güçlendirir. Dünü inkâr etmek, Türk milletinin kimliğine ve birliğine zarar verir. Sançar, geçmişin reddedilmesinin, millî bilinci zayıflatıldığını belirtir. Dünü inkâr, genç nesillerde kimlik bunalımına yol açar. Türk milleti, zengin bir geçmişe sahipken, bu mirasın yok sayılması büyük bir hatadır. Sançar, dünü inkârın, milletin ruhiyatını ve geleceğini olumsuz etkilediğini savunur. Geçmişe sahip çıkmak, Türk milletinin birliğini güçlendirir. Dünü inkârın zararları, Türk milletinin varlığını tehdit eder.

Geleceğe Etkiler ve Rehberlik

Geçmiş, hedeflere giden yolda rehberdir; zaferler ahlâk ve disiplinin değerini, hatalar kaçınma alanlarını gösterir. “Dün”ün ışığı geleceği aydınlatır; pusula işlevi görür. Geçmiş, Türk milletinin geleceğini şekillendirmede önemli bir rol oynar. Sançar, Türk tarihinin dersleriyle dolu olduğunu vurgular. Zaferler, ahlâk ve disiplinin önemini gösterir. Hatalar, nelerden kaçınılması gerektiğini öğretir. Sançar, geçmişten ders çıkarmanın, Türk milletinin yüksel-

mesini sağlayacağını savunur. “Dün”ün ışığı, geleceği aydınlatır. Geçmiş, Türk milletinin yolunu çizen bir pusuladır. Geçmişin geleceği şekillendirmedeki rolü, Türk milletinin hedeflerine ulaşmasını sağlar.

Siyasal-Kültürel Bütünlük: Milliyetçiliğin Zeminleri

Türk milliyetçiliği, “dün”e bağlıdır; zaferler, kahramanlar ve kültürel miras temel taşlardır. Dünü inkâr milliyetçiliği zayıflatır; geçmişten güç alan milliyetçilik geleceği kurar. Türk milliyetçiliği, “dün”e sıkı sıkıya bağlıdır. Sançar, Türk milletinin geçmişinin, milliyetçilik ruhunu beslediğini vurgular. Zaferler, kahramanlar ve kültürel miras, milliyetçiliğin temel taşlarıdır. Sançar, dünü inkâr etmenin, milliyetçiliği zayıflatacağını savunur. Türk milliyetçiliği, geçmişten güç alarak geleceği inşa eder. “Dün” olmadan, milliyetçilik eksik kalır. Türk milliyetçiliğinin “dün”e bağlılığı, birliğin ve kimliğin temel ilkesidir.

Kuşak Politikası: Gençliğin “Dün” ile Bağ

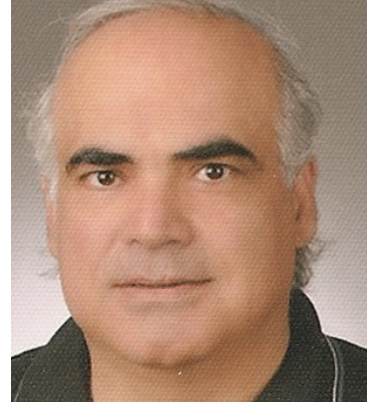
Genç kuşaklar “dün” ile bağ kurarak bilinç kazanır; kahramanlar ve zaferler ilham verir. Dünü inkâr, kimlik bunalımı doğurur; aktarılan geçmiş, sürekliliği ve kimliği güvence altına alır. Genç nesiller, “dün” ile bağ kurarak millî bilinç kazanır. Sançar, Türk tarihinin, gençlere gurur ve sorumluluk aşılması gerektiğini vurgular. Kahramanlar ve zaferler, genç nesillere ilham verir. Sançar, dünü inkâr etmenin, gençlerde kimlik bunalımına yol açtığını savunur. Genç nesiller, geçmişten güç alarak geleceği inşa etmelidir. “Dün”ün gençlerle bağlantısı, Türk milletinin sürekliliğini sağlar. Genç nesillerin “dün” ile bağlantısı, Türk kimliğinin geleceğini güvence altına alır.

Miras ve Süreklilik: Sançar’ın Katkısının Değeri

Sançar, “dün”ü kimliğin temel taşı olarak görür; zengin tarihî mirası ve derslerini vurgulayarak inkârın zararlarını açıklar. Bu miras, gençlere bilinç aşılar; milliyetçilik Sançar’ın fikirlerinden güç alır ve geleceğe rehberlik eder. Nejedet Sançar, Türk milliyetçiliğine ve tarih anlayışına kalıcı bir miras bırakmıştır. Sançar, “dün” kavramını, Türk milletinin kimliğinin temel taşı olarak görmüştür. Türk tarihinin zenginliğini ve derslerini vurgulayan Sançar, dünü inkâr etmenin zararlarını ortaya koymuştur. Onun anlayışı, Türk milletinin geçmişine sahip çıkmasını sağlar. Sançar’ın mirası, genç nesillere millî bilinç aşılar. Türk milliyetçiliği, Sançar’ın fikirlerinden güç alır. Nejedet Sançar’ın mirası, Türk milletinin geleceğine rehberlik eder.

Giriş

Türk sözlü kültür ürünleri arasında önemli yere sahip olan alkışların taşıdıkları gücü ve alkış yakmanın nedenlerini bilmek, biz Türklerin dünya algısını ve yaşam felsefesini anlatmakta büyük rol oynar. Alkış, Türk inanç sistemi içinde önemli bir yere sahiptir. Alkış, Türk inanç sistemi içinde Tengri'ye ve ata ruhlarına yakarmanın ve seslenmenin önemli bir sembolüdür. Bu sembol, kültürel süreklilik üreten sembolik sistemlerin merkezinde yer alır. Sembolşik sistemlerin merkezinde yer alan alkış, aynı zaman da tengricilik dininin de önemli bir ritüel alanı olarak hem bireysel hem de toplumsal tengri ile insan ve toplum arasında önemli bir anlamlandırma eksenini oluştururlar.

Alkış, erken Türk topluluklarının kozmik tasavvurunu, Tengri'ye ve ata ruhlarına ulaşan yolu türk insan ve toplumlarının gündelik yaşamına bağlayan sözlü bir ritüel ve önemli bir kültürel aktarım düzeneğidir.

Alkış bir aktarım düzeneği olarak Türk inanç sisteminin merkezinde yer alır. Alkış (dua) aynı zamanda inanç eksenli temalara işleyen bir şiir türü olduğu için kültür ve sözlü gelenek ilişkileri bağlamında Türk inanç sisteminin önemli bir sembolü olarak değerlendirilmesi de şarttır.

Türk inanç sisteminin önemli bir sembolü olan alkış'ın hem kadim dönemdeki yerini ve hem de çağdaş anlamda günümüzde kazandığı sözlü aktarım değerini ve gücünü de doğru bir şekilde tespit etmek zorundayız.

Alkış/algış geleneği, erken Türk toplumlarında hem kültürel hem de ritüel bağlamda şekillenen, topluluk kimliğini pekiştiren ve eşgüdümlü davranışı teşvik eden bir dilsel-pragmatik değerdir. Bu geleneğin temel işlevi, topluluk üyeleri arasında ortak bir dünya görüşü etrafında iletişimsel birlik oluşturmaktır. Ritmik, kalıplaşmış ve tekrar edilebilir söz yapıları sayesinde alkış, toplumsal hafızada kolaylıkla yer bulmuş ve bireyler arası etkileşimde ortak bir referans noktası haline gelmiştir. Dua ve iyi dilek formundaki kullanımlarıyla alkış, yalnızca bireysel temennilerin ifadesi değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı pekiştiren kolektif bir pratik olarak ortaya çıkmıştır. Ritüel bağlamda kamların icra ettiği alkışlar, topluluk içinde kutsal düzenin sürekliliğini sağlarken; gündelik yaşamda kullanılan varyantları, seküler düzeyde topluluk kimliğini güçlendirmiştir. Bu çok katmanlı işlev, alkışın hem dinsel hem de toplumsal eşgüdüm üreten

bir araç olmasını mümkün kılmıştır. Dolayısıyla alkış/algış geleneği, dilsel-pragmatik yönüyle topluluk kimliğinin ve ritüel uyumun inşasında merkezi bir rol oynamaktadır.

Alkış/algış geleneği, Türk kültürünün sosyal işlevleri bağlamında değerlendirildiğinde, toplumsal dayanışma ve birlik duygusunun inşasında merkezi bir konumda yer almaktadır. İbrahim Kafesoğlu, Türk kültürünün temelinde yer alan sözlü geleneklerin, bireyleri ortak değerler etrafında bir araya getirme gücüne sahip olduğunu vurgular. Bu açıdan alkışlar, sadece bireysel temennilerin dışavurumu değil, aynı zamanda toplumsal normların kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir sözlü kültür ürünüdür. Toplumun ortak belleğinde yer alan bu kalıplaşmış ifadeler, bireylere aidiyet hissi kazandırırken, aynı zamanda kültürel sürekliliğin korunmasına da katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla alkış, kültürün sosyal işlevlerini yansıtan bir pratik olarak hem bireysel hem de kolektif düzeyde toplumsal uyumu pekiştirmektedir.

Alkışların ritüel bağlamda üstlendiği işlev, kadim Türk topluluklarının tören anlayışıyla ilişkilidir. Biz Türkler, kozmik düzeni canlı tutmak için tören ve ritüellere büyük önem veririz ve bu ritüelleri toplumsal eşgüdüm yaratmak için çağlar içerisinde kam ve ozanlar aracılığı ile gerçekleştiririz.

Bu bağlamda alkışlar, topluluk üyelerinin aynı anda aynı sözleri tekrarlayarak ortak bir duygu ve bilinç geliştirmelerini sağlamaktadır. Ritüelin dilsel boyutunu oluşturan bu kalıplaşmış ifadeler, yalnızca doğaüstü varlıklarla iletişim kurmanın aracı değil, aynı zamanda toplumsal birlikteliğin sürekliliğini güvence altına alan kültürel mekanizmalardır. Alkışların törenlerdeki tekrar edilebilir yapısı, toplumsal ritim

ve duygusal senkronizasyonun oluşmasına katkıda bulunduğu gibi aynı zamanda kolektif hafızanın canlı tutulmasını mümkün kılmıştır.

Alkış geleneğinin dilsel-pragmatik yönü, onun kimlik inşasında üstlendiği rolü de görünür kılmaktadır. Ortak söz kalıpları, topluluk üyeleri arasında bir tür “dilsel kimlik işareti” işlevi görmekte ve bireylerin toplumsal aidiyetlerini güçlendirmektedir. Kafesoğlu'na göre, Türk kültürünün temel unsurları bireylerin kimliğini şekillendiren, onları ortak bir değer sistemi etrafında birleştiren dinamiklerdir. Bu doğrultuda alkışlar, hem bireyler arası iletişimde olumlu sosyal ilişkilerin kurulmasına katkı sağlamakta hem de topluluk kimliğini pekiştiren bir sembolik sermaye işlevi görmektedir. Ritüel bağlamdaki kullanımları kutsal düzenin sürdürülmesine hizmet ederken, gündelik hayattaki kullanımları seküler düzeyde toplumsal ilişkileri düzenlemektedir. Böylelikle alkış, hem dini hem de sosyal düzeyde işlev görerek Türk toplumunun kültürel sürekliliğinde belirleyici bir unsur haline gelmiştir.

Alkış (dua), ruhsal bedenimizle iş birliği kuran dilin yalnızca aktarım kanalı değil; kimlik, norm ve değerlerin dolaşıma girdiği bir toplumsal pratiktir.

Tengricilik Bağlamında Alkışın İşlev Alanı

Tengricilik, kozmik düzen fikri etrafında doğa, toplum ve atalar kültürünü ilişkilendiren bir inanç çerçevesidir. Bu bağlamda alkış, kozmik düzene minnettarlık ve denge arzusunu dile getiren sözlü bir eylem olarak işlev görür. Gök, dağ, su, hayvan ve ağaç sembolleri, hitap sıraları ve nitelme kalıplarıyla söz dizimine yerleşir. Alkış metninde “kam” figürü, ritüel akışın örgütleyicisi olarak performatif otoriteyi temsil eder. Sözlü icrada ritim ve tekrar, toplu katılımın eşgüdümünü kolaylaştırır. Alkışın içerdiği iyelik ve dilek kipleri, topluluk refahını bireysel dileklerin üzerine bindiren bir çerçeve üretir. İfadelerdeki formüller, bellek ekonomisi yaratarak varyant üretimini kolaylaştırır. Ritüel mekânların seçimi, doğa-kutsallık ilişkisinin gösterenlerini güçlendirir. Bu dizge, alkışın inanç dilinin hem taşıyıcısı hem de düzenleyicisi konumuna yerleştirir.

Alkışların İnanç, Kültür ve Sözlü Gelenek İlişkisi

Genel olarak inanç dediğim şey; insanın, akıl, duygu ve kültür çerçevesinde, kanıtla dayansa da dayanmasa da “doğru kabul ettiği” düşünceye bağlanma halidir. İnanç, kültürel süreklilik üreten sembolik

sistemlerin merkezinde yer alan bir anlamlandırma eksenidir.

İnancı bilgidен ayır mak gerekir. Bilgi, deneyim ve akıl yoluyla doğrulanan şey olmasına rağmen; inanç, kanıt olmaksızın kabul edilen, “aklın sınırlarını aşan” bir kabul biçimidir. Ancak insanda ahlaki inanç, Tanrı, özgürlük, gibi kavramlar, insan aklının zorunlu varsayımları arasında yer alırlar. İnanıcı doğrudan ferdi tecrübe ve pragmatizmle ilişkilidir. İnanç, bizim yaşam tercihimizdir. İnanç bir iman sığramasıdır ve Tanrı'ya inanmak, aklın sınırlarını aşan böyle bir “iman sığraması”dır. İnanç, bireysel bir kabulden çok, toplumu bir arada tutan kolektif bilinçtir. Kollektif bir inanç sistemi olan din, toplumsal dayanışmayı ve ortak değerleri güçlendiren bir iman sığrayı çerçevesinde algılamamız gereken bir sitemdir.

İnanç, en yalın tanımıyla, kişinin kesin bir kanıt ya da deneyimle doğrulaması bile doğru kabul ettiği düşüncesi, görüşüdür. İnanç kişisel olmanın ötesinde toplumsal bir olgudur ve bu olgunun psikolojik, felsefi, dini ve toplumsal açıdan değerlendirilmesi gerekir.

1. Psikolojik açıdan inanç: Bireyin, zihninde gerçeklik değeri taşıyan bir düşünceye gönülden bağlanmasıdır.

2. Felsefi açıdan: Bilginin kesinliğine sahip olmayan, ama kişinin doğru kabul ettiği yargı veya kanaattir.

3. Dinî açıdan: İnsanların Tanrı, kutsal varlıklar, ahiret gibi metafizik alanlara dair doğruluğunu kabul ettiği inanç sistemleridir.

4. Toplumsal açıdan: Ortak değerleri, gelenekleri, dini ya da ideolojiyi benimsemiş toplulukların paylaştığı kabul ve kanaatlerdir.

Tengricilik İnancının Dua Söylemi ve Kam Ritüeli Olan Alkış

Tengricilik inancının hem söylem hem de bir kam ritüeli olan alkış, erken Türk topluluklarının kozmik tasavvurunu gündelik yaşama bağlayan sözlü bir ritüel ve kültürel aktarım düzeneğidir. Bu bağlamda alkış, yalnızca kutsal bir hitap veya iyi dilek ifadesi değil, aynı zamanda toplumun doğa, insan ve Tanrı arasındaki ilişkileri anlamlandırma biçiminin ritmik ve törensel bir yansımasıdır. Nitekim alkışlar, sözün büyüsel gücüne duyulan inancın ve söz aracılığıyla kozmosun düzenine müdahale edilebileceği düşüncesinin somut bir tezahürüdür. Böylelikle bu ritüel, hem toplumsal dayanışmayı pekiştiren hem de kuşaklar arasında ortak bir dünya görüşünün aktarımını

sağlayan kültürel bir araç işlevi görmüştür.

Alkışların içeriksel yapısı incelendiğinde, erken Türk topluluklarının doğa unsurlarını kutsallaştırma biçimleriyle paralellik arz ettiği görülmektedir. Güneş, ay, dağ, su ve ateş gibi kozmik ve doğal varlıkların alkışlarda sıkça anılması, hem doğa ile kurulan manevi bağın hem de Tengrici inanç sisteminin ekolojik boyutunun ifadesidir. Bu bağlamda alkışlar, yalnızca bireysel dileklerin değil, aynı zamanda topluluğun refahı, bereketi ve korunması yönündeki kolektif arzuların dile getirildiği kültürel bir söylem alanı işlevi üstlenmiştir. Dolayısıyla alkış, kozmik düzenin devamlılığını teminat altına almak üzere tekrarlanan sözlü bir ritüel olarak toplumsal hayatın merkezine yerleşmiştir.”

Öte yandan alkış, sadece dinsel bağlamda değil, toplumsal iletişimin de vazgeçilmez bir parçası olarak işlev görmüştür. Kamların icra ettiği törensel alkışların yanı sıra gündelik yaşamda kullanılan iyi dilek ifadeleri, bireyler arası ilişkilerde saygı, sevgi ve dayanışmayı pekiştiren sözlü pratikler haline gelmiştir. Bu yönüyle alkış, erken Türk toplumlarında hem kutsal hem de seküler boyutlarıyla varlık bulan, sözün taşıdığı manevi gücü toplumsal ilişkiler ağında yeniden üreten çok katmanlı bir gelenektir. Böylelikle alkış geleneği, bir yandan kozmik tasavvurun canlı tutulmasına hizmet ederken, öte yandan toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında merkezi bir rol oynamıştır.

Alkış, erken Türk inanç sisteminde dua ve iyi dilek formunda ortaya çıkan sözlü bir ritüel geleneğidir. Bu ritüel, Dawkins’in “mem” kavramıyla açıklanabilecek şekilde kültürel aktarımın temel birimi olarak işlev görmektedir. Alkışların kalıplaşmış bir söz dizimi olması, onların hafızada kolaylıkla yer etmesini sağlamaktadır. Toplumsal bağlamda kamların ve sıradan bireylerin tekrar ettiği bu ifadeler, kültürel hafızanın sürekliliğine katkıda bulunmaktadır. Ritüel bağlamında icra edilen alkışlar, doğüstü güçlerle iletişim kurma işlevinin yanı sıra toplumsal bütünleşmeyi de pekiştirmektedir. Bireylerin gündelik yaşamda kullandıkları alkış biçimleri, sözün kutsal ve büyüsel gücünü günlük ilişkiler ağına taşımaktadır. Bu süreç, alkışın hem dinsel hem de seküler düzeyde varlığını sürdürmesini mümkün kılmaktadır. Dawkins’in ortaya koyduğu mem kavramı, alkışların bireyden bireye zihinsel aktarımını metaforik bir modelle açıklamaktadır^[1]. Kafesoğlu da sözlü kültürün Türk toplumunda hem

dini hem de sosyal değerleri koruyan bir temel taşı olduğunu vurgulamaktadır^[2]. Bu nedenle alkış, kültürel aktarımın somut bir örneği olarak memlerin işleyişine dair önemli bir vaka sunmaktadır. Dolayısıyla alkışlar, mem kavramıyla birlikte düşünüldüğünde, kültürel sürekliliğin sözlü gelenek üzerinden sağlanan en güçlü göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Kültürel Süreklilik ve Alkışın Kimlik Boyutu

Alkışlar, toplumsal hafızanın korunmasında işlev gören kültürel ve dini değerlerdir. Memetik bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, alkışların kültürel süreklilik ve kimlik inşasında önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Alkışlar, kutsal söz formunda kuşaktan kuşağa aktarılacak toplumun manevi dünyasını şekillendirmektedir. Bu süreç, kolektif kimliğin oluşmasında sözün taşıdığı manevi gücün önemini vurgulamaktadır. Memlerin çoğalma ve uyarlanma özellikleri, alkışların farklı bağlamlarda yeniden üretilmesini mümkün kılmaktadır. Böylece alkış, hem dini törenlerde hem de gündelik yaşamda farklı işlevlere uyum sağlayarak kültürel evrimin dinamik yapısına katkıda bulunmaktadır. Sözlü geleneğin kalıplaşmış formları, kültürel kimliğin sürekliliğini teminat altına almaktadır. Alkışların hem kutsal hem de seküler düzeyde varlık göstermesi, memetik açıdan onların çok katmanlı bir kültürel birim olduğunu göstermektedir. Kafesoğlu’nun belirttiği üzere, Türk kültürünün temelinde yer alan bu sözlü ritüeller, “kültürel sürekliliğin en önemli taşıyıcıları” olarak işlev görmektedir^[5]. Böylelikle alkış, mem kavramı üzerinden değerlendirildiğinde, Türk kültür tarihinde hem dinsel hem de toplumsal sürekliliği sağlayan bir kültürel taşıyıcı olarak anlam kazanmaktadır.

Bu model, sözlü formların kalıp-bellek ve taklit yoluyla taşınma eğilimini kavramsallaştırmada işe yarar. Ritüel sözün kalıplaşması, performans bağlamlarında yeniden-üretimi kolaylaştırır. Alkışın tekrarlanan kalıpları ve ölçü düzeni, hatırlanabilirliği artırarak kuşaklar-arası aktarımı destekler. Bu aktarım, topluluk normlarının duygulanımsal pekişimini de eşlik eden ritmik eşgüdümle birleştirir. Sözlü kültürün bu eşgüdümü, inanç temsilleri ile dilsel yapı taşları arasında bir köprü görevi görür. Köprünün ritüel bağlamlara göre biçim değiştirmesi, esnek bir süreklilik mantığını işaret eder.

Doğa, Sembol ve Ekolojik Etik

Dawkins’in “mem” kavramı, biyolojik bir gen

önermez; kültürel birimin zihinler arası yayılımını açıklayan metaforik bir model sunar. Bu model, sözlü formların kalıp-bellek ve taklit yoluyla taşınma eğilimini kavramsallaştırmada işe yarar. Ritüel sözün kalıplaşması, performans bağlamlarında yeniden-üretimi kolaylaştırır. Alkışın tekrarlanan kalıpları ve ölçü düzeni, hatırlanabilirliği artırarak kuşaklar-arası aktarımı destekler. Bu aktarım, topluluk normlarının duygulanımsal pekişimini de eşlik eden ritmik eşgüdümle birleştirir. Sözlü kültürün bu eşgüdümü, inanç temsilleri ile dilsel yapı taşları arasında bir köprü görevi görür. Köprünün ritüel bağlamlara göre biçim değiştirmesi, esnek bir süreklilik mantığını işaret eder.

Sosyolinguistik, dilin toplumsal bağlamda nasıl işlediği ve toplumla olan karşılıklı ilişkisini inceleyen bir disiplindir. Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin, kültürel yapıların ve kimliklerin bir yansımasıdır. Holmes'un (2013: 1) belirttiği üzere, sosyolinguistik, farklı sosyal durumlarda neden farklı konuştuğumuzu anlamaya çalışır ve dilin sosyal işlevlerini, anlam aktarım yollarını araştırır. Bu bağlamda, sosyolinguistik, dilin bireylerin toplumsal konumu, kültürel geçmişi ve sosyal kimlikleriyle nasıl şekillendiğini ortaya koyar. Özellikle lehçeler ve konuşma biçimleri, bireylerin kökenlerini ve toplumsal geçmişlerini yansıtan bir bilgi deposu olarak öne çıkar (Trudgill, 2000: 2).

İnsan, yaratılışı itibarıyla bir inanca bağlı olmak üzere yaratılmış bir varlıktır ve bu yüzden bürün insanlar bir inanca bağlanma ihtiyacı duyarlar. Richard Dawkins'in 1976 tarihli "The Selfish Gene (Bencil Gen)" adlı kitabında "inanç geni" ifadesini, özellikle dinî inançların veya genel olarak inanç sistemlerinin, bireylerin zihninde yayılan ve nesilden nesile aktarılabilen bir tür "mem" (kültürel bilgi birimi) olarak tanımlamıştır. Dinî veya diğer inanç sistemleri, memler aracılığıyla nesilden nesile aktarıldığını iddia edebiliriz. Bir "mem" birimine sahip olan insan, bu kültürel bilgi zihnimizde bir gen gibi yayıldığından bu durum fitratına siyaret eder ve insan, "din ve dini inanç olmadan" yaşayamaz. İnsan fitratından gelen, insanlara özgü bir dini duygu, insanlık tarihi boyunca onlara insana eşlik etmiştir. İnsan doğası, tarih boyunca "mem" (kültürel bilgi birimi) birikimi ile oluşan inanç geni insan da derin dini duygular yaratmıştır. İnsanı insan yapan özelliklerim çoğu bu dini duygularla şekillenmiştir. Millî değerlerin şekillen insan bu duygularla insan doğasıyla diğer insanlarla ortak bir

inanç evreninde evrensel bir anlam dünyasının da temelini oluşturmuştur.

Din, bütüncül bir dünya algısı için gereklidir. İnsan din aracılığıyla manevi dünya ve fiziksel dünyayı birbirinden ayırırken kendini yaratan bir varlığın olduğu fikrine de sahiptir. Biz Türkler, diğer milletlerden farklı olarak yaratılıştan itibaren yaratıcının tek olduğuna algılamış ve buna iman etmişiz. Tekrar ile Tengriye algışlarla dua etmişiz. Biz Türkler için yaratıcı algısının temelinde, başlangıcı ve sonu olmayan "gökyüzü" vardır. Biz Türkler için, yaratıcı algısıyla oluşan inanç, başlangıcı ve sonu olmayan bir gökyüzü sembolü ile algılandığından bu algının esas olarak Tangrinin ezeli ve ebedi bir varlık olduğu esasına dayanmıştır. Biz Türkler, gökyüzü anlamına gelen Eski Türkçe "Tengri" yani "gök" manasıyla algılamışız. Gök (teng) kelimesi başlangıcı ve sonu olmayan manasıyla Arapça "ezeli ve ebedi" anlamını karşılamaktadır. Biz Türkler aynı zamanda bizim için kutsal olan varlıklara hitap ederken bunları adlarının önüne yüce bir varlık anlamında "kök" sıfatını getiririz: Kök Tengri, Kök Törük, Kök Böri, Kök Kurıkan, Kök Serke...

Din, bütüncül bir algıya sahiptir ve bunun ötesinde de din, insanın kozmik ve dünyevi güçlerle bağ kurmasını sağlayan manevi bir köprüdür. Bu köprüden geçmenin vasıtaları, dinî törenler ve ritüellerdir. İnsan, dini törenler ve ritüeller sırasında kozmik ve dünyevi güçlerle bağlantı kurar. Dinî tören ve ritüeller aracılığıyla insan, "manevi dünya" ve "fiziksel dünyayı" yaratan Tengriyi ruhu" olan bir varlık olarak algılamış ve ve bu yapıyı da "Tengri" olarak adlandırmışız.

Tengri kavramının etimolojisi

Tengricilik, Türk ve Moğol halklarının İslam, Hristiyanlık ve Budizm gibi dinleri benimsemeden önce inandıkları, kökeni MÖ V-IV. binyıla kadar uzanan özgün bir inanç sistemidir. Bu din, kozmik Tengri kültüne dayanır ve Tengri, Büyük Bozkır'daki tüm Türk ve Moğol topluluklarının ortak ana tanrısı olarak kabul edilir. Fransız din araştırmacısı Jean-Paul Roux, bu inancı "Tengricilik" (tengrizm) olarak adlandırmış; Rusça'daki eşdeğeri "tengrianstvo" ile aynı anlamı taşıyan bu terim, bilimsel literatürde yaygın şekilde kullanılmaktadır. Tengri kelimesi, "gök", "tanrı", "ilahi varlık", "efendi", "hükümdar" ve "ruh-sahip" gibi anlamlara sahiptir ve görünen evrenin bir parçasını temsil eder.

Tengri kavramının etimolojisi, Türkçede "tan" (doğuş, şafak) ve birçok halkta güneşi ifade eden eski

dini terim “Ra” kelimelerinden türediği görüşüne dayanır. Güneş kültü, mevsimlerin döngüsel değişimlerini güneşe bağlayan birçok halk arasında yaygın bir inançtır ve bu bağlamda “Tanra” kelimesi, doğan güneşi ifade edebilir. Ancak, Tengri kelimesinin kesin kökeni henüz tam olarak çözülememiştir. Eski Türklerin bu inanç sistemini nasıl adlandırdıkları bilinmese de, Tengricilik, gökyüzü ve doğayla uyumlu bir yaşam anlayışını benimseyen, ruhani ve doğa merkezli bir din olarak öne çıkar.

Peygamberler ve onların takipçileri tarafından oluşturulan dinlerden farklı olarak, Tengricilik, Türk milletinin dünya görüşüne dayanan doğal tarihsel bir süreçle ortaya çıkmıştır. Bu inanç sistemi, insanın çevredeki doğa ve onun elemental güçleriyle ilişkisine dayanan erken dini ve mitolojik fikirleri bünyesinde barındırır. İnsan, doğanın bilinçli bir varlığı olarak, doğal ortamda yaşar, ona uyum sağlar, gerektiğinde bu ortama karşı çıkar ve onunla mücadele eder, ancak aynı zamanda tamamen doğaya bağımlıdır. Bu bağlamda, Tengricilik, gökyüzü ve doğayla uyumlu bir yaşam anlayışını benimseyen, ruhani ve doğa merkezli bir din olarak tanımlanabilir. Tengricilik, Orta Asya'nın eski Türk kavimleri arasında yaygın olan, doğa merkezli, çok katmanlı bir inanç sistemidir. Adını en yüce tanrı olan Tengri'den alır. Tengricilik, özellikle eski Türk, Moğol ve bazı Sibiryaya kavimlerinin geleneksel dini inanç sistemidir.

Tengri (Gök Tanrı): Tengri, gökyüzünü temsil eder ve evrenin yaratıcısı, en yüce varlık olarak görülür. Genellikle kişisel bir tanrıdan çok, evrensel bir güç ya da düzen olarak düşünülür. Doğada her varlığın bir ruhu olduğuna inanılır ve doğada ruha sahip olan özellikle dağlar, nehirler, ağaçlar kutsal kabul edilir ve bu varlıkların ruhlarla ev sahipliği yaptığına inanılır. Ata ruhlarına (atalar kültü) büyük saygı gösterilir. “Kamanlar”, bu ruhlarla iletişime geçebilen kişiler olarak önemli rol oynar.

Tengricilik, klasik anlamda bir şamanik bir inanç sistemi olarak bilinse de Şamanizm'den de farklı bir inanç sistemidir. Kamlar: hastalıkları iyileştirme, ruhlarla iletişim kurma ve kehanette bulunma işlevlerini üstlenir. Ahiret İnancı: Ruhun ölümden sonra başka bir âleme geçtiğine inanılır. İyi davranışların ödüllendirildiği, kötülerin cezalandırıldığı bir sistem vardır. Toplumsal ve Politik Rolü: Kağanların meşruiyeti Tengri'nin iradesine bağlanırdı. "Gök tarafından “kut” ile kutsanmış hükümdar" anlayışı, eski Türk ve Moğol

devletlerinde yaygındı. Tarihi Bağlam: Göktürkler, Uygurlar, Hunlar, Moğollar ve diğer birçok Orta Asya halkı Tengricilik inançlarına sahipti.

19. yüzyılda, bu dinin hâlâ korunduğu Altay-Sayan halkları, onu basitçe “yang” veya “aç” olarak adlandıırıyordu; bu kelimeler “akıl” veya “bilinç” anlamına gelir. Peygamberler ve takipçileri tarafından oluşturulan dinlerden farklı olarak, tengricilik (tengre yang, aç), halkın dünya görüşüne dayanan doğal bir tarihsel süreçle ortaya çıkmıştır. Bu din, insanın çevredeki doğa ve onun elemental güçleriyle ilişkisine bağlı erken dini ve mitolojik fikirleri bünyesinde barındırır. İnsan, doğanın bilinçli bir varlığıdır; doğal ortamda yaşar, ona uyum sağlar, gerektiğinde bu ortama karşı çıkar, onunla mücadele eder ve aynı zamanda tamamen doğaya bağımlıdır.

Bu dinin kendine özgü ve karakteristik bir özelliği, insanın çevresindeki dünya ve doğayla olan akrabalık bağıdır. Tengricilik, doğanın tanrılaştırılması ve ataların ruhlarının saygıyla anılmasıyla ortaya çıkmıştır. Türkler ve Moğollar, çevrelerindeki nesnelere ve doğa olaylarına, anlaşılmaz ve korkutucu elemental güçlerden korktukları için değil, doğanın ani öfke patlamalarına rağmen genellikle nazik ve cömert olduğu için minnettarlık duyarak saygı duymuşlar ve doğaya canlı bir varlık gibi bakmışlardır.

Tengri inancı, Türkler'e doğanın ruhunu hissetme bilgisi ve yeteneği verir; kendilerini doğanın bir parçası olarak daha keskin bir şekilde fark etmelerini, doğayla uyum içinde yaşamalarını, doğanın ritmine boyun eğmelerini, onun sonsuz değişkenliğinden keyif almalarını ve çok yönlü güzelliğine sevinmelerini sağlardı. Her şey birbiriyle bağlantılıydı ve Türkler, bozkırlara, çayırlara, dağlara, nehirlere, göllere, yani doğanın bütününe, ilahi bir iz taşıdığı için özenle davranırlardı.

“Tağanın uçsuz bucaksız genişlikleri, bozkırın üzerinde uzanan mavi gökyüzünün enginliği ve Baykal, Altay, Sayan, Hangay dağlarının ihtişamı, bu bölgelerde yaşayan insanlara her zaman huşu ve hayranlık duygusu aşılamıştır. Topraklarından geçimlerini sağlayan ve çevrelerinden yaşam kaynaklarını elde eden bu insanlar, yanlarında yaşayan canlılara saygı geliştirmişlerdir, çünkü bazen kendi hayatlarını sürdürdürebilmek için bu canlıları öldürmek zorunda kalsalar da doğayı tahrip etmek, Gökyüzü Ruhu Tengri'ye ve doğanın ruhlarına hakaret sayılmıştır. İnsanların doğayla ilişkileri, doğayı sömürmekten çok bir karşı-

lıklı bağımlılık olarak görülmüştür ve bu doğaya saygı, Türkler ve Moğollar'ın binlerce yıl boyunca çevreye zarar vermeden topraklarında yaşamalarını sağlamıştır. Bu yaşam tarzı, tengricilik dininde ifadesini bulmuştur; bu dine göre insan, doğayla ve toplumla denge içinde yaşamalı, hem doğada hem de toplumda bir dengeyi sürdürmelidir. Aslında insan kültürü ve toplumu, diğer canlılardan farklı ya da benzersiz bir şey olarak görülmez; aksine, insanların toplumu, en karmaşık olsa bile, doğanın doğal süreçlerinin bir ifadesi olarak kalır.”

Tengricilik: Doğa merkezli ve ruhanî bir inanç sistemidir. Bu inanç sistemi, çevremizdeki doğa ve onun elemental güçleriyle olan ilişkisine dayanan erken dini ve mitolojik fikirlere dayanır. İnsan, doğanın bilinçli bir varlığıdır, doğal ortamda yaşar, ona uyum sağlar, gerektiğinde bu ortama karşı çıkar ve onunla mücadele eder, doğaya bağımlı olduğunun da farkındadır.

Tengricilik'in temelinde, kozmik tanrı Tengri kültü yer alır. Tengri, Büyük Bozkır'daki Türk topluluklarının ortak ana tanrısı olarak kabul edilir ve gökyüzüyle özdeşleştirilir.

Tengri kelimesi, “gök”, “tanrı”, “ilahi varlık”, “efendi”, “hükümdar” ve “ruh-sahip” gibi anlamlara sahiptir, Tengri kavramı, Türk Ulusunun evreni algılama biçimini ve doğayla olan manevi bağlarını ifade eder.

Tengricilik, yalnızca hem bir din hem de doğayla bütünleşik bir yaşam felsefesidir. Tengricilik din ve inanç sisteminin en belirgin özelliklerinden biri, insanın çevresindeki dünya ve doğayla olan akrabalık bağıdır. Tengricilik din ve inancı, insanlara doğayla uyum içinde yaşama, onun ritmine boyun eğme ve değişken güzelliklerinden keyif alma bilgisi vermiştir.

Doğanın her unsuru, Tengricilik'te ilahi bir iz taşır. Bu yüzden, bozkırlar, çayırlar, dağlar, nehirler ve göller, yalnızca yaşam kaynakları değil, aynı zamanda manevi bir anlam taşıyan kutsal varlıklar olarak görülür. Bu doğal alanlar aynı zamanda manevi bir sığınaktır. Tengricilik, doğayla uyumlu bir yaşam tarzını teşvik etmiş ve insan-doğa ilişkisi bir sömürüye değil, karşılıklı bağımlılık çerçevesinde tanımlar.

Hayvanları avlamak ya da doğal kaynakları kulanmak, hayatta kalmak için gerekli olsa da, doğayı tahrip etmek Gökyüzü Ruhu Tengri'ye ve doğanın ruhlarına hakaret sayılmıştır.

Tengricilik, insanın doğayla ve toplumla denge

içinde yaşamasını savunan bir dünya görüşü sunar. Bu denge, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sürdürülebilir bir yaşam tarzını mümkün kılmıştır.

Gökyüzü, Türkler için Tengri'nin evi olarak görülür; mavi renk, bu kutsal bağlantıyı sembolize eder.

Hayvanlar, Tengricilikte önemli sembolik anlamlar taşır. Kurt, Türklerin atası olarak görülür ve sosyal düzenleri, savaş taktikleri kurtların yaşam tarzından ilham alır. Kartal, gökyüzünde dolaştığı için Tengri'nin habercisi olarak sembolize edilir. At ise göçebe Türkler için vazgeçilmez bir dosttur; öyle ki, bir Türk öldüğünde en sevdiği atı mezarına gömülürdü. Bu semboller, Türklerin doğayla ve hayvanlarla kurduğu derin bağı gösterir. Türk mitolojisinde kurttan türeş efsanesi, Tengriciliğin en güçlü sembollerinden biridir. Bu efsaneye göre, düşman saldırısında hayatta kalan bir Türk çocuğunu bir dişi kurt kurtarır ve yeni bir kabile kurmasını sağlar.

Tengrizilik Şamanizm demek değildir, Kamlar (şaman) Tengricilikte kutsal ayinleri yöneten bilge kişilerdir.

Sirius yıldızının Tengricilikteki yeri, inancın evrensel bağlantılarını gösterir. Bazı araştırmacılar, kurtan türeş efsanesinin, Türklerin Sirius'tan gelen bir soyun torunları olduğunu sembolize ettiğini iddia eder. Sirius, antik kültürlerde “gökten gelen tanrılar” ile ilişkilendirilir ve Kur'an'da bile Şir'a (Sirius) yıldızına atıf yapılır. Bu, Tengriciliğin derin ve kozmik bir felsefeye sahip olduğunu düşündürür. Türklerin bu yıldızla atfettiği kutsal anlam, inancın evrensel boyutlarını ortaya koyar.

Hayat ağacı, Tengricilikte evrenin yapısını temsil eden bir başka önemli semboldür. Ağın gövdesi yeryüzünü, dalları gökyüzünü, sıraları ise yer altını simgeler. Türkler, yeni bir bölgeye göç ettiklerinde ağaç dikerek doğayla bağ kurar ve ormanı kutsal sayarlardı. Bu sembol, Norse mitolojisindeki Yggdrasil, Kelt mitolojisindeki Cranbethod ve Hinduizm'deki Kalpavriksha gibi diğer kültürlerde de benzer şekillerde görülür. Tengricilik, bu evrensel sembollerle dünya mitolojileriyle bağlantıdır.

Tengricilikte peygamber ya da kutsal kitap bulunmaz. Bu, inancın değişen insan doğasına ve çağlara uyum sağlamasını kolaylaştırır. Tengri, insanlar arasında bir sözcü seçmek yerine, herkesin eşit derecede kutsal olduğunu kabul eder. Bu yaklaşım, Tengriciliğin evrensel ve egaliter bir felsefeye sahip olduğunu gösterir. İnancın kuralları, töre ile korunur ve bu tö-

reler, çağın ihtiyaçlarına göre şekillenir. Böylece, 2000 yıl önceki bir kınının günümüze dayatılması önlenir.

Tengricilik, evliliği kutsal bir bağ olarak görür. Eşler, ruhlarını (tinlerini) paylaşır ve bu birleşme, bir sonraki nesle aktarılır. Bu nedenle, eşlerin sadakatsizliği büyük bir ayıp olarak kabul edilir. Tengricilik, kadın ve erkek arasında eşitliği savunur ve cariyeye gibi kavramlara yer vermez. Bu, inancın modern toplumsal değerlerle uyumlu olduğunu gösterir. Ayrıca, inancın şeriatı yoktur; töre, erdem ve ahlak üzerine kurulu bir düzen sağlar.

Tengricilik, Türklerin doğayla uyumlu yaşam felsefesini yansıtan, sade ve evrensel bir inanç sistemidir. Gökyüzü, su, dağlar, kurt, kartal ve hayat ağacı gibi semboller, bu inancın doğayla olan bağını güçlendirir. Tengri, evrenin yaratıcısı ve her şeyin kaynağı olarak görülür; ancak İbrahimi dinlerdeki gibi müdahale eden bir tanrı değildir. İnancın felsefesi, vicdan ve erdeme dayalı bir yaşamı

teşvik eder; peygamber ya da kutsal kitap gibi araçlara yer yoktur. Bu inanç, tüm canlılara ve doğaya eşitlikçi bir saygı sunar.

II. Tengricilik Din ve İnanç Sisteminde Alkışlar, Dilekler (Dualar)

Sözlü doğaçlamalarla nesilden nesile aktarılmış dualar, Türkler tarafından algış, algıs, alkış, tilekler olarak adlandırılır. Bu isimlerle, eski Türk anıtlarında da karşılaşılır. Çocuklara ana dilinde dua okumayı öğretmek, iyi sonuçlar verir. Ana dilinde dua okuyan bir halk, dilini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaz ve böylece yok olma riski de ortadan kalkar.

Tengricilikte alkışlar, Tanrı'ya veya kutsal varlıklara yönelik iyi dilekler, şükran ve övgü içeren dualardır. Bu ritüeller, manevi dünyayla iletişim kurmanın temel bir yoludur. Alkışlar, bireyin veya topluluğun Tanrı'ya bağlılığını ifade ederken, aynı zamanda evrensel dengeyi koruma amacı taşır. Tengricilikte alkışlar, sözlü bir gelenek olarak genellikle doğaçlama yapılır ve doğayla uyum içinde olma ilkesine dayanır. Şamanlar veya topluluğun ileri gelenleri tarafından söylenen bu dualar, özel törenlerde veya günlük yaşamda kullanılabilir. Alkışlar, bireylerin içsel niyetlerini ve topluluğun ortak değerlerini yansıtır. Bu bağlamda, alkışlar sadece bir ibadet biçimi değil, aynı zamanda kültürel bir mirastır. Tengricilikte alkışlar, manevi bir köprü olarak işlev görür. Böylece, birey ve topluluk, kutsal varlıklarla bağ kurarak manevi bir denge sağlar.

Alkışlar, Tengricilikte toplumu birleştiren ve da-

yanışmayı güçlendiren önemli bir ritüeldir. Bu dualar, topluluğun ortak değerlerini ve inançlarını pekiştirir. Alkışlar genellikle düğün, doğum veya bereket gibi olumlu olaylarda topluca söylenir ve bu anlarda toplumu bir araya getirir. Şamanlar, alkışları yönetirken topluluğun ruhsal liderleri olarak hareket eder. Bu ritüeller, bireylerin birbirine karşı sorumluluklarını hatırlatır ve toplumsal uyumu destekler. Alkışlar, sadece Tanrı'ya hitap etmekle kalmaz, aynı zamanda topluluğun moralini yükseltir ve ortak bir amaç etrafında birleşmesini sağlar. Özellikle zor zamanlarda, alkışlar umut ve dayanışma kaynağı olarak öne çıkar. Tengricilikte alkışlar, toplumsal bağları güçlendiren bir ritüeldir. Bu sayede, topluluk hem manevi hem de sosyal açıdan bir bütünlük kazanır.

Tengricilikte alkışlar, doğayla uyum içinde olma ilkesine dayanan kutsal bir iletişim biçimidir. Bu ritüeller, doğanın ruhlarına ve evrensel düzene saygı göstermenin bir yoludur. Alkışlar genellikle açık havada, dağlarda, nehir kenarlarında veya kutsal sayılan alanlarda gerçekleştirilir. Bu mekanlar, Tengricilikte doğanın kutsal ruhlarının yaşadığına inanılan yerlerdir. Alkışlar, mevsimsel döngülerle uyumlu olarak söylenir ve doğanın bereketine şükran sunar. Örneğin, hasat zamanında veya bahar başlangıcında yapılan alkışlar, doğanın cömertliğine duyulan minnettarlığı ifade eder. Bu dualar, bireylerin doğaya karşı sorumluluklarını hatırlatır ve çevreyle uyumlu bir yaşam sürmeyi teşvik eder. Tengricilikte alkışlar, doğayla manevi bir bağ kurmanın aracıdır. Bu nedenle, alkışlar doğayı koruma ve ona saygı duyma bilincini güçlendirir.

Alkışlar, Tengricilikte sözlü geleneğin önemli bir parçası olarak kültürel mirası aktarır. Bu dualar, nesilden nesile aktarılan manevi ve kültürel bir hazinedir. Alkışlar genellikle doğaçlama olarak söylenebilir, belirli kalıplar ve sembolik ifadeler içerir. Bu ifadeler, Tengricilikteki evrensel düzen ve ahlaki değerleri yansıtır. Şamanlar veya topluluğun bilgeleri, alkışları söyleyerek genç nesillere bu geleneği öğretir. Alkışlar, sadece dini bir ritüel değil, aynı zamanda bir hikaye anlatımı biçimidir ve topluluğun tarihini, inançlarını korur. Bu sözlü gelenek, yazılı metinlerin olmadığı dönemlerde bile Tengriciliğin sürekliliğini sağlamıştır. Tengricilikte alkışlar, sözlü geleneğin taşıyıcısı olarak kültürel kimliği güçlendirir. Böylece, bu ritüeller toplumun manevi ve kültürel hafızasını canlı tutar.

Alkışların Sözlü ve Doğaçlama Yapısı Tengricilikte alkışlar, sözlü bir gelenek olarak Tanrı'ya

veya kutsal varlıklara hitap eden, genellikle doğaçlama yapılan dualardır. Bu ritüeller, manevi bir iletişim aracı olarak topluluğun inançlarını ve duygularını ifade eder. Alkışlar, belirli bir yazılı metne bağlı olmaksızın, söylendiği anın ruhuna ve topluluğun ihtiyaçlarına göre şekillenir. Genellikle şamanlar veya topluluğun bilgeleri tarafından yönetilir ve ritmik, şiirsel bir üslupla dile getirilir. Bu dualar, doğanın döngüleri, mevsimler veya özel olaylarla ilişkilendirilerek söylenir. Örneğin, bahar başlangıcında bereket için veya bir zafer sonrası şükran için alkışlar yapılabilir. Alkışların içeriği, topluluğun ortak değerlerini ve ahlaki ilkelerini yansıtır, bu da onları kültürel bir miras haline getirir. Sözlü yapıları sayesinde, alkışlar nesilden nesile aktarılır ve Tengriciliğin sürekliliğini sağlar. Tengricilikte alkışlar, sözlü ve doğaçlama bir yapıya sahip dualardır. Bu özellik, onların hem manevi hem de kültürel bir köprü olarak işlev görmesini sağlar.

Alkışların Toplumsal ve Manevi Bağlayıcılığı Alkışlar, Tengricilikte toplumu birleştiren ve manevi bir bağ kuran ritüellerdir. Bu dualar, topluluğun ortak inançlarını güçlendirerek sosyal dayanışmayı artırır. Alkışlar genellikle toplu törenlerde, düğünlerde, doğum gibi sevinçli olaylarda veya zor zamanlarda umut aşılama için yapılır. Şamanların liderliğinde söylenen alkışlar, topluluğun kutsal varlıklarıyla bağını güçlendirirken, bireylerin birbirine olan sorumluluklarını da hatırlatır. Bu ritüeller, doğayla uyum içinde olma felsefesini yansıtır ve genellikle kutsal mekanlarda, örneğin dağlarda veya nehir kenarında yapılır. Alkışların içeriği, şükran, iyi dilekler ve topluluğun refahı için niyetler içerir. Bu dualar, sadece bireysel değil, aynı zamanda kolektif bir manevi deneyimi teşvik eder. Tengricilikte alkışlar, toplumsal ve manevi bağlayıcılığı sağlayan önemli ritüellerdir. Böylece, topluluk hem ruhsal hem de sosyal açıdan birleşir ve güçlenir.

Alkışların Genel Özellikleri:

Sözlü Gelenek: Alkışlar, yazılı metinlere dayanmadan sözlü olarak aktarılır ve nesilden nesile taşınır. **Doğaçlama Yapı:** Genellikle anın ruhuna ve topluluğun ihtiyaçlarına göre doğaçlama olarak söylenir.

Alkışlar, ritmik ve şiirsel bir dille ifade edilir, bu da onları etkileyici ve akılda kalıcı kılar. **Manevi İletişim:** Tanrı'ya, kutsal varlıklara veya doğanın ruhlarına hitap ederek manevi dünyayla bağ kurar.

Toplumu bir araya getirir, ortak değerleri ve dayanışmayı güçlendirir.

Doğayla Uyum: Doğanın döngüleri ve kutsal mekanlarla ilişkilendirilir, doğaya saygıyı yansıtır. Şükran ve İyi Dilek Odaklı: Şükran, övgü ve iyi niyetler içerir; bereket, refah veya korunma gibi temalar öne çıkar.

Düğün, doğum, hasat veya bayram gibi özel olaylarda topluca yapılır. **Kültürel Miras:** Tengriciliğin ahlaki ve manevi değerlerini yansıtarak kültürel kimliğin korunmasına katkı sağlar. Genellikle şamanlar veya topluluğun bilgeleri tarafından yönetilir, bu da ritüelin otoritesini artırır.

Alkışların Şiirsel Vezin Yapısı

Tengricilikte alkışlar, vezinli bir yapıya sahip olan, şiirsel bir üslupla söylenen dualardır. Bu özellik, alkışların hem estetik hem de manevi etkisini güçlendirir. Vezin, alkışların belirli bir ahenk ve ölçüyle düzenlenmesini sağlar, bu da onların kolayca akılda kalmasını ve topluluk tarafından tekrarlanmasını mümkün kılar. Genellikle hece vezni kullanılır; Türk sözlü geleneğine uygun olarak, belirli hece sayılarıyla oluşturulan mısralar ritmik bir uyum yaratır. Örneğin, 7'li veya 11'li hece ölçüsü sıkça tercih edilir. Bu vezinli yapı, alkışların kutsal bir atmosferde söylenmesine katkıda bulunur ve dinleyicilerde manevi bir etki uyandırır. Şamanlar veya topluluğun bilgeleri, bu vezni doğaçlama şekilde ustalıklarla kullanır. Alkışların vezinli yapısı, onların sadece bir dua değil, aynı zamanda bir sanat formu olarak da işlev görmesini sağlar. Tengricilikte alkışlar, vezinli yapısıyla şiirsel bir anlatım sunar. Bu sayede, alkışlar hem manevi hem de kültürel bir derinlik kazanır.

Alkışların Ritmik Özelliği

Alkışlar, Tengricilikte ritmik bir yapıya sahip olarak topluluğun duygu ve enerjisini birleştiren dualardır. Ritim, alkışların manevi gücünü ve toplu katılımı artırmada önemli bir rol oynar. Bu ritmik yapı, genellikle şamanların liderliğinde, davul veya başka müzik aletleriyle desteklenir ve sözlerin ahengini güçlendirir.

Alkışların ritmi, doğanın döngülerinden esinlenir; örneğin, rüzgarın esişi veya suyun akışı gibi doğal seslerle uyum içinde olabilir. Bu ritim, topluluğun bir ağızdan katılımını kolaylaştırır ve törensel bir coşku yaratır. Özellikle bayram veya toplu törenlerde, ritmik alkışlar toplumu birleştirir ve manevi bir atmosfer oluşturur. Ritim, alkışların sadece bir söz dizisi olmaktan çıkıp, birleştirici bir deneyim haline gelmesini sağlar. Tengricilikte alkışlar, ritmik yapısıyla duygu ve maneviyatı güçlendirir. Böylece, ritüeller topluluğun ortak enerjisini yükselterek kutsal bir bağ kurar.

Alkışların Törenselleşmesi

Alkışlar, Tengricilikte ritmik bir yapıyla söylenen ve törenselleşmiş bir dinamizm yaratan dualardır. Ritim, alkışların toplumu birleştiren ve manevi bir coşku uyandıran temel özelliğidir. Bu ritmik yapı, genellikle şamanların kullandığı davul, kopuz veya doğal seslerle desteklenir ve alkışların etkisini artırır. Ritim, doğanın ritmik döngülerinden, örneğin kalp atışından veya rüzgarın uğultusundan ilham alır, bu da alkışları doğayla bütünleştirir. Toplu törenlerde, ritmik alkışlar katılımcıların bir ağızdan söylemesine olanak tanır ve topluluğun enerjisini birleştirir. Özellikle bereket, şükran veya kutlama gibi törenlerde ritim, manevi atmosferi yoğunlaştırır. Bu dinamizm, alkışların sadece bir dua değil, aynı zamanda toplumu harekete geçiren bir güç olmasını sağlar. Tengricilikte alkışlar, ritmik yapıyla törenselleşmiş bir dinamizm yaratır. Böylece, topluluk hem manevi hem de sosyal bir birliktelik deneyimi yaşar.

Sonuç

Alkış, Türk kültüründe dilin ritüel, toplumsal ve inanç boyutlarını birleştiren özgün bir sözlü gelenektir. Alkış/algış geleneği, Türk kültüründe bireysel dileklerin ötesinde toplumsal kimliği pekiştiren ve kuşaklar arası sürekliliği sağlayan önemli bir sözlü ifade biçimidir. Bu gelenek, kutsal olanla kurulan saf ilişkiyi görünür kılmakta; bireyin Tanrı, toplum ve tabiatla olan bağını dilsel bir yapı üzerinden aktarmaktadır. Böylece alkışlar, inanç sisteminin canlı bir yansıması olarak işlev görmektedir.

Türk kültür tarihinde sözlü geleneğin toplumsal belleği taşıyan en güçlü araçlardan biri olduğu bilinmektedir. Alkışlar, bu bağlamda kültürel hafızanın korunması ve aktarılmasında başat rol üstlenmektedir. Her nesil, kendisinden önceki kuşaklardan devraldığı söz kalıplarını kendi yaşantısına uyarlayarak yeniden üretmekte, bu da kültürün canlılığını ve sürekliliğini garanti altına almaktadır. Bu süreç, hem ortak değerlerin korunmasına hem de bireylerin kimliklerini bu değerler üzerinden kurmalarına hizmet etmektedir. Ayrıca, alkışlar aracılığıyla toplumun dünya görüşü, doğaya ve kutsala bakışı da yüzyıllar boyunca aktarılmaktadır. Bu nedenle, alkış yalnızca bireysel bir dua değil, toplumsal bir hafıza ve kimlik aracıdır. Dolayısıyla, bu geleneğin işlevi hem geçmişle bağı korumak hem de geleceğe yön veren kültürel kodların taşınmasını sağlamaktır.

Ritüel boyut dikkate alındığında, alkışların topluluk içinde eşgüdüm yarattığı görülmektedir. Birlikte söylenen ya da birlikte paylaşılan alkış ifadeleri, toplumsal uyumu güçlendiren ve ortak bir aidiyet duygusu oluşturan işlevlere sahiptir. Bu ritüel eşgüdüm, bireylerin sadece sözlü bir eylemin katılımcısı değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın aktif taşıyıcıları olmalarına imkân vermektedir. Ortak dil kalıpları üzerinden paylaşılan bu deneyim, toplumun içindeki bireyleri hem manevi hem de kültürel açıdan birbirine yaklaştırmaktadır. Alkış, böylece bireysel niyetlerin ötesine geçerek toplumsal birlikteliği besleyen bir ifade biçimi hâline gelmektedir. Aynı zamanda kutsalla kurulan ilişkiyi de kolektif bir düzlemde pekiştirerek toplumun manevi bütünlüğünü korumaktadır.

Sonuç olarak, alkış/algış geleneği Türk kültürünün hem manevi hem de toplumsal yönlerini bir araya getiren çok katmanlı bir yapıya sahiptir. İyi dilek formunun ötesine geçerek kimlik aktarımı, ritüel bütünleşme ve kültürel süreklilik işlevlerini yerine getirmesi, bu geleneği yalnızca geçmişin bir hatırası değil, günümüz için de yaşayan bir kültürel miras unsuru hâline getirmektedir. Bu yönüyle alkış, hem bireysel düzeyde anlamlı hem de toplumsal düzeyde kurucu bir işleve sahiptir.

Kaynaklar

Footnotes Kant, Critique of Pure Reason (Saf Akılın Eleştirisi), 1781.

William James, The Will to Believe (İnanma İradesi), 1896.

Søren Kierkegaard, Fear and Trembling (Korku ve Titreme), 1843.

Émile Durkheim, The Elementary Forms of Religious Life (Dinsel Yaşamın İlkel Biçimleri), 1912.

Max Weber, The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism (Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu), 1905.

R. Wuthnow, The Psychology of Religion: An Empirical Approach, 1989.

R.N. Bezertinov. (2008). Eski Türk Dünya Görüşü "Tengrianstvo" Öğretim Materyali, Şkola, Kazan. (<P.N. Безертинов. (2008). ДРЕВНЕТЮРКСКОЕ МИРОВОЗЗРЕНИЕ "ТЭНГРИАНСТВО" Учебное пособие ШКОЛА Казань.)

Durbilmez, Bayram. 2021. ç/Ağlayan s/Özler: Öze Dönüş. Ankara: Sonçağ Kültür Yayınları. s.16-17.

EL-HÂRİZMÎ'DEN TAKİYYÜDDİN'E: HESAPLAMALI DÜŞÜNCENİN ÇOKMERKEZLİ TARİHİ

Fatih Çağrı BİLGEHAN

Özet

Bu makale, klasik İslam düşünürlerinin hesaplamalı düşünceye katkılarını inceleyerek, bu katkıların modern bilgisayar bilimi kavramlarıyla ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Hesaplamalı düşünce, yalnızca bilgisayar bilimiyle sınırlı olmayıp, problem çözme, algoritmik mantık kurma, soyutlama ve sistematik akıl yürütme süreçlerini kapsayan disiplinlerarası bir yaklaşımdır. Makale, El-Hârizmî'den Takıyyüddîn'e uzanan beş düşünürün bilgi işleme, sınıflama ve akıl yürütme yöntemlerini kavramsal haritalama yöntemiyle analiz etmiş ve bunları modern algoritma, ontoloji, veri bilimi, çıkarım motorları ve otomasyon kavramlarıyla ilişkilendirmiştir.

El-Hârizmî algoritmik düşüncenin temelini atarken; Fârâbî bilgiyi sistematik olarak sınıflandırmış ve ontoloji tasarısının erken örneklerini sunmuştur. Bîrûnî, gözleme dayalı sayısal hesaplamalarla veri bilimi uygulamalarına öncülük etmiş; İbn Sinâ'nın kıyas temelli mantığı kural tabanlı yapay zekâ ve çıkarım motorlarının temelini oluşturmuştur. Takıyyüddîn'in mekanik hassasiyet anlayışı ise otomasyon ve IoT teknolojilerine erken bir model sunmuştur. Makalenin özgün katkısı, hesaplamalı düşüncenin çok-merkezli tarihini ortaya koyarak Batı-merkezli anlatının eksik bıraktığı köprüleri tamamlaması ve hesaplamalı düşüncenin evrensel boyutunu vurgulamasıdır.

Anahtar Kelimeler : El-Hârizmî, Fârâbî, Bîrûnî , İbn Sinâ (Avicenna) Takıyyüddîn, Algoritma / Algorithm, Ontoloji Çok-Merkezli Tarih , Kavramsal Haritalama

Abstract

This article examines the contributions of classical Islamic thinkers to computational thinking and explores their connections to modern computer science concepts. Computational thinking is not limited to computer science; it encompasses problem-solving, algorithmic reasoning, abstraction, and systematic logical processes across disciplines. The study analyzes the information processing, classification, and reasoning methods of five thinkers—from Al-Khwarizmi to Taqi al-Din—using conceptual mapping, and relates them to contemporary notions of algorithms, ontologies, data science, inference engines, and automation.

Al-Khwarizmi laid the foundations of algorithmic thinking through step-by-step problem-solving; Al-Farabi systematized knowledge and provided early models of ontology design. Al-Biruni's observational and numerical computations foreshadowed data-driven modeling in data science, while Avicenna's (Ibn Sina) syllogistic logic established the philosophical groundwork for rule-based AI and inference engines. Taqi al-Din's mechanical precision anticipated automation and IoT synchronization systems. The original contribution of this study lies in highlighting the multicentric history of computational thinking, bridging gaps left by Western-centered narratives, and emphasizing the universal and cross-cultural dimensions of these intellectual practices.

Keywords : Al-Khwarizmi, Al-Farabi, Al-Biruni, Ibn Sina (Avicenna), Taqi al-Din, Algorithm, Ontology, Multicentric History, Conceptual Mapping

Giriş

Bu makale, (i) klasik İslam düşünürlerinin hesaplamalı düşünceye katkısını kavramsal haritalama yöntemiyle incelemeyi, (ii) bu katkıları modern bilgisayar bilimi terimleriyle eşleştirmeyi, (iii) Batı-merkezli tarih anlatısını çok-merkezli bir bakışla yeniden tartışmayı amaçlar. Bu bağlamda, El-Hârizmî ile başlayan ve klasik İslam dünyasındaki beş düşünürün bilgi işleme, düzenleme ve akıl yürütme pratikleri üzerinden şekillenen hesaplamalı düşünce mirası incelenmektedir.

Hesaplamalı düşünce, yalnızca bilgisayar bilimiyle sınırlı olmayan; problem çözme, algoritmik mantık kurma, soyutlama ve sistematik akıl yürütme biçimidir. Hesaplamalı düşünce, yalnızca bilgisayar mühendisliği ya da programlama becerisiyle sınırlı bir alan değil, insan zihninin farklı bağlamlarda sorunlara yaklaşma biçimini yansıtan evrensel bir yöntemdir. Bu yaklaşım, bir problemi daha küçük parçalara ayırarak yönetilebilir hale getirmeyi, çözüm sürecinde adım adım algoritmalar kurmayı, gereksiz ayrıntılardan arındırılmış soyut modeller oluşturmayı ve ulaşılan sonuçların mantıksal tutarlılığını sınamayı içerir. Dolayısıyla hesaplamalı düşünce, matematikten mühendisliğe, biyolojiden dilbilime, hatta sanat ve edebiyat analizine kadar pek çok

disiplinde uygulanabilen disiplinlerarası bir zihinsel araç olarak işlev görür. Günümüzde bilgisayar teknolojilerinin yükselişiyle ön plana çıkmış olsa da, kökenleri insanlığın tarih boyunca geliştirdiği hesaplama, mantık yürütme ve problem çözme pratiklerine dayanır.

Hesaplamalı düşüncenin izleri, Antik çağda: Mezopotomya'da Çivi yazılı tabletlerde gördüğümüz aritmetik tablolar ve astronomik hesaplamalar; Antik Yunan döneminde, Aristoteles'in kıyas mantığı, Euclid'in aksiyomatik yaklaşımı; Hint Alt Kıtası'nda, rakam sistemi, sıfırın kullanımı, algoritmik hesap kuralları; Çin'de abaküs, "Dokuz Bölümlü Matematik Sanatı" (Jiuzhang Suanshu), mantıksal strateji oyunları; ile başlar ve Ortaçağda: El-Hârizmî'nin cebiri ve algoritma kavramı, Bîrûnî ve Uluğ Bey'in astronomik tabloları. Cezerî'nin mekanik makineleri ile başlayan algoritmik mekanik düşüncenin ifadesi ile bilimsel bir tabana oturur.

Klasik İslam düşünürleri, matematik, mantık, astronomi ve felsefe alanlarında geliştirdikleri sistematik bilgi düzenleme yöntemleriyle hesaplamalı düşüncenin erken izlerini ortaya koymuşlardır. Kavramsal haritalama yöntemi, bu katkıları analiz etmek için güçlü bir araç sunar; çünkü farklı düşünürlerin yöntemleri, kavramları ve çözüm stratejileri arasındaki ilişkileri görsel-

leştirek ortaya çıkarır. Örneğin, El-Hârizmî'nin cebir alanındaki çalışmaları, sayıların ve sembollerin sistematik işlenmesine olanak sağlayarak modern algoritmaların temel mantığını yansıtır. Kavramsal haritalama, bu tarihsel süreçteki bilgi işleme biçimlerini hem karşılaştırmalı hem de bütüncül bir perspektifle görmemizi mümkün kılar.

Klasik İslam dünyasında geliştirilen mantık, algoritma ve problem çözme teknikleri, günümüz bilgisayar bilimi kavramlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Örneğin, El-Hârizmî'nin cebirsel yöntemleri, günümüzde kullanılan algoritmik adımlar ve veri yapılarına benzeyen bir mantık örgüsü sunar. Benzer şekilde, İbn Sina'nın mantık çalışmaları, koşullu akıl yürütme ve karar ağacı kavramlarıyla paralellik taşır. Bu eşleştirme, tarih boyunca ortaya konan entelektüel mirasın modern bilgi teknolojileriyle nasıl örtüştüğünü ve farklı kültürel bağlamlarda geliştirilmiş çözüm stratejilerinin günümüz bilgisayar bilimine katkısını açıkça gösterir.

Hesaplamalı düşüncenin tarihi çoğunlukla Batı-merkezli bir perspektifle aktarılmış, modern bilgisayar biliminin temelleri sadece Avrupa ve Kuzey Amerika üzerinden tartışılmıştır. Oysa klasik İslam düşünürlerinin bilgi işleme ve akıl yürütme pratikleri, bu anlatının eksik bıraktığı köprüleri tamamlamaktadır. Çok-merkezli bir bakış açısı, farklı coğrafyalarda eş zamanlı olarak gelişen entelektüel gelenekleri ve bunların birbirleriyle etkileşimini göz önüne alır. Bu yaklaşım, hesaplamalı düşüncenin yalnızca belirli bir kültür veya döneme ait olmadığını, insanlığın ortak zihinsel mirasının bir parçası olduğunu vurgular ve tarihsel anlatıda denge ve kapsayıcılık sağlar.

1. El-Hârizmî ve Algoritmik Düşüncenin Kökeni

El-Hârizmî (780–850), klasik İslam matematiğinin en önemli figürlerinden biri olarak, algoritmik düşüncenin temelini atan isim olarak kabul edilir. Onun cebir alanındaki çalışmaları, problemleri adım adım çözme yöntemlerini sistematik hâle getirmiş ve matematiksel işlemlerin mantıksal bir sırayla uygulanmasını mümkün kılmıştır. "Algoritma" terimi doğrudan El-Hârizmî'nin adıyla ilişkilendirilir ve modern bilgisayar bilimlerinde kullanılan algoritma kavramının tarihsel kökenini oluşturur. Böylece, El-Hârizmî yalnızca sayı ve cebir üzerine değil, aynı zamanda soyut akıl yürütme ve hesaplamalı düşünce pratiği üzerine de kalıcı bir miras bırakmıştır.

Klasik İslam düşünürleri, modern hesaplamalı düşüncenin temellerini atmış ve bilgi işleme, sınıflama ile sistematik akıl yürütme pratiklerini geliştirmiştir. El-

Hârizmî, cebir alanındaki çalışmalarıyla problemleri adım adım çözme yöntemlerini sistematik hâle getirerek algoritmik düşüncenin kökenini oluşturmuştur. Fârâbî ise bilgiyi mantıksal kategorilere ayırma ve disiplinler arası ilişkileri düzenleme konusunda öncü olmuş, bu yaklaşımı modern ontoloji tasarımına (OWL/RDF) paralel bir yapı sunmaktadır. Birünî, gözlem ve sayısal veriler üzerinden yaptığı çalışmalarla veri bilimi ve Coğrafi Bilgi Sistemleri bağlamında günümüz uygulamalarına ışık tutarken, İbn Sina'nın kıyas ve mantık temelli çıkarımları, kural tabanlı yapay zekâ ve çıkarım motorlarının temel düşünsel altyapısını oluşturur. Takiyyüddin'in mekanik hassasiyet anlayışı ise günümüzde otomasyon ve IoT senkronizasyonu gibi modern teknolojik uygulamalara öncülük etmiştir. Bu bağlamda, klasik İslam dünyasında geliştirilen yöntemler ve düşünsel pratikler, yalnızca kendi dönemlerinin matematik ve felsefe alanlarına katkı sağlamakta kalmamış, çokmerkezli bir hesaplamalı düşünce tarihinin erken örneklerini de ortaya koymuştur.

El-Hârizmî'nin cebirsel çözümleri, adım adım ilerleyen mantığı ve sayı sistemini formel hâle getirmesi; algoritmanın temellerini atan bir sistematik sunar. Özellikle Hint-Arap sayı sistemiyle sıfırın kullanımı, veri işlemede soyutlama kabiliyetini artırmıştır. Özet Noktası: El-Hârizmî, veri işleme adımlarını formel hâle getirerek computational procedure kavramını başlatmıştır.

2. Fârâbî Bilgi ve Mimarisi

Bilgi mimarisi (information architecture): Bilginin düzenlenmesi, sınıflandırılması, erişilebilir ve anlaşılır hâle getirilmesiyle ilgilidir. Fârâbî, bilgi ve düşüncüyü sistematik olarak düzenleme konusunda öncü bir düşünür olarak kabul edilir; onun eserleri, klasik İslam felsefesinde bilgi mimarisinin temel taşlarını oluşturur. Bilgi mimarisi, karmaşık kavramların, disiplinler arası bağlantıların ve akıl yürütme süreçlerinin mantıklı bir hiyerarşi ve yapı içinde organize edilmesine anlamına gelir. Fârâbî, özellikle mantık, metafizik ve siyaset felsefesi alanlarında geliştirdiği yöntemlerle bilgiyi parçalara ayırmış, kategorize etmiş ve ilişkilerini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Onun yaklaşımı, sadece bilgiyi sınıflamakla kalmaz; aynı zamanda öğrenme, öğretme ve problem çözme süreçlerini destekleyen bir düşünme çerçevesi sunar. Bu yönüyle Fârâbî'nin çalışmaları, hem Ortaçağ İslam dünyasında hem de modern bağlamda sistematik düşünce ve hesaplamalı yaklaşımların tarihsel kökenleri açısından kritik bir öneme sahiptir.

2.1. Metne Giriş:

Fârâbî ve Bilgi Mimarisi Fârâbî, yalnızca klasik

Yunan düşüncesini İslam geleneğine aktarmakla kalmamış; aynı zamanda bilgi mimarisine dair özgün bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu bağlamda, onun epistemolojik sistemi, modern bilgi sistemlerinin kavramsal altyapısıyla dikkat çekici biçimde örtüşmektedir. Bu bölüm, Fârâbî'nin kavramlara, disiplinlere ve düşünsel ilişkilere dair yaklaşımını değerlendirerek, çağdaş ontoloji mühendisliğiyle olan benzerliklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. 2. Kitâb al-Ĥurûf:

Kavram-Dünya-Dil Üçgeni Fârâbî, Kitâb al-Ĥurûf'ta kavramların üç katmanlı bir düzlemde -zihin, dil ve varlık- nasıl yapılandırıldığını sistematik biçimde ortaya koyar. Ona göre "mantık, dil ile düşüncenin birleştiği yerde yer alır; anlamlar kelimelere yansıtılınca mantık bu yansıtımın kurallarını belirler" (Yılmaz, 20XX, s. 270). Bu çerçevede mantık, kavram-dil eşleşmesinin normatif çerçevesidir. Her kavramın tanımı yapılmalı, bu tanımlar mantıksal kategorilere ayrılmalıdır: "Tanımlar, bilginin düzenlenmesi açısından zorunludur" (Yılmaz, s. 271).

Kitâb al-Ĥurûf'ta ayrıca şu ifade yer alır: "Her isim bir anlama işaret eder; her anlam ise ya var olan bir şeye ya da kavranabilir bir varlığa gönderme yapar." (Kitâb al-Ĥurûf, I. Bölüm). Bu yapı, çağdaş bilgi sistemlerinde kullanılan "concept hierarchy" (kavram hiyerarşisi) ve "semantic relation" (anlamsal ilişki) yapılarının felsefi prototipidir. Yani Fârâbî için kavramlar yalnızca isimler değil; hiyerarşik ve çıkarımsal ağlarda yer alan epistemik düğümlerdir.

Özet Noktası: Kavramların hiyerarşik-bağıntısal örgütlenmesi, çağdaş bilgi ontolojilerinde gördüğümüz upper-to-domain ontology mantığının erken bir örneğidir.

2. 3 .Kavramsal Ağlar ve Ontolojik İlişkiler

Fârâbî'nin kavramlara yaklaşımı, modern bilgi mimarisinde "knowledge graph (bilgi grafiği)" olarak adlandırılan yapılara öncülük eder. Kavramlar arasındaki anlam bağları, çıkarıma elverişli yapılar oluşturur. Anlamı olmayan kelimeler yalnızca sestir; mantıksal yapısı olmayan kavramlar boştur (Kitâb al-Ĥurûf, III. Bölüm). Bu yaklaşım, günümüz dijital epistemolojilerinde geçerli olan semantik yapıların kuramsal temelidir.

2. 4. İḥşâ' u'l-'Ulûm: Katmanlı Bilgi Haritası

Fârâbî'nin İḥşâ' u'l-'Ulûm adlı eseri, bilgi alanlarını katmanlı biçimde sınıflandırır. Bu sınıflandırma, Aristoteles'in teorik-pratik-üretici ayrımını temel alırken; dil, fıkıh ve kelâm gibi alanları da epistemik dizgeye dahil eder. "Bilimler... kullandıkları kavramlar arasındaki ilişkiye göre birbirinden ayrılır. Bu ilişkileri dü-

zenleyen ise mantıktır." (İḥşâ' u'l-'Ulûm, II. Bölüm). Böylece, bilgi yalnızca nesnesine göre değil, toplumsal ve mantıksal işlevine göre tasnif edilir.

2. 5. Çağdaş Yansımalar

Ontoloji (varlıkbilim) Mühendisliği ve İnteroperability (etkileşimli çalışabilirlik); Fârâbî'nin epistemolojik modeli, modern ontoloji mühendisliğinde kullanılan OWL, RDF, upper ontology (üst ontoloji) ve domain-specific ontology (alan-özgü ontoloji) kavramlarıyla örtüşmektedir.

Upper ontology (üst ontoloji), bilgi bilimleri ve yapay zekâ bağlamında: Farklı alanlara veya uygulamalara özgü ontolojileri birbirine bağlayan, çok genel kavramları ve kategorileri tanımlayan soyut ontoloji düzeyi. Amaç, farklı ontolojiler arasında birlikte çalışabilirlik (interoperability) ve ortak anlayış sağlamaktır. Domain-specific ontology (alan-özgü ontoloji), bilgi bilimleri ve yapay zekâ bağlamında: Belirli bir konu, disiplin veya uygulama alanına özgü kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri tanımlayan ontoloji türüdür.

Karaman (2025) çalışmasında belirtildiği üzere, Fârâbî'nin yöntemsel yaklaşımı OWL benzeri yapılarla kıyaslanabilir. Bilgiler arasında kavramsal geçişler tanımlanır ve bu geçişler, disiplinler arası ilişkiyi güçlendirir. Bu yapı, interoperability yani sistemler arası birlikte işlerlik ilkesine teorik bir temel oluşturur.

2. 6. Çıkarım (Özet Noktası)

Fârâbî'nin bilgi mimarisi, çağdaş dijital epistemolojilerin -özellikle de yapay zekâ, semantik web ve bilgi temsili alanlarının- teorik öncüllerini sunar. Kavramsal ilişkilerin hiyerarşik ve çıkarımsal düzende örgütlenmesi, onun sisteminin yalnızca tarihsel değil, aynı zamanda metodolojik olarak da çağdaş olduğunu gösterir. Bu nedenle Fârâbî, hem İslam felsefesinin hem de bilgi teknolojileri tarihinin köşe taşlarından biri olarak okunmalıdır.

3. Bîrûnî ve Veriye, Gözleme Dayalı Hesaplama

Bîrûnî'nin astronomi ve coğrafya çalışmalarında nicel gözleme dayalı hesaplamalar, veri bilimi yaklaşımının erken örneğidir. Ölçüm ve karşılaştırmalı analizlerle doğayı modelleme fikri, modern bilimsel yöntem öncülük etmiştir. Özet Noktası: Bîrûnî, gözlem ve sayısal hesaplamayı birleştirerek data-driven modeling pratiğinin temellerini atmıştır.

4. İbn Sînâ ve Mantıksal Çıkarım, Akıl Yürütme

İbn Sînâ'nın kıyas teorisi, bugünkü mantıksal çıkarım motorlarının felsefi atasıdır. Bilginin doğrulu-

ğunu kontrol etmek için mantığı bir yöntem olarak kullanması, inference engine'lerin düşünsel öncülüdür. Özet Noktası: İbn Sînâ, doğru bilgi üretimini syllogistic inference dizgeleriyle sistematikleştirmiştir.

5. Takiyyüddîn ve Mekanik Otomasyonun Erken Örneği

Takiyyüddîn'in rasathane saatleri, dönemin en hassas ölçüm araçları arasında yer alır. Zamanı mekanik olarak senkronize eden bu sistemler, otomasyon düşüncesinin ilk adımlarıdır. Tycho Brahe ile eşzamanlı geliştirilen bu sistemler, doğrudan teknik karşılaştırma yapılabilecek düzeydedir. Özet Noktası: Takiyyüddîn, hesaplamayı fiziksel sistemlerle bütünleştirerek mechanical automation çağını başlatmıştır.

6. Modern Hesaplamalı Düşünceyle Tarihsel Süreklilik

6.1 Kavramsal Paralellikler (Conceptual Parallels)

Klasik dönem düşünürlerinin ortaya koyduğu yapılar, günümüz bilgisayar biliminde doğrudan kavramsal karşılıklar bulmaktadır. El-Hârizmî'nin adım-adım çö-

züm yöntemleri bugün algoritmik karmaşıklık (complexity analysis) çerçevesinde değerlendirilir. Fârâbî'nin disiplin sınıflandırması, semantik web ontolojilerinin temelini oluşturur.

6.2 Teknolojik Yankılar (Technological Echoes)

Bîrûnî'nin sayısal gözlemleri modern veri bilimi ve coğrafi bilgi sistemlerine (GIS) ilham olurken, Takiyyüddîn'in mekanik saatleri, IoT tabanlı zaman senkronizasyonu gibi sistemlerin öncüsüdür. Bu yapılar, tarihsel sürekliliğin somut örnekleri olarak görülmelidir.

Bu tablo, klasik dönem düşünürleriyle modern bilgisayar bilimi kavramları arasındaki doğrudan ilişkiyi göstermektedir.

7. Batı'ya Transfer ve Etkileşim

El-Hârizmî ve diğer klasik metinler 12. yüzyılda özellikle Toledo ve Palermo çeviri merkezlerinde Latinceye çevrilerek Avrupa düşüncesine aktarılmıştır (Huff, 2003). İbn Sînâ'nın mantık sistemi ve Fârâbî'nin ilim tasnifi, skolastik düşünceyi doğrudan şekillendirmiştir. Bu süreç, bilim tarihinin tek değil çok-merkezli bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyar.

Klasik Dönem Düşünürlerinin Hesaplamalı Bilime Katkıları

Düşünür	Temel Katkı	Modern Karşılık
El-Hârizmî	Adım-adım çözüm	Algoritma / İşlem karmaşıklığı
Fârâbî	Bilgi sınıflaması	Ontoloji tasarımı (OWL/RDF)
Bîrûnî	Sayısal gözlem	Veri bilimi / Coğrafi Bilgi Sistemleri
İbn Sînâ	Kıyas yoluyla çıkarım	Rule-based AI / Inference engine
Takiyyüddîn	Mekanik hassasiyet	Otomasyon / IoT senkronizasyonu

Sonuç

Bu çalışma, İslam bilim mirasının yalnızca tarihsel değil, aynı zamanda kavramsal olarak modern bilgisayar bilimlerinin temel taşlarını nasıl oluşturduğunu göstermektedir. El-Hârizmî'nin algoritmalarından Takiyyüddîn'in mekanik sistemlerine kadar uzanan çizgi, bilgi işlemenin ve hesaplamanın zamansal bir sürekliliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, hesaplamalı düşüncenin kökenlerini klasik İslam düşünürleri üzerinden sistematik bir biçimde ortaya koymuştur. El-Hârizmî'nin adım adım çözüm yöntemleri, algoritmik düşüncenin temellerini atarken; Bîrûnî'nin gözleme dayalı sayısal hesaplamaları, veri temelli problem çözüme pratiğinin erken örneklerini sunmuştur. Bu bağlamda makalenin özgün katkısı, hesaplamalı düşüncenin yalnızca modern bilgisayar bilimiyle değil, tarihsel olarak çok farklı coğrafyalarda

eş zamanlı olarak gelişmiş bir entelektüel gelenek olduğunu göstermesidir. Böylece tarihsel süreklilik ve kavramsal paralellikler somut bir biçimde vurgulanmıştır.

Fârâbî'nin bilgi sınıflaması ve kavramsal hiyerarşileri, çağdaş ontoloji mühendisliği ve bilgi grafikleriyle doğrudan ilişkili olarak analiz edilmiştir. Makalenin özgün katkısı, Fârâbî'nin epistemolojik modelinin üst ontoloji ve alan-özgü ontoloji kavramlarıyla kavramsal olarak eşleştirilmiş olmasıdır. Bu eşleştirme, klasik düşünce ile modern bilgi teknolojileri arasındaki metodolojik sürekliliği ortaya koymakta ve bilgi mimarisinin tarihsel derinliğini akademik bir bağlamda yeniden tartışmamıza imkân tanımaktadır.

İbn Sînâ'nın kıyas ve mantık temelli çıkarımları, modern rule-based AI ve inference engine'lerin felsefi öncülü olarak incelenmiş; Takiyyüddîn'in mekanik hassasiyet anlayışı ise otomasyon ve IoT senkronizasyo-

nu ile ilişkilendirilmiştir. Makalenin özgün katkısı, bu tarihsel düşünsel pratikleri günümüz teknolojik kavramlarıyla doğrudan eşleştirerek, hesaplamalı düşüncenin yalnızca teorik değil, aynı zamanda uygulamalı bir mirasa sahip olduğunu göstermesidir. Bu yaklaşım, klasik İslam dünyasının bilimsel ve teknolojik katkılarını çağdaş bağlamda görünür kılmaktadır.

Makale, Batı-merkezli tarih anlatısını sorgulamak ve çok-merkezli bir bakış açısı geliştirmek açısından önemli bir katkı sunmaktadır.

El-Hârizmî'den Takiyyüddîn'e kadar uzanan düşünsel miras, farklı coğrafyalarda eş zamanlı olarak gelişen hesaplamalı düşüncenin tarihsel bütünlüğünü ortaya koymaktadır. Bu çalışma, özgün olarak, klasik İslam düşünürlerinin modern bilgisayar bilimi kavramlarına yaptığı katkıları hem kavramsal hem de metodolojik olarak görünür kılmakta ve hesaplamalı düşüncenin evrensel ve kültürlerarası boyutlarını vurgulamaktadır.

Bu çalışma, El-Hârizmî'den Takiyyüddîn'e uzanan klasik İslam düşünürlerinin hesaplamalı düşünceye yaptığı katkıları sistematik bir biçimde ortaya koymuş ve bu katkıları modern bilgisayar bilimi kavramlarıyla ilişkilendirerek çok-merkezli bir perspektif sunmuştur.

El-Hârizmî'nin adım adım çözüm yöntemleri algoritmanın temellerini atarken, Fârâbî'nin bilgi sınıflaması ontoloji tasarımının erken örneklerini göstermiştir. Bîrûnî'nin gözleme dayalı sayısal hesaplamaları veri bilimi anlayışına, İbn Sînâ'nın mantık ve kıyas temelli çıkarımları kural tabanlı yapay zekâ ve çıkarım motorlarına, Takiyyüddîn'in mekanik hassasiyet anlayışı ise otomasyon ve IoT uygulamalarına öncülük etmiştir. Makalenin özgün katkısı, klasik İslam dünyasında geliştirilen yöntem ve pratiklerin yalnızca tarihsel değil, aynı zamanda modern bilgi teknolojileriyle kavramsal ve metodolojik süreklilik gösterdiğini ortaya koymasındır.

Böylece hesaplamalı düşünce, kültürlerarası ve disiplinlerarası bir zihinsel miras olarak yeniden tanımlanmış, Batı-merkezli anlatının eksik bıraktığı köprüler tamamlanmış ve insanlığın ortak entelektüel tarihindeki çok-merkezli karakteri vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, bu makale, El-Hârizmî sonrası düşünürlerin bilgisayar bilimleriyle birebir eşleşen kavramlarını sistematik biçimde analiz eden ilk Türkçe akademik çalışmalardan biridir.

İslam bilim tarihine dayalı hesaplamalı düşünce yapısının modern teknolojilerle doğrudan ilişkili olduğunu matematiksel ve kavramsal olarak temellendirmiştir. Çok-merkezli bilim tarihi yazımına model olacak şekilde kavramsal-tarihsel bir eşleştirme tablosu sunmuştur.

Kaynakça

Black, D. L. (1991). *Logic and Aristotle's Rhetoric and Poetics in Medieval Arabic Philosophy*. Brill.

Brentjes, S. (2014). *Teaching and Learning the Sciences in Islamicate Societies (800–1700)*. Ashgate.

Elamin, M. O. I. (2024). Muhammad ibn Musa al-Khwarizmi: The Pioneer of Algorithms and His Enduring Legacy in Artificial Intelligence. *Journal of Ecohumanism*, 3(8), 10853–10874. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10947369>

Huff, T. E. (2003). *The Rise of Early Modern Science: Islam, China and the West*. Cambridge University Press.

Karaman, B. (2025). Farabi's Scientific Methods and Their Reflections on Modern History of Science. *International Journal of Human Sciences*, 22(1), 1–8.

Kennedy, E. S. (1973). Al-Bîrûnî's Determination of the Earth's Circumference. *Isis*, 64(1), 103–108. <https://doi.org/10.1086/351073>

Rashed, R., & Angela, J. (1994). *Al-Khwarizmi: His Algebra and Algorithm*. Springer.

Saliba, G. (2007). *Islamic Science and the Making of the European Renaissance*. MIT Press.

Sayılı, A. (1960). *The Observatory in Islam and Its Place in the General History of the Observatory*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sezgin, F. (2007). *İslam'da Bilim ve Teknik – Cilt 3: Matematik ve Astronomi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Şahin, E. (2016). Fârâbî'nin İlimler Tasnifinin Latin Dünyasına Geçişi ve Kabulü. *Diyanet İlmi Dergisi*, 52(1), 151–166.

Tekeli, S., & Saliba, G. (1990). Taqî al-Dîn and the Ottoman Observatory. *Osmanlı Araştırmaları*, 10, 37–46.

Thompson, J. A., & Zahedieh, S. (2019). Ibn Sina's Logic. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2018 Edition). Stanford University. Retrieved June 13, 2025, from <https://plato.stanford.edu/entries/ibn-sina-logic/>

Türkiye Diyanet Vakfı. (2025). *İslam Düşünce Atlası*. Retrieved June 13, 2025, from <https://dusunceatlası.org/>

Yılmaz, S. (Yıl). Fârâbî'de Mantık Bilimine İlişkin Bazı Görüşler. [Dergi Adı], Cilt, s. xx–yy.

Al-Farabi. *Book of Letters (Kitâb al-Ḥurûf)*. Translated and edited by Muhsin Mahdi, Islamic Translation Series, Brigham Young University, 1990.

Al-Fârâbî. (2001). *The Political Writings: Selected Aphorisms and Other Texts* (Ed. & Trans. Charles E. Butterworth). Cornell University Press.

UZAY TEKNOLOJİLERİ VE YAPAY ZEKÂ: İNSANLIĞIN GELECEĞİNİ ŞEKİLLENDİREN SİNERJİ

Hakan TOPUZOĞLU

Özet

Uzay teknolojileri ve yapay zekâ (AI), insanlığın bilimsel ve teknolojik sınırlarını zorlayarak geleceği şekillendiren iki kritik alan olarak öne çıkmaktadır. AI, otonom navigasyon, veri analizi ve robotik sistemlerle uzay görevlerini daha verimli ve güvenli hâle getirirken, düşük maliyetli ve yeniden kullanılabilir roketler gibi yenilikler, uzaya erişimi demokratikleştirmektedir. NASA'nın Ingenuity Mars Helikopteri ve Blue Origin'in Blue Moon projeleri, sınırlı kaynak ve zorlu koşullarda yenilikçi çözümlerin uygulanabileceğini göstermektedir. Türkiye, Baykar gibi şirketlerin geliştirdiği yerli ve milli çözümler ile Teknofest gibi platformlar aracılığıyla genç nesilleri destekleyerek küresel uzay ekosisteminde stratejik bir aktör olma potansiyelini artırmaktadır. Uzay teknolojileri ve AI'nın birleşimi, sadece bilimsel keşifleri değil, aynı zamanda ekonomik fırsatları, sürdürülebilir insan varlığını ve toplumsal dönüşümü destekleyerek insanlığın evrendeki yolculuğunu dönüştürmektedir. Bu sinerji, geleceğin stratejik ve inovatif yönünü belirlemektedir.

Anahtar Kelimeler : Uzay teknolojileri, Yapay zekâ (AI), Özel sektör girişimleri, Türkiye'nin uzay programı, Gelecekteki insan yerleşimleri

Abstract

Space technologies and artificial intelligence (AI) represent two critical domains that shape the future by extending humanity's scientific and technological boundaries. AI enhances the efficiency and safety of space missions through autonomous navigation, data analysis, and robotic systems, while innovations such as low-cost and reusable rockets democratize access to space. Projects like NASA's Ingenuity Mars Helicopter and Blue Origin's Blue Moon demonstrate that innovative solutions can succeed under constrained resources and extreme conditions. Turkey, through indigenous initiatives by companies like Baykar and platforms such as Teknofest, supports young generations and strengthens its potential as a strategic actor in the global space ecosystem. The integration of space technologies and AI not only advances scientific discovery but also creates economic opportunities, supports sustainable human presence in space, and drives societal transformation. This synergy represents a strategic and innovative framework that is poised to guide humanity's exploration of the cosmos.

Keywords: Space technologies, Artificial intelligence (AI), Private sector initiatives, Turkey's space program, Future human settlements

Giriş

Uzay Keşfinin Tarihiçesi ve Politik Boyutu

Uzay keşfi, insanlık tarihinin en büyüleyici ve dönüştürücü alanlarından biri olmuştur. Ay'a ilk adımın atıldığı 1960'lardan bu yana, uzay teknolojileri hem bilimsel hem de toplumsal açıdan çığır açıcı gelişmeler sağlamıştır. Uzay keşfi, insanlık tarihinin en büyüleyici ve dönüştürücü alanlarından biri olmuştur. Bu alandaki ilerlemeler, yalnızca bilimsel sınırları zorlamakla kalmamış, aynı zamanda insanlığın evrendeki yerini yeniden tanımlamıştır. 1960'larda Ay'a ilk adımın atılmasından bu yana, uzay teknolojileri politik, ekonomik ve toplumsal alanlarda devrim yaratmıştır. Özel sektörün katılımı, SpaceX ve Blue Origin gibi şirketlerin öncülüğünde, uzaya erişimi daha uygun maliyetli ve erişilebilir hale getirmiştir. Yapay zekâ, otonom sistemlerden veri analizine kadar uzay görevlerini daha verimli kılmış, NASA'nın Ingenuity helikopteri gibi projelerle imkânsız görünen başarıları gerçeğe dönüştürmüştür. Düşük Dünya yörüngesi uydularından uzay turizmüne kadar, bu teknolojiler yeni pazarlar ve fırsatlar yaratmıştır. Yenilikçi çözümler, örneğin Mars'ın ince atmosferinde uçmayı mümkün kılan tasarımlar, uzay keşfinin sınırlarını genişletmiştir. Uzay keşfi, teknolojidən günlük yaşama kadar geniş bir yelpazede yenilikleri tetiklemiştir. Bu nedenle, uzay keşfi insanlığın sınırlarını zorlayan bir macera olmaya devam ederken, yapay zekâ ile birleştiğinde geleceği şekillendirme potansiyelini artırıyor. Böylece, uzay keşfi, insanlığın evrendeki yolculuğunu dönüştürmeye devam eden eşsiz bir alan olarak öne çıkıyor.

Yapay Zekânın Uzay Teknolojilerindeki Rolü

Yapay zekânın (AI) uzay teknolojilerine etkisi üzerindeki gelişmeleri derinlemesine ele almakta yarar görüyoruz. 1960'larda Ay'a ilk adımın atılmasından bu yana, uzay teknolojileri bilimsel, politik ve ekonomik alanlarda devrim yaratmıştır. Yapay zekâ, otonom sistemlerden veri analizine kadar uzay görevlerini daha verimli kılmış, NASA'nın Ingenuity helikopteri gibi projelerle imkânsız görünen başarıları gerçeğe dönüştürmüştür. AI, Mars'ın ince atmosferinde uçuş gibi zorlu görevlerde yenilikçi çözümler sunarak uzay araştırmalarının sınırlarını genişletmiştir. Düşük Dünya yörüngesi uydularından uzay araştırmalarına kadar, AI destekli teknolojiler yeni fırsatlar yaratmıştır. Ayrıca, veri madenciliği ve otonom robotlar, uzaydan elde edilen bilgilerin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Uzay teknolojileri, tıptan iletişime kadar geniş bir yelpazede yenilikleri tetiklemiştir. Bu nedenle, yapay zekânın uzay teknolojilerindeki etkisi, bu alandaki gelişmeleri derinlemesine incelemeye değer kılıyor. Böylece, AI ile uzay teknolojilerinin birleşimi, insanlığın geleceğini şekillendiren bir potansiyel sunuyor. NASA'nın Mars Ingenuity Helikopteri, Blue Moon iniş aracı ve otonom AI odaklı Astraea projesindeki deneyimleri, uzay keşfinin yeni bir çağda olduğunu gösteriyor. Mars'taki Ingenuity helikopteri, dünya çapındaki uzay ve teknoloji meraklılarının hayal gücünde gerekli kıvılcımları ateşlemeyi başardı. Ingenuity'nin etkisi, yıldızlara hayranlıkla bakan gelecek nesil mühendislerin zihinlerinde geleceği aydınlatan ışıklar yaktı. Günümüzde eğitim alanında drone odaklı operasyonlara giderek daha fazla odaklanıyoruz ve bu alanda yapay zekânın da kullanılmasının

önemi de eğitim açısından önemsenmektedir.

Uzay yarışı, insanlık tarihinin en önemli bilimsel ve teknolojik rekabetlerinden biri olmuştur. Uzay keşfi, geçmişte politik ve stratejik rekabetin bir ürünü olarak şekillenmiş, özellikle Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki Uzay Yarışı ile hız kazanmıştır. 1950'lerde Sputnik'in fırlatılması, bu yarışın başlangıcını işaret ederken, 1969'da Apollo 11'in Ay'a inişi insanlığın uzaydaki en büyük başarılarından biri oldu. Bu dönemde, uzay teknolojileri yalnızca bilimsel keşif için değil, aynı zamanda ulusal prestij ve askeri üstünlük için geliştirildi. NASA'nın kurulması, sivil uzay araştırmalarını hızlandırarak teknolojilerin günlük yaşama aktarılmasını sağladı. Yapay zekâ, günümüzde uzay görevlerini daha verimli hale getirerek bu rekabetin mirasını sürdürüyor. Mars'taki Ingenuity helikopteri gibi projeler, teknolojinin sınırlarını zorlayarak yeni keşif kapıları açmıştır. Uzay keşfinin sınırlarını genişleten bu yenilikler, uzay yarışının birer ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Uzay yarışı, politik ve stratejik hedeflerle şekillenmiş bir mücadeleye olarak, insanlığın evrendeki yolculuğunu dönüştürmüştür. Böylece, bu rekabet, uzay keşfinin geleceğini şekillendiren bir dönüm noktası olarak önemini korumaktadır.

Özel Sektörün Katkısı ve Ticari Uzay Faaliyetleri

Uzay yarışında önde gelen şirketler, insanlığın evrendeki sınırlarını zorlayan yeniliklerin öncüsü olmuştur. Günümüzde, uzay yarışında; ülkeler ve şirketler, bunun için yarışıyor, özel sektörün katılımı ve teknolojik yenilikler, bu alanı daha erişilebilir ve ticari hale getirmiştir. 1960'larda başlayan Uzay Yarışı, Soğuk Savaş döneminde devletlerin politik ve stratejik rekabetine sahne olurken, bugün şirketler bu alandaki liderliği ele geçirmiştir. Yeniden kullanılabilir roketler, uzaya erişim maliyetlerini düşürerek küçük ölçekli firmaların bile uydu fırlatmasını mümkün kılmıştır. Yapay zekâ, otonom sistemlerden veri analizine kadar uzay görevlerini daha verimli hale getirmiştir. NASA'nın Ingenuity helikopteri gibi projeler, Mars'ın ince atmosferinde uçuş gibi zorlu görevleri başarılarak teknolojik sınırları zorlamıştır. Uzay turizmi ve düşük Dünya yörüngesi uyduları, yeni pazarlar yaratarak bu rekabeti ticari bir boyuta taşımıştır. Uzay yarışında şirketler, teknolojik yeniliklerle bu alanı dönüştürmekte ve insanlığın uzaydaki geleceğini şekillendirmektedir. Böylece, özel sektörün öncülüğündeki bu yarış, uzay keşfini daha erişilebilir ve yenilikçi bir alana dönüştürmektedir.

Uzay, insanlık tarihinin en büyüleyici ve sınırları zorlayan keşif alanlarından biri olmuştur. Uzay artık sadece devletlerin değil, girişimcilerin ve yenilikçilerin de

oyun alanıdır. 1960'larda Ay'a ilk adımın atılmasıyla başlayan uzay keşfi, Soğuk Savaş döneminde devletlerarası rekabetin bir sembolüydü. Günümüzde, teknolojik yenilikler uzaya erişimi daha uygun maliyetli hale getirerek bu alanı demokratikleştirmiştir. Yapay zekâ, otonom sistemlerden veri analizine kadar uzay görevlerini daha verimli kılmış, NASA'nın Ingenuity helikopteri gibi projelerle Mars'ta uçuş gibi imkânsız görünen başarıları mümkün kılmıştır. Düşük Dünya yörüngesi uyduları ve uzay turizmi, yeni ekonomik fırsatlar yaratmıştır. Yenilikçi çözümler, uzayın sadece bilimsel değil, aynı zamanda ticari bir arena haline gelmesini sağlamıştır. Uzay, girişimcilerin ve yenilikçilerin liderliğinde, insanlığın evrendeki yolculuğunu dönüştürmeye devam etmektedir. Böylece, bu yeniçağda uzay, keşif ve inovasyonun merkezi olarak önemini korumaktadır.

Uzay Turizmi ve Yeni Pazar Fırsatları

Uzay alanında ve yapay zekâ (AI) alanında faaliyet gösteren özel şirket ve ajanslar, insanlığın evrendeki sınırlarını zorlayan yeniliklerin öncüsü olmuştur. Uzay keşfi ve yapay zekâ teknolojilerinin birleşimi, uzay görevlerini daha verimli, erişilebilir ve yenilikçi hale getirerek geleceği şekillendirmektedir. NASA'nın Ingenuity helikopteri gibi projeler, AI'nın uzay araçlarının otonom navigasyonunda ve veri analizinde kritik bir rol oynadığını göstermiştir. Space Exploration Technologies Corp. (SpaceX), yeniden kullanılabilir roketler ve Starlink uydularıyla uzay erişimini dönüştürürken, Blue Origin yeni nesil roketlerle uzay turizmini geliştirmektedir. Virgin Galactic, uzay turizmine odaklanarak geniş kitlelere uzay deneyimi sunmayı hedeflerken, Sierra Nevada Corporation, Dream Chaser uzay aracıyla kargo taşımacılığına yenilik getirmiştir. Boeing, Starlinker uzay aracıyla astronot taşımacılığına katkıda bulunurken, Bigelow Aerospace genişletilebilir yaşam modülleriyle uzay istasyonları için çözümler sunmaktadır. Orbital Sciences Corporation (şimdi Northrop Grumman'ın bir parçası), Cygnus kargo aracıyla Uluslararası Uzay İstasyonu'na destek sağlamaktadır. X Prize Foundation, Ansari X Prize gibi yarışmalarla özel sektörde inovasyonu teşvik ederken, The Ultrawealthy gibi girişimler uzay turizmini finanse etmektedir. Uzay ve AI alanındaki bu özel şirket ve ajanslar, teknolojik yeniliklerle insanlığın uzaydaki geleceğini dönüştürmektedir. Böylece, bu birleşim, uzay keşfinin hem bilimsel hem de ticari potansiyelini yeniden tanımlamaktadır.

Maliyetleri düşürme ve seri üretim odaklı yaklaşım, uzay keşfini dönüştüren temel bir faktör olmuştur. Bu dönüşümün, maliyetleri düşürme ve seri üretim odaklı yaklaşımlarla desteklendiğini vurgulamaktadır; uzay

artık sadece devletlerin değil, girişimcilerin ve yenilikçilerin de oyun alanıdır. 1960'larda Ay'a ilk adımın atılması, uzay keşfini ulusal prestijle özdeşleştirmişti. Günümüzde, yeniden kullanılabilir roketler ve otonom sistemler gibi yenilikler, uzaya erişim maliyetlerini dramatik bir şekilde azaltmıştır. Yapay zekâ, veri analizi ve otonom navigasyonla uzay görevlerini daha verimli hale getirerek, NASA'nın Ingenuity helikopteri gibi projelerde çığır açmıştır. Düşük Dünya yörüngesi uyduları, ticari fırsatları genişletirken, uzay turizmi yeni bir ekonomik alan yaratmıştır. Yenilikçi tasarımlar, Mars'ın ince atmosferinde uçuş gibi zorlu görevleri mümkün kılmıştır. Teknolojik ilerlemeler, uzayın daha geniş kitlelere açılmasını sağlamıştır. Maliyetleri düşürme ve seri üretim odaklı yaklaşım, uzay keşfini demokratikleştirerek girişimcilerin ve yenilikçilerin önünü açmıştır. Böylece, bu yaklaşım, uzay keşfinin geleceğini yeniden şekillendiren bir dönüm noktasıdır.

Yapay zekâ, uzay teknolojilerinin geleceğini dönüştüren temel bir unsurdur. Yapay zekânın uzay keşfinde otonom sistemlerden veri analizine kadar sağladığı yenilikler, görevleri daha verimli ve erişilebilir hale getirmektedir. NASA'nın Ingenuity helikopteri, AI'nın otonom navigasyon yeteneklerini kullanarak Mars'ın ince atmosferinde uçuş gibi imkânsız görünen başarıları gerçekleştirmiştir.

AI destekli veri analizi, uzaydan toplanan büyük veri setlerini anlamlandırarak bilimsel keşifleri hızlandırmaktadır. Örneğin, otonom keşif robotları, insan müdahalesi olmadan karmaşık görevleri yerine getirebilmekte ve bu, uzay keşfinde insan merkezli yaklaşımdan bağımsız karar alma yeteneklerine doğru bir felsefi değişimi temsil etmektedir. Düşük Dünya yörüngesi uydularında kullanılan AI sistemleri, gerçek zamanlı veri işleme ile operasyonel verimliliği artırmaktadır. Ayrıca, AI, maliyetleri düşürerek uzay teknolojilerinin daha geniş bir yelpazede uygulanmasını sağlamaktadır. Yapay zekâ, uzay görevlerinde yenilikçi çözümler sunarak, insanlığın evrendeki yolculuğunu yeniden şekillendirmektedir.

Türkiye'de Uzay Teknolojileri ve Yapay Zekâ Entegrasyonu

Türkiye'deki uzay teknolojileri, son yıllarda küresel ölçekte dikkat çeken yenilikçi projelerle hızla gelişmektedir. Türkiye, son yıllarda uzay teknolojilerine yönelik artan ilgisiyle dikkat çekiyor. TÜBİTAK Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü, RASAT ve GÖKTÜRK-2 gibi yerli ve milli uydular geliştirerek Türkiye'yi uzay teknolojilerinde önemli bir konuma taşımıştır. İMECE uydusunun 2023'te fırlatılması planlanırken, TÜRK-

SAT 6A projesi, Türkiye'yi kendi haberleşme uydusunu üreten sayılı ülkeler arasına katmayı hedeflemektedir.

Yapay zekâ, bu uyduların otonom navigasyon ve veri analizi süreçlerinde kritik bir rol oynayarak görev verimliliğini artırmaktadır. Roketsan'ın Mikro Uydu Fırlatma Sistemi (MUFS) projesi, 2025 yılında 100 kg'a kadar yükleri 400 km yörüngeye taşıyabilecek bir sistem geliştirmeyi amaçlamaktadır. DeltaV Uzay Teknolojileri'nin hibrit yakıtlı roket motorları, yenilikçi fırlatma sistemleri için umut vadetmektedir. Ayrıca, Türkiye Uzay Ajansı'nın (TUA) liderliğinde yürütülen Milli Uzay Programı, Ay'a iniş gibi iddialı hedefler belirlemiştir. Türkiye'deki uzay teknolojileri, yerli üretim ve yapay zekâ entegrasyonu, ülkenin küresel uzay ekosistemindeki rolünü güçlendirmektedir.

Uzay teknolojilerinin ve yapay zekânın birleşimi, insanlığın bilimsel ve günlük yaşamını dönüştüren yeniliklerin temel taşıdır. Bu birleşim, uzay keşfini daha verimli ve erişilebilir hale getirerek geleceği yeniden şekillendirmektedir. Yapay zekâ, uzaydan toplanan büyük veri setlerini analiz ederek bilimsel keşifleri hızlandırmakta ve görev planlamasını optimize etmektedir. Örneğin, düşük Dünya yörüngesi uydularında AI, gerçek zamanlı veri işleme ile iletişim ve gözlem kapasitesini artırmaktadır. Otonom robotlar, insan müdahalesi olmadan karmaşık görevleri yerine getirerek uzay keşfinde yeni bir çağ başlatmaktadır. AI, uzay araçlarının navigasyon sistemlerini geliştirerek daha güvenli ve etkin görevler yapılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, yapay zekâ destekli simülasyonlar, uzay misyonlarının tasarım süreçlerini hızlandırmaktadır. Uzay teknolojilerinin ve yapay zekânın birleşimi, tıptan iletişime kadar geniş bir yelpazede yenilikleri tetikleyerek, insanlığın evrendeki yolculuğunu güçlendirmektedir.

Uzay çalışmaları ve yapay zekâ, insanlığın geleceğini şekillendiren iki güçlü alan olarak birleşiyor. Bu kesişim, teknolojik yenilikleri hızlandırarak ekonomik, çevresel ve sosyal sorunlara çözümler sunma potansiyeli taşıyor. Uzay teknolojileri, tıptan iletişime kadar birçok alanda devrim niteliğinde yeniliklere öncülük ederken, yapay zekâ bu süreçleri daha verimli ve otonom hale getiriyor. Örneğin, yapay zekâ destekli uydu sistemleri, iklim değişikliğini izlemede ve doğal afet tahminlerinde kritik rol oynuyor. Ayrıca, uzay görevlerinde kullanılan otonom rove'lar, yapay zekâ sayesinde bilinmeyen ortamlarda daha hızlı ve doğru kararlar alabiliyor. Türkiye, bu alanda yetişen genç mühendisleri ve artan teknolojik yatırımlarıyla önemli bir potansiyele sahip. Genç nesiller, bu teknolojilere odaklanarak hem ulusal hem de küresel çapta yeniliklere katkı sağlayabilir.

Uzay çalışmaları ve yapay zekâ, bu vizyonla birleştiğinde, insanlığın sınırlarını zorlayan bir macera olmanın ötesine geçerek geleceği dönüştüren bir güç haline geliyor. Bu nedenle, bu alanlara yatırım yapmak, sürdürülebilir bir dünya ve ilham verici bir gelecek için vazgeçilmezdir.

Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki rekabet, uzay keşfinin tarihini derinden şekillendirmiştir. Bu çekişme, uzay teknolojilerinin hızla gelişmesini sağlarken, insanlığın uzay macerasını politik bir yarışa dönüştürmüştür. 1940'larda Almanların V-2 roketleriyle başlayan uzay çalışmaları, Soğuk Savaş'ta hız kazanmış, ancak politik nedenlerle sınırlı bir gelişim göstermiştir. Yine de, NASA'nın kurulmasıyla sivil uzay araştırmaları yeni bir boyut kazanmış ve teknolojinin özel sektöre transferi önünü açmıştır. Bu sayede, telefonlardan güneş panellerine kadar günlük yaşamda kullanılan birçok yenilik ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise SpaceX ve Blue Origin gibi özel şirketler, maliyetleri düşürerek ve seri üretim odaklı yaklaşımlar geliştirerek uzay sektörünü yeniden şekillendirmektedir. Bu yeni uzay çağı, araçları ortadan kaldırarak inovasyonu hızlandırmakta ve uzaya erişimi demokratikleştirmektedir. Böylece, küçük şirketler bile uydu gönderme imkânına sahip olmaktadır. Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki rekabet, uzay keşfini politik bir arenaya çevirse de, bugünkü yenilikçi ve erişilebilir uzay çağının temellerini atmıştır. Bu dönüşüm, uzayın insanlık için daha ulaşılabilir ve yenilikçi bir alan haline gelmesini sağlamaktadır.

Özel sektörün etkisi, uzay keşfini dönüştürerek insanlığın uzaya erişimini daha erişilebilir ve yenilikçi bir hale getirmiştir. Bu etki, uzay turizminden düşük Dünya yörüngesi uydularına kadar geniş bir yelpazede hissedilmektedir. SpaceX gibi şirketlerin öncülük ettiği yeniden kullanılabilir roket teknolojileri, fırlatma maliyetlerini dramatik bir şekilde düşürmüş ve uzay erişimini ekonomik hale getirmiştir. Uzay turizminin yaygınlaşması, roket fırlatma sayısını artırarak daha fazla test verisi toplanmasını sağlamış ve bu da teknolojinin hızla gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, özel sektörün yenilikçi yaklaşımları, küçük ölçekli şirketlerin bile düşük maliyetli uydu projelerine katılmasını mümkün kılmıştır. Bu durum, uzay sektöründe rekabeti artırarak teknolojik inovasyonu hızlandırmaktadır. Örneğin, yeniden kullanılabilir roketler, hem çevresel etkileri azaltmakta hem de uzay görevlerinin sıklığını artırmaktadır. Özel sektörün etkisi, uzayı yalnızca devletlerin değil, girişimcilerin

ve yenilikçilerin de alanı haline getirerek insanlığın uzay macerasını yeniden tanımlamaktadır. Bu dönüşüm, uzayın herkes için daha ulaşılabilir bir geleceğe kapı aralamaktadır.

Yapay zekâ ve uzay radyasyonu, uzay teknolojilerinin gelişiminde hem fırsatlar sunan hem de önemli sınırlamalar getiren iki kritik unsurdur. Yapay zekâ, uzay görevlerini daha otonom ve verimli hale getirerek insanlığın uzay keşfini dönüştürmekte, ancak uzay radyasyonu bu teknolojilerin uygulanmasını zorlaştırmaktadır. NASA'nın Ingenuity Mars Helikopteri, bu kesimin en çarpıcı örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. 2021'de Perseverance gezginiyle Mars'a gönderilen bu helikopter, yalnızca bir ay çalışması beklenirken, yapay zekâ destekli sistemleri sayesinde üç yıl boyunca 72 uçuş gerçekleştirmiştir. Bu başarı, basit ama etkili teknolojilerin kullanımından kaynaklanmıştır. Örneğin, helikopterde uzay sınıfı çipler yerine, radyasyona karşı daha dayanıklı olan eski bir Samsung telefonun Snapdragon işlemcisi tercih edilmiştir, çünkü uzay sınıfı çipler ağır ve hantal bulunmuştur. Bu strateji, yapay zekânın uzay radyasyonu gibi çevresel zorluklara rağmen etkili bir şekilde kullanılabileceğini göstermiştir. Ayrıca, yapay zekâ, veri analizi ve otonom navigasyon gibi alanlarda uzay görevlerinin başarısını artırmaktadır. Yapay zekâ ve uzay radyasyonu, uzay teknolojilerinin sınırlarını zorlarken, yenilikçi çözümlerle bu engellerin aşılabileceğini kanıtlamaktadır. Bu nedenle, yapay zekânın uzaydaki potansiyelini artırmak için radyasyona dayanıklı teknolojilere yatırım yapmak kritik önem taşımaktadır.

Ingenuity ve yapay zekâ, uzay keşfinde sınırlamaları aşarak yenilikçi çözümler üretme potansiyelini ortaya koymaktadır. Bu ikili, zorlu koşullarda yaratıcı yaklaşımlarla teknolojik sınırları zorlayarak hem uzay hem de Dünya için yeni imkanlar sunmaktadır. NASA'nın Ingenuity Mars Helikopteri, Mars'ın Dünya'nın sadece %6'sı kadar yoğun olan atmosferinde uçabilmek için hafif ama güçlü bir tasarıma ihtiyaç duymuştur. Bu başarı, en ileri teknolojilere bağımlı olmadan basit ve etkili çözümlerle büyük sonuçlar elde edilebileceğini göstermiştir. Örneğin, Ingenuity'de kullanılan yapay zekâ destekli navigasyon sistemleri, helikopterin otonom uçuşlar gerçekleştirerek 72 görev tamamlamasını sağlamıştır. Bu proje, NASA'nın teknoloji transfer programının bir örneği olarak, geliştirilen teknolojilerin gelecekteki Mars görevlerinde kullanılmak üzere iki yeni helikopter tasarımına ilham verdiğini kanıtlamıştır. Ayrıca, bu teknolojiler, Dünya'da drone ve otonom

sistemler gibi alanlarda geniş uygulamalara sahip olmuştur. Ingenuity ve yapay zekâ, uzay keşfinde yenilikçiliğin gücünü vurgulayarak, sınırlamaların yaratıcılıkla aşılabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, bu tür projeler, gelecek nesillere hem uzayda hem de Dünya’da inovasyon için ilham vermektedir.

Blue Origin, Blue Moon ve aviyonikler, uzayda sürdürülebilir bir insan varlığı oluşturma vizyonunun temel taşlarını oluşturmaktadır. Bu üçlü, Ay’ı insanlığın uzay keşfi için stratejik bir merkez haline getirerek geleceğin uzay altyapısını şekillendirmektedir. Blue Origin’in Blue Moon iniş aracı, gelişmiş aviyonik sistemleriyle donatılarak insanları Ay’a taşımaya ve Apollo görevlerinden farklı olarak kalıcı bir Ay üssü kurmayı hedeflemektedir. Bu üs, Ay’ı Mars ve diğer gezegenlere yapılacak görevler için bir fırlatma noktası olarak kullanmayı mümkün kılarak maliyet ve çevresel avantajlar sağlamaktadır. Örneğin, Ay’ın düşük yerçekimi, roket fırlatmalarını Dünya’ya kıyasla daha az enerjiyle gerçekleştirmeyi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, Ay’da kurulacak Gateway istasyonu, Blue Moon’un yüzeyle derin uzay arasında bir köprü görevi görmesini sağlayarak uzay keşfinin sürdürülebilir bir altyapıya geçişini desteklemektedir. Bu projeler, uzayda kalıcı bir insan varlığı oluşturma vizyonunun önemli birer parçasıdır. Blue Origin, Blue Moon ve aviyonikler, bu yenilikçi yaklaşımla uzay keşfini daha erişilebilir ve sürdürülebilir bir geleceğe taşımaktadır. Bu nedenle, bu tür girişimler, insanlığın uzaydaki uzun vadeli hedeflerini gerçekleştirmede kritik bir rol oynamaktadır.

Yapay zekânın Blue Origin, Blue Moon ve aviyoniklere katkısı, uzay keşfini daha verimli ve otonom hale getirerek sürdürülebilir bir geleceğin kapılarını aralamaktadır. Yapay zekâ, Blue Moon iniş aracının aviyonik sistemlerinin tasarımında ve uzay görevlerinin yönetiminde kritik bir rol oynayarak uzay keşfini dönüştürmektedir. Blue Origin’in Ay’a kalıcı bir üs kurma hedefi, yapay zekânın veri analizi ve otonom sistemlerle desteklenen yenilikçi aviyonik tasarımlarına dayanmaktadır.

Örneğin, yapay zekâ, tasarım süreçlerini hızlandırarak Blue Moon’un navigasyon ve kontrol sistemlerini optimize etmekte, böylece Ay’ın zorlu koşullarında güvenli inişler sağlamaktadır. Ayrıca, veri madenciliği yoluyla uzaydan gelen verilerin daha iyi analiz edilmesini sağlayarak görev planlamasını iyileştirmektedir. Ancak, uzaydaki güç tüketimi ve radyasyon direnci gibi teknik sınırlamalar, yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesinde zorluklar yaratmaktadır. NASA’nın Ingenuity helikopteri örneğinde olduğu gibi, sınırlı işlem gücü nedeniyle

le sık sık güncellenen otonom yazılımlar, daha esnek ve bağımsız sistemlere olan ihtiyacı ortaya koymuştur. Yapay zekânın Blue Origin, Blue Moon ve aviyoniklere katkısı, bu engelleri aşarak uzay robotlarının daha hızlı ve bağımsız karar alabilen sistemlere evrilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, yapay zekânın uzay teknolojilerindeki entegrasyonu, insanlığın Ay ve ötesindeki hedeflerine ulaşmada vazgeçilmez bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye’de uzay teknolojileri, yenilikçi çözümler ve genç nesillerin potansiyeliyle küresel arenada dikkat çekici bir yükseliş göstermektedir. Bu yükseliş, Türkiye’yi uzay yarışında önemli bir oyuncu haline getirerek teknolojik ve ekonomik fırsatlar sunmaktadır. Baykar gibi şirketler, düşük maliyetli ve yenilikçi uzay teknolojileri geliştirerek Türkiye’nin küresel uzay sektöründe rekabet gücünü artırmaktadır. Örneğin, bu şirketlerin ürettiği insansız sistemler ve uydu teknolojileri, hem ulusal hem de uluslararası alanda büyük ilgi görmektedir. Uzay teknolojileri, geçmişte olduğu gibi bugün de yeniliklerin öncüsü olmayı sürdürmektedir; GPS, güneş panelleri ve tıbbi görüntüleme gibi buluşlar, uzay araştırmalarının birer ürünü olarak günlük yaşamı dönüştürmüştür. Yapay zekâ, bu yenilikleri hızlandırarak uzay keşfini daha verimli ve erişilebilir hale getirme potansiyeline sahiptir. Ancak, AI’nın uzaydaki uygulamaları, teknik ve çevresel sınırlamalar nedeniyle henüz tam kapasiteye ulaşmamıştır. Nükleer güç gibi alternatif enerji kaynakları, AI odaklı robotların uzayda daha etkin çalışmasını sağlayabilir, fakat bu süreç zaman alacaktır. Türkiye’de uzay teknolojileri, genç nesillere ilham vererek inovasyonun önünü açmakta ve ülkenin küresel çapta bir teknoloji merkezi olma yolunda ilerlemesini sağlamaktadır. Bu nedenle, Türkiye’nin bu alandaki yatırımları, hem bilimsel hem de ekonomik açıdan parlak bir gelecek vaat etmektedir.

Teknofest ve Genç Nesillerin Katkısı ve Gelecek Perspektifi

Teknofest, Türkiye’de genç nesillerin teknoloji ve inovasyon tutkusunu ateşleyen bir platform olarak öne çıkmaktadır. Bu etkinlik, girişimcilik ve yaratıcılık için bir katalizör görevi görerek gençleri büyük ölçekli yeniliklere katkıda bulunmaya teşvik etmektedir. Teknofest, uzay teknolojileri ve yapay zekâ gibi alanlarda düzenlenen yarışmalar ve projelerle gençlerin potansiyelini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, genç mucitler, bu platformda küçük ölçekli projelerle başlayarak uydu tasarımlarından otonom sistemlere kadar yenilikçi çözümler geliştirebilmektedir. Türkiye’nin uzay teknolojilerindeki yükselişi, Teknofest gibi etkinliklerle

desteklenerek gençler için eşsiz fırsatlar sunmaktadır. Bu platform, Baykar gibi şirketlerin yenilikçi yaklaşımlarından ilham alarak gençleri teknoloji üretimine dahil etmektedir. Ayrıca, Teknofest'in sağladığı eğitim ve mentorluk imkanları, katılımcıların küresel standartlarda projeler geliştirmesine olanak tanımaktadır. Ancak, bu tür projelerin sürdürülebilirliği için daha fazla altyapı ve finansman desteği gerekmektedir.

Teknofest, gençlerin küçük projelerle başlayarak büyük ölçekli yeniliklere katkıda bulunabileceğini göstererek Türkiye'nin teknoloji ekosistemini güçlendirmektedir. Bu nedenle, Teknofest'in sunduğu fırsatlar, Türkiye'nin uzay ve teknoloji alanındaki geleceğini şekillendirmede kritik bir rol oynamaktadır. Uzay turizmi, özel sektörün uzaydaki rolünü artıran bir başka alan. Bu tür girişimlerin roket teknolojilerini geliştirdiği ve maliyetleri düşürdüğü görülüyor.

Bu, uzayın daha geniş bir kitleye açılmasını sağlıyor ve yeni iş modellerinin ortaya çıkmasına olanak tanıyor. Uzay ve AI'nın birleşimi, insanlığın geleceğini şekillendirecek bir potansiyele sahip. Alası'nın vurduğu gibi, bu alan sadece bilimsel keşiflerle sınırlı değil; aynı zamanda ekonomik ve sosyal dönüşümleri de tetikliyor. Türkiye, bu dönüşümde stratejik bir rol oynayabilir.

Sonuç

Uzay teknolojileri ile yapay zekâ, insanlığın bilimsel ve teknolojik sınırlarını zorlayarak geleceği şekillendiren iki güçlü alan olarak birbirini tamamlamaktadır. Bu iki alanın kesişim noktası, bilim kurguyu gerçeğe dönüştürmekte; uzay keşfi ve yenilik kapasitesini yeniden tanımlamaktadır.

NASA'nın Ingenuity Mars Helikopteri örneğinde görüldüğü üzere, sınırlı kaynaklar ve zorlu koşullar altında dahi yenilikçi çözümler üretmek mümkündür. Yapay zekâ, özellikle otonom navigasyon ve veri analizi gibi uygulamalar aracılığıyla uzay görevlerinde devrim yaratmakta; böylece hem görevlerin güvenliğini hem de verimliliğini artırmaktadır. Bu bağlamda, Mars'taki keşiflerden Ay'da kalıcı üsler kurulmasına kadar geniş bir yelpazede yapay zekâ destekli teknolojilerin kullanımı giderek daha önemli hale gelmektedir. Bununla birlikte, radyasyon direnci ve güç tüketimi gibi teknik sınırlamalar, bu teknolojilerin potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için aşılması gereken temel engeller olarak varlığını sürdürmektedir.

Türkiye açısından bakıldığında, uzay teknolojileri ve yapay zekâ alanındaki yatırımlar, ülkenin küresel teknoloji ekosistemindeki konumunu güçlendirmekte ve genç nesiller için ilham verici bir zemin oluşturmak-

tadır. Baykar gibi şirketlerin düşük maliyetli ve yenilikçi çözümleri, Türkiye'nin bu alanda uluslararası bir aktör olma potansiyelini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Teknofest gibi etkinlikler aracılığıyla gençlerin küçük ölçekli projelerden başlayarak büyük yeniliklere katkıda bulunabilmesi, ulusal inovasyon kapasitesini artıran kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu potansiyelin tam olarak hayata geçirilebilmesi için eğitim, altyapı ve araştırma yatırımlarının artırılması gerekmektedir.

Geleceğe yönelik olarak, uzayda kalıcı insan varlığı ile otonom yapay zekâ sistemlerinin birleşimi, insanlığın evrendeki keşif yolculuğunu dönüştürerek yeni bir çağın kapılarını aralamaktadır. Ay'da kurulacak üsler, Mars ve ötesine yapılacak görevler için stratejik bir fırsat noktası sağlayacak; yapay zekâ destekli robotik sistemler ise insan müdahalesi olmaksızın karmaşık görevleri üstlenebilecektir.

Teknik ve çevresel zorlukların aşılması, daha esnek ve dayanıklı sistemlerin geliştirilmesine bağlıdır. Bu noktada yapay zekâ, veri analizi ve bağımsız karar alma kapasitesiyle, uzay görevlerini daha verimli, güvenli ve sürdürülebilir hale getiren temel bir unsur olmaktadır.

Uzay teknolojileri ile yapay zekâ, insanlığın bilimsel ve teknolojik sınırlarını genişleterek geleceği şekillendiren stratejik alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu iki alanın kesişimi, Mars'taki Ingenuity helikopteri örneğinde görüldüğü gibi sınırlı kaynaklar ve zorlu koşullarda dahi yenilikçi çözümler üretilebileceğini göstermektedir.

Yapay zekâ, otonom navigasyon ve veri analizi kapasitesiyle uzay görevlerinin verimliliğini artırmakta; Ay'da kalıcı üslerin kurulmasından derin uzay keşiflerine kadar geniş bir yelpazede insanlığın vizyonunu dönüştürmektedir. Ancak, radyasyon direnci ve güç tüketimi gibi teknik sınırlamalar, bu teknolojilerin potansiyelinin tam olarak hayata geçirilebilmesi için aşılması gereken temel engellerdir.

Türkiye açısından bakıldığında, Baykar gibi şirketlerin öncülüğünde geliştirilen düşük maliyetli çözümler ve Teknofest gibi platformların sunduğu fırsatlar, ülkenin bu alanda küresel bir aktör olma kapasitesini güçlendirmektedir.

Bununla birlikte, eğitim, altyapı ve araştırma yatırımlarının artırılması, bu potansiyelin sürdürülebilir başarıya dönüştürülmesi için kritik önemdedir. Sonuç olarak, yapay zekâ ve uzay teknolojilerinin birleşimi yalnızca bilimsel değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik bir dönüşüm vaat ederek insanlığın ortak geleceğini aydınlatacak stratejik bir sinerji ortaya koymaktadır.

Giriş

Küresel bilgi politikası, dünya ülkelerinin sosyal ve ekonomik gelişiminde vazgeçilmez bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde medya olmadan toplumların ilerlemesini veya ülkelerin kalkınmasını hayal etmek zordur. Bu nedenle, bilgi politikası, modern toplumlar da ideolojik ve kültürel dönüşümün temel taşlarından biridir. Küreselleşme, bilgi akışını hızlandırarak bireylerin dünya görüşünü sürekli dönüştürmektedir. Ancak, bu süreçte dezenformasyon ve manipülatif içerikler gibi tehdit oluşturan unsurlar göz ardı edilemez. Medya, devletler arasında sosyal ve siyasi üstünlük mücadelesinde belirleyici bir rol oynar. Ülkeler, hızlı ve güvenilir bilgi ortamları oluşturmak için yoğun çaba sarf etmektedir. Küresel bilgi politikası, toplumların bilinçlenmesinde ve yönlendirilmesinde kritik bir öneme sahiptir.

Medya, toplumların sosyal ve siyasi dinamiklerini şekillendiren güçlü bir araçtır. Televizyon, radyo, internet ve sosyal medya platformları, devlet yönetiminde etkili iletişim kanalları olarak öne çıkar. Bu araçlar, kamuoyunu bilgilendirme ve yönlendirme kapasitesine sahiptir. Ancak, medyanın bu gücü, tarafsızlık ve doğruluk gibi sorumlulukları da beraberinde getirir. Örneğin, manipülatif haberler toplumsal kutuplaşmayı artırabilirken, doğru bilgi akışı sosyal uyumu güçlendirir. Medya içeriklerinin hızlı, objektif ve etik bir şekilde sunulması, toplumsal güvenin korunması için elzemdir. Medyanın toplumsal etkisi, içeriklerin kalitesine ve sunum biçimine bağlıdır.

Son yıllarda medya sektörünün geliştirilmesi için önemli adımlar atılmıştır. Medya kuruluşlarının özgürce faaliyet göstermesi ve ifade özgürlüğünün sağlanması, reformların temel hedeflerindedir. Medya sektörü, çeşitlilik ve erişim gücüyle toplumsal bilinçlenmeyi destekler. İnternet yayıncılığı hızla büyümüş, bilgiye erişimi kolaylaştırarak sektörün kapsayıcılığını artırmıştır. Ancak, bu gelişmelerin sürdürülebilir olması için kalite standartlarının korunması gerekir. Medya sektörü, toplumsal gelişimi destekleyen bir araçtır.

Televizyon ve radyo, toplumsal farkındalığı artırmak ve kamuoyunu bilgilendirmek için kilit bir rol oynar. Sosyal meseleleri ele alan programlar, halkın sorunlarına çözüm arar. Örneğin, analiz programları ve tartışma programları, toplumsal sorunların derinlemesine incelenmesini sağlar. Bu programlar, halkın sesini duyurarak demokratik katılımı teşvik eder. Ancak, etkili olabilmeleri için tarafsızlık ve halk odaklılık ilke-

lerine bağlı kalınması gerekir. Televizyon ve radyonun toplumsal rolü, içeriklerin kalitesine ve erişilebilirliğine bağlıdır.

Sosyal medya, medya sektörünün önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Televizyon kanallarının Telegram, Instagram ve YouTube gibi platformlarda aktif olması, halkla doğrudan iletişim kurmayı kolaylaştırır. Sosyal medya, medya kuruluşlarının erişim alanını genişletir ve izleyiciyle interaktif bir ilişki kurar. Ancak, sosyal medyada içerik üretiminde etik standartların korunması kritik bir öneme sahiptir. Sosyal medya, medya sektörünün modern yüzünü temsil eder.

Canlı yayınlar, medya sektörünün en etkili araçlarından biridir. Ulusal çapta düzenlenen etkinlikler, bayram programları ve konserler, yüksek kalitede canlı yayınlarla dünya çapında izleyiciye ulaşır. Canlı yayınlar, izleyiciyle anlık bağ kurarak medyanın etkisini artırır. Bu programlar, hem yaratıcı etkiyi hem de ekonomik verimliliği artırır. Ancak, teknik altyapı ve içerik kalitesi, bu yayınların etkisini belirler. Canlı yayınlar, medya sektörünün dinamik yapısını güçlendirir.

Analitik programlar, toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlar. Sosyal ve ekonomik meseleleri derinlemesine analiz eden bu programlar, izleyicilere olayların arka planını anlamada rehberlik eder. Ancak, tarafsız ve objektif bir yaklaşım benimsenmesi gerekir. Örneğin, toplumsal sorunlara odaklanan tartışma programları, kamuoyunun bilinçlenmesini destekler. Analitik programlar, halkın sorunlarını ekrana taşıyarak çözüm yolları arar. Bu programlar, toplumsal bilinçlenmeyi destekler.

Medya reformları, ifade özgürlüğünü güçlendirme-

yi hedefler. Medya kuruluşlarının bağımsızlığı, demokratik bir toplumun temel taşlarından biridir. Son yıllarda yapılan düzenlemeler, medya çalışanlarının özgürce içerik üretmesini teşvik eder. Ancak, bu özgürlüğün etik sınırlar içinde kullanılması önemlidir. Manipülatif veya sansasyonel içerikler, medyanın güvenilirliğini zedeler. İfade özgürlüğü, medya sektörünün toplumsal sorumluluğunu artırır.

Medya içeriklerinin etik ve kültürel değerlere uygunluğu, sektörün temel önceliklerinden biridir. İnsan onurunu yücelten ve toplumsal değerleri güçlendiren içerikler, halkın güvenini kazanır. Ancak, sansasyonel veya düşük kaliteli içerikler, medyanın itibarını zedeler. Örneğin, insani değerleri ön plana çıkaran programlar, toplumsal uyumu güçlendirir. Etik ve kültürel değerler, medya içeriklerinin kalitesini belirler.

Küresel bilgi politikası, hızlı bilgi akışıyla toplumları dönüştürürken, tehditler de barındırır. Dezenformasyon, manipülasyon ve siber saldırılar, küresel bilgi ortamını riske atar. Örneğin, sosyal medyada yayılan yanlış bilgiler, toplumsal güveni sarsabilir. Ülkeler, bu tehditlere karşı hızlı ve güvenilir bilgi kanalları oluşturmak için çalışır. Ancak, bu süreçte etik standartların korunması kritik bir öneme sahiptir. Küresel bilgi politikası, hem fırsatlar hem de riskler sunar.

Medya kuruluşlarının çeşitliliği, sektörün dinamizmini artırır. Devlet ve özel televizyon ile radyo kanalları, geniş bir içerik yelpazesi sunar. Bu çeşitlilik, farklı toplumsal kesimlere hitap etmeyi sağlar. Ancak, bu çeşitliliğin sürdürülebilir olması için kalite standartları korunmalıdır. Örneğin, gençlere yönelik programlar eğitim ve kültürel gelişimi desteklerken, toplumsal değerleri güçlendiren içerikler halkın güvenini kazanır. Medya çeşitliliği, toplumsal kapsayıcılığı artırır.

İnternet yayıncılığı, medya sektörünün en hızlı büyüyen alanlarından biridir. İnternet yayınları, bilgiye erişimi kolaylaştırır ve halkla doğrudan iletişim kurar. Sosyal medya platformlarındaki resmi sayfalar, medya kuruluşlarının erişim alanını genişletir. Ancak, internet yayıncılığında etik standartların korunması gerekir. Örneğin, izleyici geri bildirimlerini toplayan sosyal medya araçları, interaktif iletişimi güçlendirir. İnternet yayıncılığı, medya sektörünün modern yüzünü temsil eder.

Canlı yayınlar, toplumsal katılımı artıran önemli bir araçtır. Tartışma programları, izleyicilerin doğrudan katılımını sağlar. Örneğin, sosyal medya üzerinden gelen yorumların canlı yayında paylaşılması, halkın sesini duyurur. Bu, demokratik katılımı güçlendirir. Ancak, canlı yayınların etkili olabilmesi için teknik altyapı ve

içerik kalitesi önemlidir. Canlı yayınlar, medya sektörünün interaktif yönünü güçlendirir.

Analitik programlar, toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlar. Sosyal ve ekonomik meseleleri derinlemesine analiz eden bu programlar, izleyicilere olayların arka planını anlamada rehberlik eder. Örneğin, toplumsal sorunlara objektif bir bakış sunan programlar, kamuoyunun bilinçlenmesini destekler. Ancak, tarafsız ve halk odaklı bir yaklaşım benimsenmesi gerekir. Analitik programlar, toplumsal bilinçlenmeyi destekler.

Medya, toplumsal sorunların çözümüne odaklanır. Halkın sorunlarını ekrana taşıyan programlar, devlet kurumlarının ve kamuoyunun dikkatini çeker. Örneğin, tartışma programları, çözüm yolları aramaya olanak tanır. Ancak, sansasyonel içeriklerden kaçınılması gerekir. Medya, toplumsal sorunların çözümünde katalizör rolü oynar.

Sosyal medya, medya kuruluşlarının izleyiciyle doğrudan iletişim kurmasını sağlar. Sosyal medya sayfaları, izleyici geri bildirimlerini toplamak için etkili bir araçtır. Örneğin, gençlerle interaktif iletişim kuran platformlar, medya sektörünün erişim alanını genişletir. Ancak, sosyal medyada etik standartların korunması önemlidir. Sosyal medya, izleyiciyle bağ kurmayı güçlendirir.

Medya içerikleri, halkın sorunlarına odaklanarak toplumsal fayda sağlamayı hedefler. İnsani değerleri yücelten programlar, halkın güvenini kazanır. Örneğin, toplumsal uyumu güçlendiren içerikler, medyanın etkisini artırır. Ancak, içeriklerin halk odaklı olabilmesi için tarafsızlık ve doğruluk ilkelerine bağlı kalınması gerekir. Halk odaklılık, medyanın toplumsal etkisini artırır.

Medya sektörünün gelişimi, nitelikli medya çalışanlarının yetiştirilmesine bağlıdır. Medya eğitimi, gazetecilerin etik ve profesyonel standartlara uygun içerik üretmesini sağlamalıdır. Örneğin, analiz becerileri ve dijital medya araçlarına hakimiyet, modern gazetecilik için vazgeçilmezdir. Ancak, eğitim müfredatlarının sektörel ihtiyaçlara uyum sağlaması gerekir. Medya eğitimi, sektörün geleceğini şekillendirir.

Medya, kültürel değerlerin korunması ve tanıtılmasında önemli bir rol oynar. Tarihi ve kültürel mirası tanıtan programlar, geniş kitlelere ulaşır. Ancak, bu içeriklerin modern formatlarla sunulması gerekir. Örneğin, kültürel projeler, toplumsal bilinci artırır. Medya, kültürel değerlerin korunmasında köprü görevi görür.

Medya, gençlere yönelik programlarla toplumsal bilinçlenmeyi destekler. Eğitim ve kültürel gelişimi

teşvik eden programlar, gençlerin potansiyelini artırır. Sosyal medya araçları, gençlerle doğrudan iletişim kurar. Ancak, bu programların gençlerin ilgi alanlarına uygun olması gerekir. Medya, gençlik ve toplum arasında bağ kurar.

Medya sektörü, teknolojik gelişmelerle dönüşmektedir. İnternet yayıncılığı ve sosyal medya, medya kuruluşlarının erişim alanını genişletir. Örneğin, YouTube ve Telegram platformlarındaki aktiflik, izleyici kitlesini artırır. Ancak, teknolojik dönüşüm, etik standartların korunmasını gerektirir. Teknolojik dönüşüm, medya sektörünün geleceğini şekillendirir.

Medya reformları, ifade özgürlüğünü güçlendirmeyi hedefler. Medya kuruluşlarının bağımsızlığı, demokratik bir toplumun temel taşlarından biridir. Son yıllarda yapılan düzenlemeler, medya çalışanlarının özgürce içerik üretmesini teşvik eder. Ancak, bu özgürlüğün etik sınırlar içinde kullanılması önemlidir. İfade özgürlüğü reformları, medya sektörünün güvenilirliğini artırır.

23. Medya İçeriklerinde Sansasyonel İçerik Sorunu

Medya içeriklerinde sansasyonel konuların ön plana çıkması, sektörün güvenilirliğini tehdit eder. Örneğin, şiddet veya skandal odaklı haberler, toplumsal değerlere zarar verebilir. Medya, halkın sorunlarına odaklanarak etik içerik üretmelidir. Sansasyonel içeriklerden kaçınılması, medyanın toplumsal sorumluluğunu güçlendirir.

Medya içeriklerinin etkisi, izleyicilerin bilinç düzeyine bağlıdır. Kitap okuma alışkanlığının azlığı, medya içeriklerinin kalitesini gölgede bırakabilir. Örneğin, klasik eserlerin okunma oranı düşüktür. Medya, eğitimli bir izleyici kitlesi oluşturmak için kültürel içerikleri teşvik etmelidir. Eğitimli izleyici, medyanın etkisini artırır. Medya çalışanlarının dil kullanımı, kültürel ve etik standartlara uygun olmalıdır. Yabancı kelimelerin yoğun kullanımı, dilin saflığını tehdit eder. Medya, dilin doğru ve etkili kullanımını teşvik etmelidir. Örneğin, program isimlerinde yerel dile uygun seçimler yapılmalıdır. Dil kullanımı, medyanın kültürel etkisini güçlendirir.

Medya, toplumsal bilinci artırmak için önemli bir araçtır. Tartışma programları, halkın sorunlarını tartışarak bilinçlenmeyi destekler. Ancak, bu programların tarafsız ve halk odaklı olması gerekir. Örneğin, sosyal meselelere odaklanan programlar, kamuoyunu bilgilendirir. Medya, toplumsal bilinci şekillendirir.

Medya sektörü, küresel rekabette yer almak için dijital platformlara yatırım yapmaktadır. YouTube ve Instagram'daki aktiflik, küresel izleyiciye ulaşmayı sağlar. Ancak, bu süreçte yerel kültürel değerlerin korunması

önemlidir. Medya, küresel rekabette ulusal sesi duyurur.

Medya, bloggerlerle işbirliği yaparak erişim alanını genişletir. Blogger projeleri, medya içeriklerinin genç ve dinamik kitlelere ulaşmasını sağlar. Ancak, blogger içeriklerinin etik standartlara uygunluğu kontrol edilmelidir. Blogger işbirlikleri, medya sektörünün yenilikçi yüzünü temsil eder.

Sonuç

Medya reformları, ifade özgürlüğünü ve toplumsal bilinçlenmeyi güçlendirir. Medya kuruluşlarının çeşitliliği ve bağımsızlığı, demokratik bir toplumun temel taşlarından biridir. Ancak, bu reformların sürdürülebilir olması için etik standartlar korunmalıdır. Medya reformları, toplumsal gelişimi destekler.

Canlı yayınlar, medya sektörünün en etkili araçlarından biridir. İzleyiciyle anlık bağ kurarak toplumsal katılımı artırır. Ancak, teknik altyapı ve içerik kalitesi, bu yayınların etkisini belirler. Canlı yayınlar, medya sektörünün dinamik yapısını güçlendirir.

Analitik programlar, toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlar. Sosyal ve ekonomik meseleleri analiz eden programlar, halkın bilinçlenmesine rehberlik eder. Ancak, tarafsız ve objektif bir yaklaşım benimsenmesi gerekir. Analitik programlar, medyanın toplumsal sorumluluğunu artırır.

Sosyal medya, medya sektörünün izleyiciyle bağ kurmasını sağlar. Telegram ve YouTube gibi platformlar, medya kuruluşlarının erişim alanını genişletir. Ancak, sosyal medyada etik standartların korunması önemlidir. Sosyal medya, medya sektörünün modern yüzünü temsil eder.

Medya, kültürel değerlerin korunmasında köprü görevi görür. Tarihi ve kültürel mirası tanıtan programlar, geniş kitlelere ulaşır. Ancak, bu içeriklerin modern formatlarla sunulması gerekir. Kültürel değerler, medyanın toplumsal etkisini güçlendirir.

6. Medya Eğitiminin Geleceği

Medya eğitimi, sektörün gelişimi için kritik bir öneme sahiptir. Gazetecilerin etik ve profesyonel standartlara uygun içerik üretmesi, eğitimle mümkündür. Müfredatların sektörel ihtiyaçlara uyum sağlaması gerekir. Medya eğitimi, sektörün geleceğini şekillendirir.

7. Medya ve Toplumsal Sorumluluk

Medya, toplumsal sorunlara çözüm arayarak sorumluluk üstlenir. Sansasyonel içeriklerden kaçınılması ve halk odaklılık, medyanın güvenilirliğini artırır. Medya, toplumsal bilinçlenmeyi destekleyerek demokratik bir toplumun gelişimine katkı sağlar

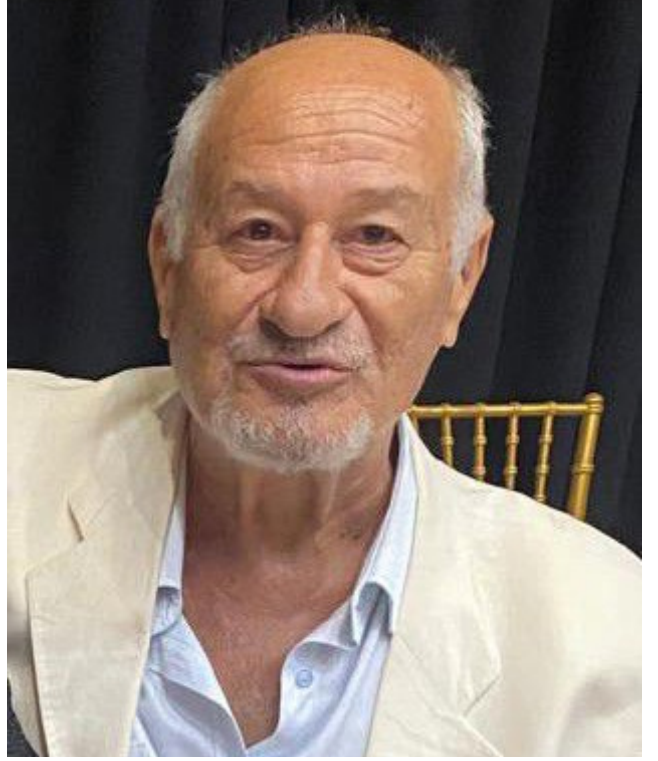
Giriş

Antakya'nın çok kültürlü yapısı, müziğin evrensel dilinde eşsiz bir mozaik oluşturur. Bu şehir, tarih boyunca farklı medeniyetlerin kesişim noktası olmuş ve müzikteki çeşitliliğiyle dikkat çeker. Antakya, Roma, Bizans, Arap, Türk ve Ermeni kültürlerinin izlerini taşıyan bir coğrafyada yer alır. Her bir kültür, kendi müzikal mirasını bu topraklara taşımış ve yerel ezgilerle harmanlamıştır. Antakya'nın sokaklarında yankılanan ilahiler, türküler ve klasik müzik eserleri, bu zengin mirasın bir yansımasıdır. Farklı dillerde söylenen şarkılar, bu şehirde bir arada yaşamanın simgesi gibidir. Müzik, Antakya'da sadece bir sanat formu değil, aynı zamanda toplumsal bağların güçlendiricisidir. Bu çeşitlilik, şehirde düzenlenen festivaller ve etkinliklerle de kendini gösterir. Antakya'nın çok kültürlü yapısı, müziğin birleştirici gücünü ortaya koyar. Bu mozaik, Antakya'yı müzikal bir hazine haline getirir.

Antakya'nın müzik kültürü, tarihsel birikimin bir yansımasıdır. Şehir, yüzyıllar boyunca farklı dinlerin ve etnik grupların bir arada yaşadığı bir merkez olmuştur. Antakya, Hristiyanlık, İslam ve Yahudilik gibi dinlerin kutsal mekanlarına ev sahipliği yapar. Bu dini çeşitlilik, müzikte de kendine özgü bir renk oluşturmuştur. Kilitse ilahileri, cami ezanları ve sinagog ayinleri, şehirde aynı anda yankılanabilir. Her bir topluluk, kendi ritüellerine özgü müzikleriyle Antakya'nın ses manzarasını zenginleştirir. Bu müzikler, sadece dini bir anlam taşımaz, aynı zamanda toplumsal kimliklerin bir ifadesidir. Antakya'nın müzik kültürü, tarihsel birikimiyle şekillenmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Bu birikim, Antakya müziğini benzersiz bir konuma taşır.

Antakya'da müzik, toplumsal dayanışmanın bir aracıdır. Müzik, farklı kültürlerden insanları bir araya getiren güçlü bir bağ oluşturur. Şehirde düzenlenen konserler ve halk şenlikleri, bu dayanışmanın en güzel örneklerindedir. Antakya Medeniyetler Korosu, farklı dinlerden ve kültürlerden sanatçıları bir araya getirerek barış mesajları verir. Bu koro, Türkçe, Arapça, Ermenice ve Süryanice şarkılar seslendirir. Her bir şarkı, Antakya'nın çok renkli kimliğini yansıtır. Müzik, dil ve din farklılıklarını aşarak insanları ortak bir duyguda birleştirir. Antakya'da müzik, toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir köprüdür. Bu bağ, Antakya'nın müzik kültürünü daha da anlamlı kılar.

Antakya'nın müziği, doğu ve batı arasında bir köp-

rü kurar. Şehir, coğrafi konumuyla doğu ve batı kültürlerinin kesişim noktasında yer alır. Antakya'da hem makamsal müzik hem de batı müziği unsurları bir arada bulunur.

Türk sanat müziği, Arap müziği ve klasik batı müziği, şehirde kendine özgü bir sentez oluşturur. Bu sentez, Antakya'nın müzik sahnelerinde açıkça görülür. Örneğin, yerel bir düğünde hem halay hem de caz müziği çalınabilir. Bu çeşitlilik, Antakya'nın müzik kültürünün zenginliğini artırır. Antakya'nın müziği, doğu ve batı arasında bir köprü olarak işlev görür. Bu köprü, Antakya'yı müzikal bir merkez haline getirir.

Antakya'da müzik, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Şehirde müzik, sadece özel etkinliklerde değil, günlük yaşamın her anında yer bulur. Sokak çalgıcıları, kahvehanelerdeki sazlı sözlü buluşmalar ve evlerdeki müzikli sohbetler, Antakya'nın ruhunu yansıtır. Çocuklar, ninnilerle büyür; gençler, türkülerle duygularını ifade eder.

Her bir mahallede, farklı bir ezgi duyulabilir. Müzik, Antakya'da bir yaşam biçimidir. İnsanlar, sevinçlerini ve hüznelerini müzikle paylaşır. Antakya'da müzik, günlük yaşamın bir parçası olarak varlığını sürdürür. Bu durum, Antakya'yı müzikal bir şehir yapar.

Antakya'nın müzik geleneği, sözlü kültürle şekil-

lenir. Şehirdeki müzikal miras, kuşaktan kuşağa aktarılmış sözlü geleneklerle zenginleşmiştir. Destanlar, türküler ve ilahiler, bu sözlü kültürün birer parçasıdır. Antakya'da anlatılan hikayeler, genellikle müzikle iç içe geçer. Örneğin, bir aşık, sazıyla hem hikaye anlatır hem de müzik yapar. Bu gelenek, Antakya'nın kültürel kimliğini güçlendirir.

Sözlü kültür, müziğin Antakya'daki derinliğini artırır. Antakya'nın müzik geleneği, sözlü kültürle yoğrulmuş bir hazinedir. Bu hazine, Antakya'nın müzik mirasını eşsiz kılar. Antakya'da müzik, yeniliklere açık bir yapıdadır. Şehir, tarihsel mirasını korurken modern müzik türlerine de kucak açar. Genç müzisyenler, geleneksel ezgileri modern enstrümanlarla yeniden yorumlar. Antakya'da caz, rock ve elektronik müzik gibi türler, yerel motiflerle harmanlanır. Bu yenilikçi yaklaşım, Antakya'nın müzik sahnesini canlı tutar. Şehirdeki müzik festivalleri, bu yeniliklerin sergilendiği platformlar sunar. Antakya'da müzik, hem geçmişe saygı duyar hem de geleceğe bakar. Antakya'nın müzik kültürü, yeniliklere açık yapısıyla dikkat çeker. Bu dinamizm, Antakya'yı müzikte öncü bir şehir yapar.

Antakya'nın müzik kültürü, dini ritüellerle zenginleşir. Farklı dinlerin müzikleri, Antakya'da bir arada yankılanır. Kiliselerde söylenen Süryani ilahileri, camilerde okunan ezanlar ve sinagog ayinleri, şehrin müzikal çeşitliliğini oluşturur. Örneğin, Süryani Ortodoks Kilisesi'nde yapılan ayinlerde kullanılan ilahiler, Aramice dilinde seslendirilir ve derin bir manevi atmosfer yaratır. Bu ilahiler, Antakya'nın Hristiyan mirasının bir yansımasıdır. Müslüman toplumu ise naat ve ilahi formlarıyla müziğe katkıda bulunur. Yahudi cemaatinin ayin müzikleri de şehirde nadir de olsa duyulur. Antakya'nın müzik kültürü, dini ritüellerle şekillenmiş bir mozaiktir. Bu mozaik, Antakya'nın müzikal kimliğini güçlendirir (Öz, 2018: 45).

Antakya'da müzik, etnik çeşitliliğin bir aynasıdır. Şehirde yaşayan Türkler, Araplar, Ermeniler ve Süryaniler, kendi müzikal geleneklerini yaşatır. Türk halk müziği, Antakya'da türkülerle kendini gösterir. Arap müziği, özellikle makamlarıyla dikkat çeker ve düğünlerde sıkça duyulur. Ermeni toplumu, kendi kilise müzikleri ve halk şarkılarıyla katkı sağlar. Süryani müziği ise hem dini hem de dünyevi şarkılarla Antakya'nın ses dünyasını zenginleştirir. Her bir etnik grup, kendi dilinde şarkılar söyler. Bu çeşitlilik, Antakya'nın müzikal dokusunu oluşturur. Antakya'da müzik, etnik çeşitliliğin bir yansıması olarak varlığını sürdürür. Bu yansıma, Antakya'yı benzersiz bir müzik merkezi yapar (Kaya,

2020: 112).

Antakya'nın müzik festivalleri, kültürel çeşitliliği kutlar. Şehirde düzenlenen festivaller, farklı müzik türlerini bir araya getirir. Antakya Medeniyetler Festivali, bu çeşitliliğin en güzel örneklerinden biridir. Festivalde, klasik müzik, halk müziği ve dünya müzikleri bir arada sunulur. Yerel sanatçılar, uluslararası müzisyenlerle aynı sahnede performans sergiler. Bu etkinlikler, Antakya'nın müzik kültürünü dünyaya tanıtır. Festivaller, aynı zamanda yerel halkı bir araya getirir ve kültürel alışverişi teşvik eder. Antakya'nın müzik festivalleri, kültürel çeşitliliğin bir kutlamasıdır. Bu kutlama, Antakya'nın müzikal mirasını güçlendirir (Demir, 2019: 78).

Antakya'da müzik eğitimi, geleneksel ve modern yaklaşımları birleştirir. Şehirdeki müzik okulları ve kurslar, hem yerel hem de evrensel müzik eğitimini destekler. Geleneksel enstrümanlar, bağlama ve ud gibi, genç nesillere öğretilir. Aynı zamanda, piyano ve keman gibi batı enstrümanları da popülerdir. Antakya'daki müzik hocaları, öğrencilerine hem makamsal müziği hem de klasik batı müziğini öğretir. Bu eğitim, Antakya'nın çok kültürlü yapısını yansıtır. Çocuklar, farklı müzik türlerini öğrenerek kültürel çeşitliliğe saygı duyar. Antakya'da müzik eğitimi, geleneksel ve modern yaklaşımları harmanlar. Bu harman, Antakya'nın müzik geleceğini şekillendirir (Yılmaz, 2021: 56).

Antakya'nın müziği, yemek kültürüyle de bağlantılıdır. Şehirdeki müzikal etkinlikler, genellikle yöresel yemeklerle bir arada sunulur. Düğünlerde, bayramlarda ve özel günlerde müzik ve yemek birleşir. Örneğin, bir düğünde çalınan halay eşliğinde künefe ikram edilir. Bu birliktelik, Antakya'nın kültürel zenginliğini yansıtır. Yemek ve müzik, Antakya'da toplumsal bağları güçlendirir. Her bir lezzet, bir ezgiyle tamamlanır. Antakya'nın müziği, yemek kültürüyle iç içe bir deneyim sunar. Bu deneyim, Antakya'nın yaşam tarzını müzikle buluşturur.

Antakya'da sokak müzisyenleri, şehrin ruhunu yansıtır. Sokaklar, Antakya'nın müzikal çeşitliliğinin sergilendiği bir sahnedir. Bir köşe başında ud çalan bir müzisyen, diğer bir sokakta kemaniyle caz yapan bir sanatçı görülebilir. Bu müzisyenler, Antakya'nın çok kültürlü yapısını yansıtır. Yerel halk ve turistler, sokak müzisyenlerinin performanslarıyla keyifli anlar yaşar. Sokak müziği, Antakya'da spontane bir kültürel paylaşım sağlar. Antakya'da sokak müzisyenleri, şehrin müzikal ruhunu canlı tutar. Bu canlılık, Antakya'yı müzikal bir cazibe merkezi yapar.

Antakya'nın müziği, doğayla uyum içindedir. Şehir, Asi Nehri ve çevresindeki doğal güzelliklerle çevrilidir. Bu doğal ortam, Antakya'nın müziğine ilham verir. Örneğin, türkülerde sıkça doğa temaları işlenir. Asi Nehri, birçok şarkıda romantik bir motif olarak yer alır. Müzisyenler, doğanın ritimlerini müziklerine yansıtır. Antakya'nın yeşil vadileri ve dağları, ezgilere ilham kaynağı olur. Antakya'nın müziği, doğayla iç içe bir uyum sergiler. Bu uyum, Antakya'nın müzikal estetiğini güçlendirir .

Antakya'da müzik, genç nesillerle geleceğe taşınır. Genç müzisyenler, Antakya'nın müzikal mirasını devam ettirir. Şehirdeki müzik okulları ve topluluklar, gençlere bu mirası aktarır. Gençler, hem geleneksel hem de modern müzik türlerinde üretim yapar. Örneğin, bir genç grup, türkülerini elektronik müzikle harmanlayabilir. Bu yenilikçi yaklaşım, Antakya'nın müzik sahnesini canlı tutar. Genç nesiller, Antakya'nın müzikal çeşitliliğini kucaklar. Antakya'da müzik, gençlerle geleceğe taşınan bir mirastır. Bu miras, Antakya'nın müzik kültürünü sürdürülebilir kılar (Yılmaz, 2021: 89).

Antakya'nın müziği, toplumsal cinsiyet rollerini de yansıtır. Kadın ve erkek müzisyenler, Antakya'da eşit şekilde sahne alır. Kadınlar, özellikle halk müziği ve ilahi formlarında önemli bir rol oynar. Örneğin, bir kadın aşık, saziyla hikayeler anlatır. Erkekler ise daha çok enstrümantal müzikle öne çıkar. Ancak her iki cinsiyet de Antakya'nın müzik sahnesinde aktiftir. Bu eşitlik, Antakya'nın toplumsal yapısını yansıtır. Antakya'nın müziği, toplumsal cinsiyet rollerini dengeli bir şekilde içerir. Bu denge, Antakya'nın müzik kültürünü daha kapsayıcı yapar (Demir, 2019: 102).

Antakya'da müzik, dil çeşitliliğini kucaklar. Şehirde Türkçe, Arapça, Ermenice ve Süryanice şarkılar bir arada söylenir. Her bir dil, kendi müzikal karakterini taşır. Örneğin, Arapça şarkılar genellikle makamsal bir yapıya sahiptir. Ermenice şarkılar, melankolik ezgileriyle dikkat çeker. Türkçe türküler ise genellikle doğa ve aşk temalarını işler. Bu dil çeşitliliği, Antakya'nın müzikal zenginliğini artırır. Antakya'da müzik, dil çeşitliliğini birleştiren bir köprüdür. Bu köprü, Antakya'nın kültürel mozağını tamamlar (Aydın, 2017: 56).

Antakya'nın müziği, göçmen kültürlerle zenginleşir. Şehir, tarih boyunca farklı coğrafyalardan göç almıştır. Bu göçmenler, kendi müzik geleneklerini Antakya'ya taşımıştır. Örneğin, Arap göçmenler, Ortadoğu'nun makamsal müziklerini şehre tanıtmıştır. Türkmenler, bozlak ve türkü formlarını getirmiştir. Bu göçmen müzikleri, Antakya'nın yerel ezgileriyle harmanlanmıştır.

Göçmen kültürler, Antakya'nın müzik sahnesine yeni renkler katar. Antakya'nın müziği, göçmen kültürlerle zenginleşmiş bir mirastır. Bu miras, Antakya'yı müzikal bir buluşma noktası yapar (Kaya, 2020: 167).

Antakya'da müzik, toplumsal barışın bir sembolüdür. Şehirdeki müzik etkinlikleri, farklı toplulukları bir araya getirir. Antakya Medeniyetler Korosu, bu barış mesajının en güçlü örneklerinden biridir. Koro, farklı dinlerden ve etnik gruplardan insanları bir araya getirir. Her bir üye, kendi dilinde ve tarzında şarkı söyler. Bu birliktelik, Antakya'nın çok kültürlü yapısını kutlar. Müzik, çatışmaları değil, birliği vurgular. Antakya'da müzik, toplumsal barışın bir sembolü olarak öne çıkar. Bu sembol, Antakya'nın müzik kültürünü anlamlı kılar.

Antakya'nın müziği, edebi eserlerle de bağlantılıdır. Şehirdeki müzisyenler, şiir ve edebiyatla sıkı bir bağ kurar. Örneğin, Antakya türkülerinin sözleri, genellikle yerel şairlerden ilham alır. Bu sözler, aşk, doğa ve özlem gibi temaları işler. Edebi eserler, Antakya müziğine derinlik katar. Müzisyenler, şiirleri besteleyerek edebiyatı müziğe taşır. Antakya'nın müziği, edebi eserlerle zenginleşmiş bir sanattır. Bu zenginlik, Antakya'nın müzikal anlatımını güçlendirir (Yılmaz, 2021: 123).

Antakya'da müzik, turizmi de destekler. Şehirdeki müzik etkinlikleri, turistlerin ilgisini çeker. Antakya Medeniyetler Festivali, her yıl binlerce turisti ağırlar. Yerel müzisyenlerin performansları, turistlere unutulmaz deneyimler sunar. Sokak müzisyenleri ve yerel korolar, Antakya'nın kültürel zenginliğini tanıtır. Müzik, Antakya'nın turizm potansiyelini artırır. Antakya'da müzik, turizmin bir parçası olarak önemli bir rol oynar. Bu rol, Antakya'nın müzikal kimliğini dünyaya tanıtır (Demir, 2019: 134).

Antakya'nın müziği, modern teknolojiyle yeniden şekillenir. Genç müzisyenler, dijital platformlarda Antakya ezgilerini paylaşır. YouTube ve Spotify gibi platformlar, Antakya müziğini dünyaya tanıtır. Geleneksel türküler, elektronik müzikle remikslenir. Bu yenilikler, Antakya'nın müzikal mirasını yeni nesillere ulaştırır. Teknoloji, Antakya müziğinin erişimini genişletir. Antakya'nın müziği, modern teknolojiyle yeniden şekillenmiş bir sanattır. Bu şekillenme, Antakya'nın müzik kültürünü küresel bir boyuta taşır (Aydın, 2017: 78).

Antakya'da müzik, toplumsal değişimlere de tanıklık eder. Şehirdeki müzikal üretim, toplumsal olaylardan etkilenir. Örneğin, savaş ve göç gibi olaylar, Antakya türkülerinde hüznü temalar olarak yer bulur. Müzisyenler, bu temaları işleyerek toplumsal farkında-

lık yaratır. Müzik, Antakya'da hem bir ifade aracı hem de bir iyileşme kaynağıdır. Antakya'nın müziği, toplumsal değişimlerin bir yansımasıdır. Bu yansıma, Antakya'nın müzikal anlatımını daha derin kılar (Kaya, 2020: 189) Antakya'nın müziği, küresel müzik trendleriyle etkileşim içindedir. Şehir, dünya müzikleriyle sürekli bir alışveriş halindedir. Örneğin, caz ve blues gibi türler, Antakya'da yerel motiflerle yeniden yorumlanır. Uluslararası müzik festivalleri, bu etkileşimi güçlendirir. Antakya'lı müzisyenler, dünya sahnelerinde de performans sergiler. Bu etkileşim, Antakya'nın müzikal ufkunu genişletir. Antakya'nın müziği, küresel trendlerle zenginleşmiş bir sanattır. Bu zenginlik, Antakya'yı müzikte bir dünya şehri yapar .

Sonuç

Antakya'nın müzik kültürü, bir mozaik gibi çok renkli ve zengindir. Şehir, tarih boyunca farklı kültürlerin kesişim noktası olmuştur. Müzik, bu çeşitliliği en güzel şekilde yansıtır. Türküler, ilahiler ve modern müzik türleri, Antakya'da bir arada bulunur. Her bir ezgi, şehrin tarihsel ve kültürel derinliğini anlatır. Antakya'nın müzik kültürü, bu mozaik yapısıyla benzersizdir. Bu mozaik, Antakya'yı müzikal bir hazine yapar.

Antakya'da müzik, toplumsal bağları güçlendirir. Şehirdeki müzik etkinlikleri, farklı toplulukları bir araya getirir. Antakya Medeniyetler Korosu gibi oluşumlar, barış ve dayanışma mesajları verir. Müzik, dil ve din farklarını aşarak insanları birleştirir. Antakya'da müzik, toplumsal uyumun bir sembolüdür. Bu sembol, Antakya'nın kültürel kimliğini güçlendirir.

Antakya'nın müziği, hem geçmişe saygı duyar hem de geleceğe bakar. Geleneksel ezgiler, genç nesillerle yeniden hayat bulur. Modern teknoloji, bu ezgileri dünyaya taşır. Antakya, müzikte yeniliklere açık bir şehirdir. Bu dinamizm, Antakya'nın müzikal mirasını sürdürülebilir kılar. Antakya'nın müziği, geçmiş ve geleceği birleştiren bir köprüdür. Bu köprü, Antakya'yı müzikte öncü yapar.

Antakya'da müzik, doğa ve kültürle uyum içindedir. Şehrin doğal güzellikleri, müzikal yaratıcılığa ilham verir. Asi Nehri ve yeşil vadiler, Antakya türkülerinde sıkça yer bulur. Müzik, Antakya'nın doğasıyla bütünleşir. Bu uyum, Antakya'nın müzikal estetiğini güçlendirir. Antakya'da müzik, doğa ve kültürün bir yansımasıdır. Bu yansıma, Antakya'yı eşsiz bir müzik şehri yapar.

Antakya'nın müzik mirası, evrensel bir değerdir. Şehir, farklı kültürleri birleştiren müzikal bir merkezdir. Antakya'nın ezgileri, sadece yerel değil, küresel bir anlam taşır. Müzik, Antakya'da barış, dayanışma ve çeşitliliğin sembolüdür. Antakya'nın müzik mirası, insanlık için bir

hazinedir. Bu hazine, Antakya'yı dünya müzik sahnesinde özel bir yere taşır.

Antakya'nın müzik kültürü, tarihsel süreç boyunca biriken çok katmanlı bir miras olarak ortaya çıkar. Şehir, farklı etnik ve dini grupların kesişim noktası olması nedeniyle, türküler, ilahiler, batı müziği eserleri ve modern müzik türlerini bir arada barındıran benzersiz bir müzikal mozaik oluşturur. Bu çeşitlilik, toplumsal bağları güçlendiren bir köprü işlevi görür; Antakya Medeniyetler Korosu gibi oluşumlar, dil ve din farklılıklarını aşarak barış ve dayanışma mesajları verir. Aynı zamanda, şehirdeki müzik festivalleri, genç nesillerin katılımıyla kültürel alışverişi teşvik eder ve geleneksel ile modern müzik türlerini bir araya getirerek müzik kültürünün sürekliliğini sağlar. Antakya'nın müziği, sadece sanatsal bir ifade aracı değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve birliğin sembolüdür.

Antakya'nın müziği, coğrafi konumuyla doğu ve batı kültürlerini birleştirirken, göçmen kültürler ve küresel müzik trendleriyle de etkileşim halindedir. Doğal çevre, yerel yemek kültürü ve edebi miras, şehrin müzikal estetiğine ilham verir ve bu etkileşim, müzikte hem geçmişini hem de geleceği birleştiren bir köprü oluşturur. Dijital platformlar ve modern teknoloji sayesinde, Antakya müziği yerel sınırları aşarak küresel bir anlam kazanır. Bu bütünsellik, Antakya'yı müzikal bir merkez haline getirir; şehir, çok kültürlülüğü, tarihsel derinliği ve yenilikçiliğiyle evrensel bir müzik mirası sunar. Antakya'nın müziği, kültürel çeşitlilik, toplumsal dayanışma ve estetik değerlerin bir arada yaşadığı eşsiz bir örnektir.

Antakya'nın müzik kültürü, tarih boyunca farklı etnik, dini ve kültürel mirasların birleşmesiyle oluşmuş çok katmanlı ve benzersiz bir mozaiktir. Türkler, Araplar, Ermeniler ve Süryaniler gibi toplulukların geleneksel ezgileri, ilahiler ve batı ile modern müzik türleri bir arada var olurken, bu çeşitlilik toplumsal bağları güçlendirir ve barış ile dayanışma mesajlarını pekiştirir. Şehrin coğrafi konumu, göçmen kültürler, festivaller ve dijital platformlar, müziğin hem yerel hem de küresel ölçekte etkili olmasını sağlamaktadır. Antakya müziği, geleneksel ezgilerin genç nesiller aracılığıyla yaşatılması ve modern enstrümanlarla yeniden yorumlanması sayesinde sürekli bir yenilenme ve dinamizm gösterir. Aynı zamanda şehirdeki müzik, kültür, doğa ve günlük yaşamla iç içe geçerek evrensel bir değer kazanır. Bu durum, Antakya'yı sadece tarihi ve kültürel olarak değil, müzik açısından da öncü ve sürdürülebilir bir merkez hâline getirir.

**3 MAYIS
TÜRKÇÜLER GÜNÜ**

